

naše planine 1-2
1990

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

THE JOURNAL OF THE ALPINE ASSOCIATION OF CROATIA

Urednik – Editor: Prof. dr. Željko Poljak, Yu-41000 Zagreb,
A. Cesarska 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje

Preplata za 1990. godinu: 50 dinara

Uplate slati na žiro račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za Naše planine i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8–14 sati. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 42 (82)   Siječanj–Veljača 1990.   Broj 1–2
Volume 42 (82)   January–February 1990.   Number 1–2

Od 1898. godine "Hrvatski planinar", od 1949. "Naše planine"

IZDAVAČKI SAVJET

Ivica Bralić
Vilim Cerovec
Tomislav Đurić
Milivoj Gluhak
Josip Gobac
Zdenko Jajčević
Željko Kašpar
Željko Klepić
Mirko Knežević
Milan Kolman
Slavko Komar
Josip Malić
Vlado Mihaljević
Željko Poljak
Božidar Škerl
Ivica Trnokop

UREDNIČKI ODBOR

Nikola Aleksić
Borislav Aleraj
Darko Berljak
Vlado Božić
Milivoj Kovačić
Ivan Marchiotti
Krunoslav Milas
Tomislav Pavlin

DOPISNICI IZ REGIJA

Miroslav Ambruš-Kiš
Ivan Jakovina
Miljenko Pavešić
Duro Priljeva
Ante Rukavina
Milan Sunko
Cvjetko Šoštarić

GLAVNI I ODGO-

VORNJI UREDNIK

Željko Poljak

S A D R Ţ A J

Vladimir Mihaljević: Društvene reforme i Planinarski savez Hrvatske	3
Nikola Aleksić: Raport s Velebita	4
Snježana Bilač: Hrvatski "ženski" alpinizam	7
Milan Kaučić: Tišine na krovu Slavonije	10
Ante Juras: Krčićem nizvodno	12
Zvonimir Sliepčević: Planinarski put "Kornati"	14
Mira Šincek: Planinarski san	16
Sakib Kliko: Vrijeme ljubavi u planini	17
Rudo Starič: Zašto pišete, ljudi?	19
H. Čaušević: Ljudskost i svetost podzemlja	22
Damir Lacković: Speleološko istraživanje Sinjajevine	25
Vladimir Volenec: Naši najviši vrhovi	27
Dr. Ante Rukavina: "Kuda idu "horvatski nomadi"?"	28
Mirko Belavić: Nova staza uzduž sjevernog Velebita	31
Tomislav Đurić: Planinarska kronika	33
Janko Mlakar: Morfologija i biologija planinara	35
Sportsko penjanje	37
Miljenko Pavešić: Prva planinarska markacija na otoku Krku	38
Vladimir Jagarić: "Planinarska omladinska koračnica"	39
"Desetljeće Velebita"	39
Speleologija	41
In memoriam	42
Alpinizam i ekspedicionalizam	43
Gorska služba spašavanja	45
Publicistika	45
Planinarska fotografija	46
Rad planinarskih društava	46
Vijesti	47

Priprema, tisak i dorada:
Ante Pelivan, Zagreb i Marijan Vedo, Zagreb

Iz uredništva

ZAHVALA

Unatoč teškim finansijskim prilikama, mnogi planinari pokazuju požrtvovnost kada je u pitanju izlaženje našega časopisa. Tako je velik broj pretplatnika dobrovoljno uplatio veću pretplatu od nominalne, toliko velik broj da je darovaće praktički nemoguće poimence imenovati. Ipak ističemo Dragana Zupana iz SR Njemačke, koji ni u tuđini ne zaboravlja svoju organizaciju: umjesto 50 uplatio je 700 din (100 DEM) za 1990. godinu. Kao i svake godine, predsjedništvo PD „INA-OKI“ dodijelilo je značajan novčani prilog u fond „Naših planina“. Izdavač se svima od srca zahvaljuje!

ISPRIKA

Isprćavamo se pretplatnicima za kašnjenje ovoga broja. Glavni je razlog u činjenici što smo pred sam tisak morali, nakon punih 25 godina, tražiti drugu tiskaru. Dosadašnja tiskara iznenada je i u neprihvatljivom postotku povisila cijene svojih usluga. Dilema je bila: povisiti naknadno iznos pretplate ili se odlučiti za mijenjanje tiskare. Odlučili smo se za ovo drugo rješenje.

MOLBA

Molimo pretplatnike koji još nisu uplatili pretplatu za 1990. godinu, da to što prije učine. U tu svrhu bila je prošlom broju priložena novčana uplatnica.

Zajednica osiguranja imovine i osoba
„CROATIA“

PLANINARSKI SAVEZ HRVATSKE

u svrhu zajedničkog djelovanja u preventivi na
zaštiti čovjekove okoline

upućuju planinarskoj javnosti ovaj apel:

- ne oštećujte biljni pokrov naših planina
- ne trgajte cvijeće, berite ga samo očima
- ne uzinemiravajte životinje u prirodi
- ne bacajte u prirodi otpatke, nego ih odložite u za to predviđen deponij ili ih ponesite sa sobom
- ne ugrožavajte šumu paljenjem vatre
- dјelujte odgojno svojim primjerom na druge izletnike

Poštujući ova pravila očuvat ćete prirodu naših lijepih planina za sebe i za iduća pokoljenja

Društvene reforme i Planinarski savez Hrvatske

Teze za iduću skupštinu

VLADIMIR MIHALJEVIĆ, predsjednik PSH

ZAGREB

Brze i značajne promjene i razvoj našega društva neumitno nas približavaju najrazvijenijim zemljama Evrope i svijeta i traže odgovarajuće promjene u načinu rada i organiziranja naše planinarske organizacije.

Upravo smo pred redovnom godišnjom skupštinom Planinarskog saveza Hrvatske, pa je to zgodna prilika da se u svim planinarskim društvima i regionalnim savezima i odborima pretvodno raspravi, a na skupštini PSH i utvrdi način organiziranja i djelovanja planinarske organizacije u novim uvjetima. Bitne postavke našeg daljnog djelovanja i organiziranja bile bi slijedeće:

U našem demokratskom pluralističkom društvu planinarski pokret mora biti masovniji, zapaženiji i samostalniji društveni činilac na ukupnoj društvenoj sceni djelovanja organiziranih snaga. Planinarska organizacija mora samostalno i ravnopravno surađivati i vezivati se na sve one programe pojedinih političkih stranaka, pa i društvenih organa, koji će na planu efikasne zaštite planinske prirode i izgradnje šumsko-planinskih rekreacijskih objekata ponuditi dobra i najbolja rješenja. Znači, što uža suradnja sa svima onima koji zaista brinu o planinama, planinarskim objektima i o njihovu efikasnom korištenju, a napose njihovoj zaštiti.

Planinari su slobodne ljudske ličnosti koje se kao ljudi, kao građani, nacionalno, politički i religiozno opredjeljuju i udružuju svojom slobodnom voljom i odlukom.

Planinari su u svojoj planinarskoj organizaciji, kao društvenoj interesnoj organizaciji, vrlo jedinstveni kada ostvaruju svoje interese ljubitelja ljepote, čari planina i planinske prirode, provodeći u život kodeks planinarske etike, te statut i druga pravila planinarske organizacije. Planinari se poznaju po tome što osobnim primjerom zaštićuju planinsku prirodu i ukupan čovjekov okoliš, što razvijaju i njeguju čovjekoljublje, nesobičnost, drugarstvo i prijateljstvo prema svakom čovjeku, prema svakom planinaru, što njeguju bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, patriotizam i ljubav prema svojoj domovini, što razvijaju dobre odnose sa svim ljudima i planinarama na svijetu.

Ova načela o radu i djelovanju planinarske organizacije isključuju mogućnost njenog kolektivnog članstva u bilo kojoj političkoj stranci. Stoga Planinarski savez Hrvatske neće biti više kolektivnim članom SSRNH ukoliko ovaj po-

stane političkom strankom. Sa pokretom „zelениh“ imamo najviše zajedničkih interesa, ali ako i oni postanu politička stranka, onda također otpada kolektivno članstvo planinarskog saveza.

Planinarski savez Hrvatske je kolektivni član Hrvatskog ekološkog društva, kao pokreta za zaštitu prirode i čovjekove okoline, a može postati kolektivnim članom i drugih takvih nestrašnih ekoloških pokreta u Hrvatskoj, Jugoslaviji i šire u Evropi i svijetu, kojima je osnovna i jedina djelatnost zaštita čovjekove životne sredine, te zaštita ukupne i napose planinske prirode.

Da bi ostvarila svoje ciljeve, planinarska organizacija mora nužno surađivati sa svim političkim strankama, društvenim organizacijama i pokretima. Ona kao samostalan društveni činilac želi surađivati s društvenim organima vlasti od kojih očekuje podršku i pomoć za svoje korisno djelovanje.

Planinarska organizacija nudi drugim društvenim organizacijama da zajednički formira Zagradnicu društvenih organizacija u SRH, u okviru koje bismo kao ravnopravan partner na osnovi svog programa promicanja društvenih vrijednosti u planinama i planinskoj prirodi bili adekvatno društveno podržavani i financirani u SRH.

I planinarska društva moraju neizbjježno tražiti rješenja i oslonac za svoju uspješniju aktivnost, a posebno za funkcioniranje i održavanje planinarskih objekata (planinarskih domova, kuća, skloništa, staza itd.). Upravo kroz sistem pokroviteljstva, sponsorstva ili mecenstva raznih poduzeća, ustanova i pojedinaca, poželjno će biti rješavati probleme financiranja i razvoja planinarskih djelatnosti, te izgradnju i održavanje planinarskih objekata.

Naravno, suradnja planinarskih organizacija s političkim strankama, društvenim organizacijama, društvenim organima vlasti, poduzećima i pojedincima ne smije ići na štetu samostalnosti, jedinstva i plemenite svršishodnosti planinarske organizacije, kojoj su osnovni ciljevi ljubav prema planinama, zaštita planinske prirode, ljubav prema čovjeku i ljubav prema domovini.

Pozivaju se stoga svi planinari i planinarski aktivisti, a napose delegati skupštine, da rasprave ova pitanja u društвima i regionalnim savezima (odborima), kako bi na skupštini PSH mogli donijeti ispravne smjernice daljnog razvoja planinarstva u Hrvatskoj.

Rapor s Velebita

U zgradi stare škole u Oltarima PSH je od vlasnika HTRO „Senia“ iz Senja dobio besplatno na korištenje tri prostorije na prvom katu. Prostorije je uz materijalnu pomoć RO „Željezara“ iz Siska i HTRO „Senia“ uredilo PD „Sisak“. Sklonište raspolaže s 8 ležaja, stalno je otvoreno, a ključ se može dobiti za vrijeme radnog vremena u gostonici u prizemlju ili izvan radnog vremena kod gostoničara u zaseoku Markovićima (cestom prema Krasnu). Lokacija

Planinarsko sklonište na Oltarima nalazi se u prvom katu ove zgrade

Iza Rossijevog skloništa sagrađen je novi zahod

je osobito povoljna za planinare koji dolaze u Oltare večernjim autobusom iz Senja ili obilaznike spojnog puta KPP – VPP preko Senjskog bila.

Uoči ljetne sezone na planinarskom domu Zavižan postavljen je novi krovni lim i premažane su vanjske zaštitne salonit ploče. Limarske radove kvalitetno je i u roku od četiri dana izveo sa svojom ekipom Antun Vidović iz Krapine. Koristeći postavljene skele grupa članova

Planinarski dom na Zavižanu dobio je novi krovni lim i cestovni prilaz do samog ulaza

Gospodarske komisije PSH izvršila je popravak i bojanje vanjske zaštite bojom koju je besplatno osigurao „Chromos“ iz Zagreba preko svog Planinarskog društva „Medvednica“.

Rossijevo sklonište u Rožanskim kukovima ponovno je generalno uređeno (treći put u posljednjih dvadeset godina) zahvaljujući zalaganju Saveza zagorskih planinarskih društava ZPP, njegovih društava i dijela članova. U skloništu je postavljen novi pod i strop, peć i prične za noćenje za 12 osoba, te je ponovno olijčeno. Očišćena je cisterna za vodu, te sagrađen novi zahod (na slici). Sklonište je stalno otvoreno, ali nije opremljeno, pa su za noćenje potrebni spača vreća i podlošci.

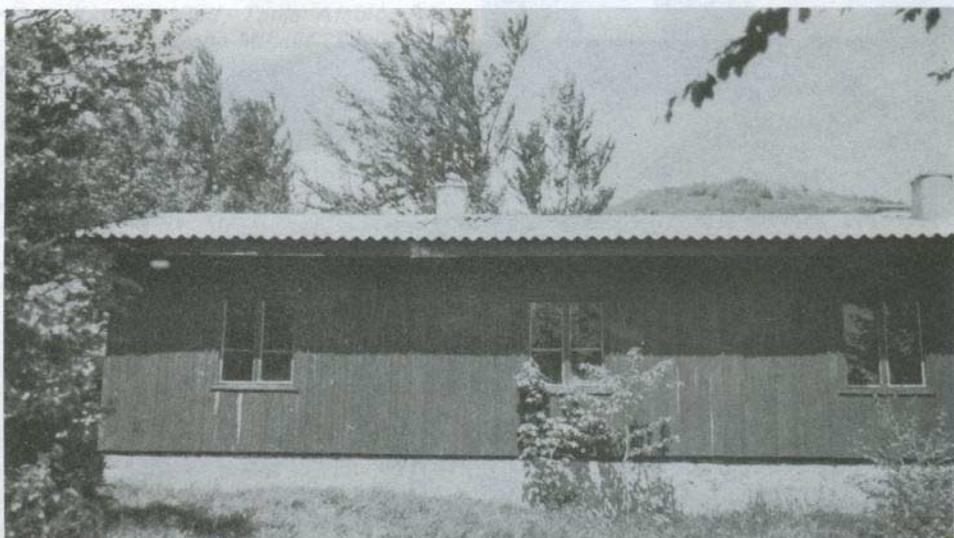
Sklonište na Radlovcu osigurava noćiste na pola puta dionice Alan—Oštarije

Do doma na Visočici dopremljena je građa radi prigradnje otvorenog skloništa

U kući Ivana Čačića u zaseoku Radlovcu (Srednji Velebit) djelomično je uređeno sklonište uz suradnju Općinskog planinarskog saveza Rijeka, umjesto dosadašnjeg skloništa na Pejakuši. Sklonište je otvoreno preko ljetne sezone, a završno uređenje i opremanje planira se u ovoj godini. Za noćenje su potrebni spača vreća i podloška. Od opskrbe moguće je nabaviti mlijecne proizvode.

RO „Industrogradnja“ stavila je privremeno na raspolaganje PSH dio barake iza hotela „Velebitno“ na Baškim Oštarijama za planinarsko sklonište, dok se ne izgradi planirani novi planinarski objekt. Sklonište raspolaže s tri sobe po pet ležaja, te prostorijom za blagovaonicu i

Privremeno planinarsko sklonište na Oštarijama uređeno je u baraci što ju je iznajmila „Industrogradnja“

Do doma na Štirovcu dopremljen je materijal za uređenje skloništa

sanitarni čvor. Blagovaonica i sanitarni čvor bit će kompletno uređeni do početka ovogodišnje ljetne sezone. Ključ od skloništa nalazi se na recepciji Hotela, gdje se treba prijaviti i uplatiti noćenje.

Članovi PD „Visočica“ iz Gospića nabavili su i prebacili na planinarski dom na Visočici sav potreban materijal za dogradnju skloništa uz dom. Postojeće sklonište je dotrajalo, a dom ne može biti stalno otvoren jer iz finansijskih razloga nema domara. Radovi na skloništu trebali bi biti završeni do ljeta 1990. g.

Radnom akcijom zagrebačkih i medačkih planinara prebačen je materijal za uređenje skloništa uz dom na Štirovcu, koje bi se trebalo urediti ove godine, kada je planiran i početak radova na sanaciji doma čiju je kompletanu drvenu građu nagrizao crv te postoji opasnost od rušenja.

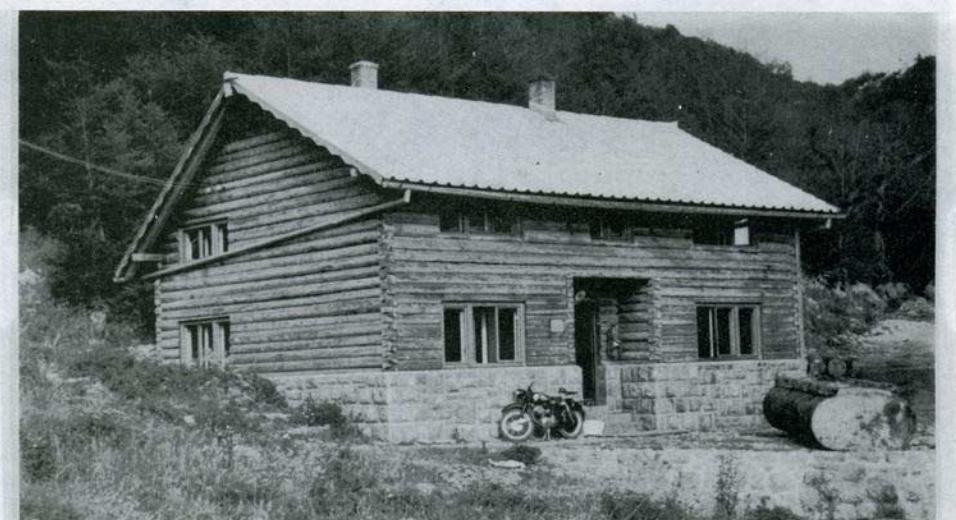
U kući na Alanu, vlasništvo OOOUR „Uzgoj i zaštita šuma“ Senj, PSH se već duži niz godina koristi s nekoliko prostorija za noćenje, te kuhinjom. U toku 1989. godine, zahvaljujući entuzijazmu grupe zagrebačkih planinara, trajalo je redovno dežurstvo 80 dana preko ljetne sezone te je nabavljen i dopremljen potrebni inventar.

Paralelno s privremenim postavljanjem kontejnera na Šugarskoj dulibi (NP 11–12, 89), PS Slavonije je u nekoliko radnih akcija očistio temelje nekadašnje lugarnice na kojima se mislio izgraditi novi planinarski objekt. Izgrađen je zahod i natstrešnica.

PSH ZAHVALJUJE PLANINARIMA, PLANINARSKIM DRUŠTVIMA, REGIONALNIM PLANINARSKIM SAVEZIMA, RADNIM I DRUGIM ORGANIZACIJAMA ZA DOPRINOS U IZVRŠENIM RADOVIMA NA PLANINARSKIM OBJEKTIMA NA VELEBITU U 1989. GODINI.

POSEBNO ZAHVALJUJEMO „LUTRIJI HRVATSKE“ NA RAZUMIJEVANJU I ODOBRAVANJU NAMJENSKIH FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA RADOVE NA PLANINARSKIM OBJEKTIMA NA VELEBITU.

Tekst: Nikola Aleksić
Snimci: Nikola Aleksić i Dobrivoje Cvjetović

U lugarnici na Velikom Alanu ljeti dežuraju planinari i održavaju u zgradi planinarsko sklonište

Hrvatski "ženski" alpinizam

SNJEŽANA BILAĆ

ZAGREB

Proteklo je stoljeće i po od prvoga registriranog penjačkog uspona u Hrvatskoj. Zabilježeno je da je prvi hrvatski penjač bila ilirkinja *Dragoja Jarnević*, koja je 1843. prepenjala stijenu Okića u Samoborskom gorju. Dakle, u hrvatskom alpinizmu žena je bila prisutna od samog početka. Iako je žena bila i jest vječna inspiracija (radi njih se penju teški usponi, njima se posvećuju smjerovi), u posljednje vrijeme više se ne može govoriti o muškom i ženskom alpinizmu. Žena je sve više ravnopravan partner, često prva i iskusnija u penjačkom navezu, penje teške i prvenstvene smjerove.

Ovaj prikaz nema ambiciju da sistematski prikaže najznačajnije ličnosti i rezultate koje su postigle žene u hrvatskom i zagrebačkom alpinizmu, ali da bismo shvatili sadašnje stanje, ukratko ćemo razmotriti što se dešavalo prije.

U knjizi „Planinarstvo i alpinizam“ Z. Smerke daje kratak pregled o ženama koje su djelovale alpinistički, uglavnom u stijenama domaćih planina i u Alpama. Prije II. svjetskog rata djelovala je *Marijana Gušić* (prvenstveni smjerovi na Durmitoru). Nakon rata žene su, u navezu s muškarcima ili u ženskim parovima, ispenjale niz prvenstvenih i težih smjerova. Prva žena s naslovom alpinist u Hrvatskoj bila je *Dragica Pirc*. Evo još nekoliko značajnijih imena: *Ljerka Zajec, Višnja Boltar, Ivanka Kosec, Đurđa Sučević, Jelka Ledić, Dunja Bubanj, Marika Kostanjšek, Katarina Rell, Tanja Alebić, Ana Marić, Ana Klasinc, Vesna Mihelić, Tanja Horvat, Bistra Ivančić, Jasmin Aleraj*, itd. Ispenjan je niz smjerova koji su i danas cijenjeni, npr. Skalaška s Lađom u Triglavu (Pirc, Sučević), Duga njemačka (Klasinc, Kostanjšek, Sučević), Bavarska (Aleraj, Sučević), Direktna u Špiku (Sučević), Mosoraški u Paklenici (ženski navez Mihelić – Kostanjšek), Vrijeskova pločica na Kleku, itd.

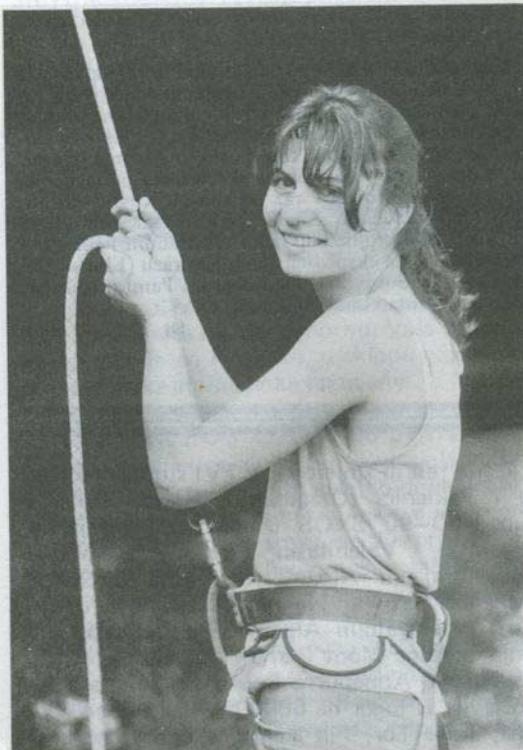
Posljednjih desetak godina djeluje nekoliko žena i ženskih naveza, koji penju samostalno ili ravnopravno s muškim partnerima smjerove V i VI stupnja teškoće, skoro neprestano.

Početkom osamdesetih godina isticala se penjačkom samostalnošću i težinom uspona *Vesna Sesar* iz AO PD Željezničar (npr. Glava i Žoharov stup na Kleku, Mosoraški u Paklenici). U isto vrijeme u tom odsjeku djeluje *Branka Bosnar*, koja se isticala usponima na visoke planine u Centralnim Alpama, te svojom speleološkom djelatnošću. U AO PDS Velebit *Jagoda*

Fiolić je ispenjala niz smjerova V stupnja (Vrijeskova pločica, HPD-90 na Kleku, Karabore u Paklenici).

U Splitu se ističe *Ana Mažar*, naša najiskusnija alpinistica. Ispenjala je brojne teške smjerove u Paklenici (Velebitaški, Forma Viva), Mosoru, Julijskim, Kamniškim i Centralnim Alpama (American Direct u Les Drus). Bila je na ekspedicijama u Kavkazu (Elbrus, Nakra Tau), Pamiru (vrh Pik Komunizma, 7495 m; hrvatski ženski visinski rekord), Himalaji (Annapurna South, Manasu).

Godine 1981–1982. djeluje penjački par *Jasna Hrpački – Nives Boršić*. Samostalno ponavljaju niz smjerova V stupnja (Mosoraški, Glava, SVOS). Djeluju stalno kao ženski navez, članice su PDSV. Nives Boršić je imala izuzetno bogato sportsko i alpinističko iskustvo. Bila je sitna i lagana, ali vrlo otporna i snažna. Ispenja-

Slavica Stojaković u jednoj stijeni u SAD
1988. godine

SNJEŽANA BILAĆ

Pisac ovoga članka, Snježana Bilać, rođena je 1963. u Šibeniku. Godine 1985. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, sada je zaposlena u Zagrebu kao psiholog. Član je PDS „Velebit“ od 1980., penje od 1982. i 1985. stiče naslov alpinist. Za sobom ima oko 300 penjačkih uspona, od toga desetak prvenstvenih. Bila je pročelnik AO, član uprave društva, član Komisije za alpinizam PSH, instruktor u alpinističkim školama. Bavi se turnim skijanjem i ski-laufom. Djecu podučava u skijanju.

Niz godina, jedan od najaktivnijih članova AO PDSV. Velebitas je s najviše ispenjanim smjerovima u Alpama. Penjala se na Kleku i Paklenici (Glava, Žohar, Željezničarski, Damuzova plafonjerka, Vrijeskova pločica, Mosoraški, Union, Karabore), u Alpama (Bavarska, Čopov stup – prvo hrvatsko žensko ponavljanje, Raz Jalovca i Brojanov raz po zimi, u Koglu, u Siti ma), te po zaledenim slapovima (Logarska dolina, Zeleni Vir). Ima brojne uspone u Centralnim Alpama, a sudjelovala je na ekspedicijama u Kavkazu (Elbrus, Čeget Tau, Pik Šurovski), Tian Shanu i Pamiru (pik Lejnina, dosegnuta visina 7050 m).

Dr. Željko Poljak

la je niz teških smjerova V i VI stupnja na Kleku i Paklenici (Dragmanov, Glava, Žoharov stup, HPD-90, SVOS, Damuzova plafonjerka, Mosoraški, Velebitaški, Union, Karabore, Kamasutra), u Alpama (Direktna u Špiku, Aschenbrennerov u Travniku, Zupanova u Koglu), u Centralnim Alpama (Piz Bernina, prečenje skupine Mont Blanc). Sudjelovala na tri ekspedicije: Annapurna South, Ngojumba Kang (postavila II logor na 6850 m), Tian Shan (Corona, Teke Tor, Pik Tianšanskog). Iistica se brojnim i teškim skijaškim turama u Alpama, a na tradicionalnom velebitaškom trku i spustu godinama nije imala konkurenkcije. Njena boga-

ta alpinistička karijera prekinuta je tragično u prometnoj nesreći 1988. godine.

Drugi nazev koji je kontinuirano djelovao jest *Boršić – Snježana Bilać*. Osim klasičnih smjerova na Kleku i Paklenici, vrše prva ženska ponavljanja dugačkih alpskih smjerova (što je prava mjera samostalnosti i kompetentnosti alpinista u klasičnom smislu), npr. Duge nješačke u Triglavu, Poševne zajede u V. Draškom vrhu, Kačji stolp u Trapezu (Krma), zimsko prečenje grebena Košute, Splitski i Ekspedičijski smjer u Troglavu. Zanimljivo je spomenuti da su (u društvu *Vlatke Šimunović*) snimili film sa super-8 kamerom u Glavi. Nažalost, izgleda da su filmovi bili stari pa su dobile svega dvije minute upotrebljivog materijala.

Neka od zanimljivih alpinističkih ostvarenja sredinom osamdesetih godina bila su: uspon preko zaledenog slapa na Plitvicama *Diane Brenko* (1984) te njeno sudjelovanje na zagrebačkoj ekspediciji u Ande, gdje je dosegla visinu preko 5000 m; slobodno ponavljanje Vrijeskove pločice i prvo hrvatsko (?) žensko ponavljanje Aschenbrennerova smjera Maje Hrženjak. Također je zanimljivo samostalno žensko ponavljanje Bavarskog smjera (*Vlatka Šimunović – Danica Ilić*), te uspon na Kilimandžaro D. Ilić (1985).

Dominantna alpinistica u AO PD Željezničar jest *Božica Papeš-Mokos*; penje se pretežno u navezu s Berislavom Mokosom. Ispenjala je najteže smjerove na Kleku i Paklenici (Glava, Damuzova plafonjerka, Žoharov stup, Vrijeskova pločica, HPD-90, Klin, Velebitaški, Forma viva, Union, Brid za mali čekić, Tržaška, Dijagonalna žljebina). Penjala se na Meteorima i u Dolomitima. U Alpama je ispenjala niz smjerova VI stupnja (Helba i Peternelova u Triglavu, Trikot u Dolgom hrbtu, Direktna u Špiku), a po zimi Raz Jalovca i Brojanov raz u Stenaru. Od više uspona u Centralnim Alpama ističe se zimsko ponavljanje La Burrovog smjera u Les Curtes. Jedini je ženski član u zagrebačkoj ekspediciji na Mount Everest, a bila je među najuspješnijim članovima ekspedicije (dosegla je visinu od preko 7000 m).

„Prva dama sportskog penjanja“ u Hrvatskoj je *Slavica Stojaković*, članica PDSV. Slobodno je ispenjala mnoge klasične smjerove u domaćim stijenama, npr. HPD-90 (VI+), Žoharov stup (VI+), Velebitaški (VII-), u Paklenici – Domžalska (VI+), Utopija (VII-), Psiho Killer (VII-), 1. jug. ž. pon.), Shogooth (VIII-), Klin (klasično ponavljanje). U Ospu je prepepjala Hard rain (VII-), Talijansku (VII-), u Vipavskoj Beli na natjecanju ispenjala je ženski finalni smjer s ocjenom VIII-. Godine 1988. sudjelovala je u zagrebačkoj penjačkoj ekspediciji u SAD. Penjala je u nekoliko penjačkih pod-

ručja: Needles (smjerovi VI i VII stupnja), Eldorado Canyon (Touch and go, VII na pogled, Rock frog, VII+), Joshua Tree (Run for your life, VII na pogled, Solid gold, VII-), Diamond - Long's Peak (Casual Route, VII-), El Capitan (East buttress, VII-). U Dolomitima se penjala na Cinque Torre (Onorevole Ciccioolina, VII i Equipe 84, VII-), te u Marmoladi Don Kihot (VI+, 1. žen. jug. pon.). Redovito sudjeluje na jugoslavenskim natjecanjima u sportskom penjanju i to vrlo uspješno: u Jugoslavenskom kupu zauzima 7. mjesto od ukupno 16 natjecateljki koje su ostvarile bodove.

Posljednje dvije godine u PDSV djeluje nekoliko mladih perspektivnih penjačica: *Vlasta Hermanović* (Glava, Žoharov stup, Željezničarski, Damuzova plafonjerka, HPD-90 na Kleku, Mosoraški, Karabore u Paklenici, Zupanova i Kamniška u Koglu, Belač-Zupanova u Šitama, Direktna u Špiku), *Laura Stojnić, Nataša Tomašković, Kruna Zovko*.

Generacije mladih penjača nadolaze, najčešće se u penjanju zadrže 2–3 godine, a vrlo rijetki istraju i postanu kompletne alpinisti. Posebno su rijetke alpinistice koje se dugo i trajno bave alpinističkom djelatnošću. Jedna od danas aktivnijih alpinista jest *Durđa Sučević*, koja se penje još od pedesetih godina. Na ovom mjestu je nemoguće spomenuti sve što je penjala, pa navedimo samo Skalaški smjer s Lađom u Triglavu 1986. i ekspediciju na Aconcagu 1987. godine. Zanimljivo je spomenuti da je prije više od tri desetljeća bila izbačena iz AO PDZ zbog toga što je solirala Brojanov raz u Stenaru (za 40 min). No comment!

I na kraju ovog prikaza potrebno je spomenuti i društvenu djelatnost alpinistica u njihovim odsjecima i društvima. Za ilustraciju, evo nekoliko izvadaka iz godišnjeg izvještaja AO PDSV iz 1986, kada je pročelnik AO bila autorka članka.

„Protekla godina našega rada i života nije se ni po čemu bitnije razlikovala od prethodnih. Jedino što je Šepac sjetno primjetio da je prošlo to idealno razdoblje muškog i ženskog alpinizma.

Jedna vijest nas je obradovala još na početku godine. Nives je jedna od „9 veličanstvenih“ u I. ŽJAHO. Cilj je Annapurna South, sedam-tisućnjak. Unatoč višestjednom napornom radu u planini, zbog izrazito lošeg vremena, cure su došle do visine od 6220 m. Prikupile su mnogo korisnih podataka i to vrijedno iskustvo treba što prije iskoristiti.

Na natjecanju na Marjanu učvršćeno je prijateljstvo s Mosorašima. Kruna toga prijateljstva jest odlazak Čuića i Matkovića u Barcelonu, na skup slobodnih penjača, u područje Mont Serratta. Tamo penju sedmice kao od šale. S njima je i Slavica.

PRILOG ČLANKU ALPINISTKINJE PD „ŽELJEZNIČAR“ ZAGREB

ANKA ŠPEHAR (1929) planinarstvom se počela baviti 1948. godine (Kamniške i Julijske Alpe, Velebit, Dinara, Durmitor, Prokletije, Grossglockner, Mt. Blane). Godine 1953. završila je zimski tečaj na Triglavskim jezerima, a 1955. ljetni penjački tečaj u Vratima. U gojzericama, navezana oko pasa konopljinim užetom, kao jedan od prvih smjerova ispenjala je „Glavu“ i „Dragmanicu“ u Kleku, te „Bavaršku“ u Sjevernoj triglavskoj stjeni. Iste sezone je penjala u Stenaru, Mojstrovki i Planjavi sedam smjerova ocjene između III i IV.

DUNJA BUBAN (1944) penjala od 1965–1966: Klek, Paklenica, Prokletije (III–IV).

NADA BULJAN (1948) penjala od 1965–1968: Klek, Čvrsnica, Planjava (III–IV).

VIŠNJA PETROVIĆ penjala od 1971–1974: Klek, Paklenica, Durmitor, Prvenstveni „Persinov smjer“ (II–III) (Savin kuk – Durmitor). Prvo ponavljanje „Kukušnog smjera“ u navezu s Maricom Vrdoljak.

BRANKA TILJAK (1948) penjala od 1971–1978: Klek, Paklenica, Čvrsnica (III–IV).

JELKA TRAVARIĆ (1948) penjala od 1971–1980: Klek, Paklenica, Trnovački Durmitor, Maglić (III–IV). Prvenstveni „Bračna smjer“ (III) (Savin kuk – Durmitor), „Ana“ (IV) (Jurasova glavica – Paklenica). Ledenjački tečaj Grossglockner.

VESNA PINTAR (1954) penjala od 1979–1980: Klek, Paklenica (III–IV). Tri zimska uspona na vrhove iznad 2000 m.

VESNA SESAR (1961) penjala od 1980–1984: Klek, Paklenica (III–V, A1).

SILVIA HIZMAN (1970) penje od 1987: Klek, Paklenica, Dinara, Meteori (Grčka), Alpe (III–VI). Teže smjerovi: „Velebitaški“ (VI) u Paklenici, „HPD-90“ (VI), u Kleku, „Direktna“ u Štajerskoj Rinki (VI), Kamniške Alpe).

BOŽICA PAPES-MOKOS (1959) – njezina je djelatnost opisana u članku.

Ljeto je bilo raznoliko. Vlatka je bila na Meteori, Danica na Matterhornu. Vaša pročelnikovica bila je na Kavkazu, u sklopu jugoslavensko-sovjetske alpinističke razmjene.

Iz broja ispenjanih smjerova odmah se opaža da žene brojčano i kvalitativno čine značajan dio rada ovog odsjeka. Ne bih razdvajala muški i ženski alpinizam (jer je to idealno doba prošlo), ali se primjećuje da se naše žene sve više penju samostalno i sve teže smjerove. A i pročelnik je ženski ove godine. A lijepo nas je Jere sve upozorio na početak godine „Jesam li vam govorio da će AFŽ preuzeti vlast.“

Završnim rečenicama ovog izvještaja završavam i ovaj napis: Ove smo godine mnogo planirali, nešto smo ostvarili, ali ostalo je još mnogo planova i snova – sve teže usponi, visoke planine i drugo.

Nove godine s nama dolaze. Neka budu što ljepe i bogatije.

Tišine na krovu Slavonije

MILAN KAUČIĆ
SLAVONSKA POŽEGA

Kada zrnca znatiželje svoj nestaluk počnu rasipati po našim avanturističkim nagonima, ne-ma nam druge nego na put. Nema nam druge nego da sa silama prirode ispraznimo akumulatore i odlutamo u njene tajne onoliko, koliko nas njen materinstvo toga trenutka prihvata kao svoju djecu. Počinju tada naše male i velike, dobre avanture. Počinju naši plemeniti sukobi s njom, da na kraju spoznamo da je još više volimo, da je volimo kao sebe, kao druge. Radujemo se kad u njoj nađemo našu malu ljudsku sreću, i kad zajedno s njom naša fantazija u nekim drugim dimenzijama, u nedokučivostima otkrije tajnu nadanja, tajnu u kojoj smo za tren u njenim zrcalima ugledali naš čovjekoliki obraz, da bi odmah poslije toga sve ispred iiza nas ponovo nestalo u nekoj krajnjoj jednostavnosti, u nedokučivosti beskraja, i tako ponovo ... ponovo.

Kroz ta raspoloženja došli smo do Daruvara. Požurili smo, kako ono mornari kažu, da se što prije nađemo u luci za novi svijet. Zov divljine dobrano se zavukao u pluća i čoporski nas potjerao prema planini, prema nekom iskonu, prema blagostanju duha. Gradić, pritisnut ranim ljetnim popodnevom, dočekao nas je nezapaženo. Bez poznanstva kojih smo u tom mjestu imali na pretek, put do Petrova vrha prošao je gotovo neprimjećeno. Ovaj gradić ima i svoje druge goste, one svakidašnje, češće. Mnogi, čim ispadnu iz autobusa, prosto odjure u njegova kupališta, čuvena, radioaktivna, i ostaju tamo, valjda, ako su radioaktivna da se igraju s nekim malim neopasnim mikroatomskim bombama, koje, kažu liječe žene. Mnoge su, kupajući se u toj vodi, našle sreću materinstva. Sjećam se kada smo izlazili iz autobusa, šofer nas je posebno zapazio, uzgred nam pričajući o drugim planinarima koje je vozio, o kilometrima do Planinarskog doma na Petrovu vrhu. Vjerljatno je usput mislio da bi i njegovom autobusu po toj vrućini do doma bilo dosta. Tako je počela priča od početka, a mogla je i od kraja, od Zvezčeva, gdje smo drugi dan naveče čekali autobus za Slavonsku Požegu.

Putem smo naišli na uredne daruvarske vinograde. Grožđe gladno sunca nanizalo se usput, nadohvati ruke. Objeseno na trsovima, zarudjelo, strpljivo je čekalo kada će u rujnim jesenjim danima u trbuštu burad uliti svoje biserje. Gotovo na svim prilazima Papuka vinogradi su nezaobilazni. Tako planinarima ostaje da skoro sa svih svojih polazišta kroz njih kreću na slav-

vonske planinarske staze, na vrhove Papuka i Psunja. Na rubu jednoga vinograda zastali smo pred procvjetalom trešnjom. Je li trešnjin cvijet vjesnik nečega što dolazi, a zreli plodovi na drugoj grani nešto što je prošlo? U nastavku puta pokušali smo naći odgovor, no, u nedostatu dokaza napustili smo tu temu, vraćajući se drugim pričama iz naše bogate prirodne baštine. Asfaltom 'krenusmo dalje. U zelenu okolišu, siva uska traka doimala se kao pustinja i umarala noge. Izgledala je kao poklopac na lijesu pod kojim je skučeno živio nevidljiv sićušan svijet. Hodajući po njemu radovali smo se da će ubrzo iza nas nestati u nekom nižerazdnom prostoru. Kada se krov Planinarskog doma na Petrovu vrhu između drveća nedaleko ukazao, na zapadu kao upjenjeno mledo vino, plavo obzorje oblila je rumen. Bio je to dokaz da će sutrašnji dan biti lijep.

Zora nas je digla iz kreveta. Svitanje je bilo plavo i čisto. Svježina jutra brzo nas je probudila. Ostavili smo same domara i njegovu ženu. Na rastanku nas je umiljati domarov pas privrženo zaustavljao. Ližući nam ruke, nastojao je i on da svojim dobrim psećim ponašanjem što više doprinese EPP-u doma. Krenuli smo puteljkom orošenim još od noćasnijih snova. U jutru prostranom i mirnom, u prirodi kojom smo se goštali, sa svih strana čula se tiha budnica. Put prema Poganom vrhu otvarao je pred nama prostranstvo šuma. Bili smo odmorni i vedri. Mir, općinjen nekim sveopćim vrijednostima tišine, doimao se dekorativno u letu tek probuđenog šumskog leptira. Nigdje da zakriješti šojska, samo je tihi cvrkut ptica povremeno pjevao u krošnjama. Sunčeve zrake izgledale su u izmaglici kroz krošnje kao fini prah neke čarolije, kao neka pelud u danu što se tek raspukao. Lagani uspon prema Vranom kamenu dao nam je da uživamo u tom svojevrsnom vašaru prirode. Staza ispod sklopova visokih bukava poput upečatljive razlike urbaniziranih prostora odakle smo dolazili, izmicala je lakoćom ispod naših nogu. Pored nje mirisala je šumska jagoda. Njom smo tažili žeđ i pojili se mirisom čiste prirode. A jučer, dok smo još bili u gradu, slušali smo vijesti kako alge zapljuškuju morsku obalu. Na topлом jugu zakipjelo je more, a čovjek, čovjek se ne pomiče, samo gleda, čeka ne-moćan.

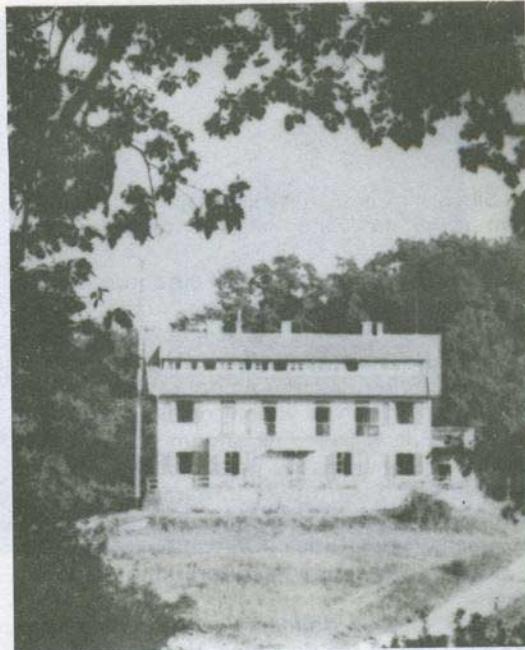
Stali smo pred Vranim kamenom. Greben mrk, robustan, ispružio se kao gorostas u hladu bukove šume. Kamen nazubljen, iskipio se pred

nama u svjetlosti koja se teško probijala s juga.. Netaknut, svojom surovom veličinom ulijevao je iz neke svoje nedoučivosti oko sebe strahopštovanje. Nigdje u Papuku nema tajanstvenije staze nego što je ova u njegovim tamnim sjenama. Doimala se kao da ju je neka posebna sila utrla ispred nas. Činilo se da nije mogla ni lijevo ni desno, nego je ostala pokorno ležati na svom mjestu. U isto vrijeme na ovom prostoru gospodarila je snaga kamena, a na zemlji nazirala se tanka nit staze, koja je svakom putniku namjerniku, planinaru, od svega ostalog na ovim prostorima, ipak najviše obećavala.

Stazu su prerovale divlje svinje. Ni okoliš nije prošao bolje. U potrazi za hranom snažne svinjske njuške dobrano su promijenile izgled zemlje. Poslije njihove najeze ličila je na duboko oranje. Gledajući je, u tami krošnja koja se doimala gotovo kao sumrak, sjetih se priče o lovcu i ranjenom vepru. Priča je raspaljivala maštu o oštrom veprovim Zubima i tjerala strah u kosti. Govorila je o lovcu koji je po krvavim tragovima tragao za svojim ranjenim pljenom. I negdje u visokoj travi, gdje se krv iz veprovih rana pušila više od nje, srazila se lovačka strast s ostacima cara slavonskih šuma. Govorilo se, da se vepar posljednjim snagama sručio na lovca i teško ga ranio. Našli su ih seljaci u lokvi krvi. Ipak, i u ovoj lovačkoj priči bolje je prošao lovac. Vepar je zavrio u loncu, a lovac, pored dobre svinjetine, bio je bogatiji i za još jedan uzbudljivi lovački doživljaj.

Oprostili smo se. Vrani kamen ostao je šutljiv i mrk. Ostao je opružen u svojoj surovoj ljepoti, a mi smo s njegovih kota krenuli prema pitomijim šumskim prostorima. Imao sam osjećaj kao da smo dolazili iz neke druge tišine. Ova nova kao da je bila vedrija, nekako mekša, sa više svjetla. Upareni od ljeta i puta, žedni, sve više smo obraćali pažnju ne bi li nas neka staza skrenula prema kakvom hladnom planinskому izvoru. Zavirivali smo i u Dnevnik planinarskog puta što je Planinarsko društvo „Petrov vrh“ iz Daruvara izdalo, opisujući potanko put kojim smo prolazili, ali ni on nam nije pomogao. Ovaj puta nismo imali sreće da nađemo na izvor. Žed nas je tjerala prema vodi, ali nje ni za žličicu. Jedino su nam ostale šumske jagode.

Izašli smo na visoravan Ljutoča: Sječa opus-tjela šumu. Daleko prema jugu ni drvceta. Vidići se prostiru unedogled prema obroncima Psi-nja. Sve se skupilo u ustima: i glad, i žed i umor. Zbog svega je trebalo sjesti, popiti i pojести. Legli smo na zemlju ispod planinarske kontrolne točke na Ljutoču. Zemlja suha, žedna kao i mi, rasprostrala je ispod nas svu svoju blagost. Za odmor smo imali sve, osim vode. Vjetar je bio sve jači. Dolazio je sa sjeverozapa-

Planinarski dom na Petrovom vrhu

da. Zavaljeni na zemlji osluškivali smo kako u šumu dolazi i odlazi. Visoko, u niski borovih iglica prštala je bajka, rađao se šarm prirode. Iznad nas pod slikom ljetnog sunca uzavrelo je promicao život, tumarajući preko litica najljepših cvjetova u svoje daleke prostore. Za trenutak smo zaspali. U san mi je dolazio plavo daleko nebo. Osjećao sam se nekako čist. Za rasstanak s prostranim vrhom Ljutoča, za uspomenu, za prijatelje, za planinare zapisali smo ime: Josip Garilović, Ivan Jakovina i moje. U dnevniku je već bilo ime Drage Trošelja, i mnogih drugih. Tako su se još jednom, iako u različitim vremenskim razmacima, na istom mjestu našli stari prijatelji planinari.

Do Djedovice, i dalje do Zvečeva šuma stoljetna, gotovo nepregledna. Dan je bio lijep i miran. I voda je konačno zaljeskala u izvoru. Tiho je vrio pored samog puta i bistru tekućinu ulijevao u potočić Trešnjevicu. Napili smo se do grla. Na izvoru smo sreljeli i žednog seljaka iz Bučja. Pita za svoje krave. Dalje uz put naišle su i seljakinje iz istog mjesta. I one su tražile krave, uzgred pitajući i za njega — suseljana. Djedovica nas je dočekala pusta. Nigdje ni žive duše. Ostavili smo je sveže i lijepu te krenuli do kraja puta, do Zvečeva. Ništa ljepše radnici „Rade Končara“ nisu mogli smisliti za svoj odmor. Kada smo se konačno našli u blagodati ugostiteljstva, ispijajući hladno pivo, kao patinu osjećao sam protekli dan. Ostao je negdje iza nas u tišini gorskih šuma Slavotije.

Krčićem nizvodno

ANTE JURAS
ŠIBENIK

Šibenskim je planinarima najdraži izlet Krčićem nizvodno. Zato ga redovito organiziraju svake godine.

Od Knina se treba prevesti autobusom do sela Kijeva na cesti što vodi u Vrliku i Sinj. Odатле pješice uz tok Krčića do Knina.

Krčić je zanimljiva krška rječica. Teče desetak kilometara dugom dolinom i svojom izuzetno čistom i bistrom vodom oplakuje podnožje planine Dinare. Skoro na samom početku puta izvire Krčić kao snažno poddinarsko vrelo i već na prvom kilometru toka formira se u pravu rijeku. Okolni prostor posvuda okružuje bujna vegetacija, strme litice Dinare, pokoja mlinica i stupa i, dakako, više pitoresknih slapova i slapića.

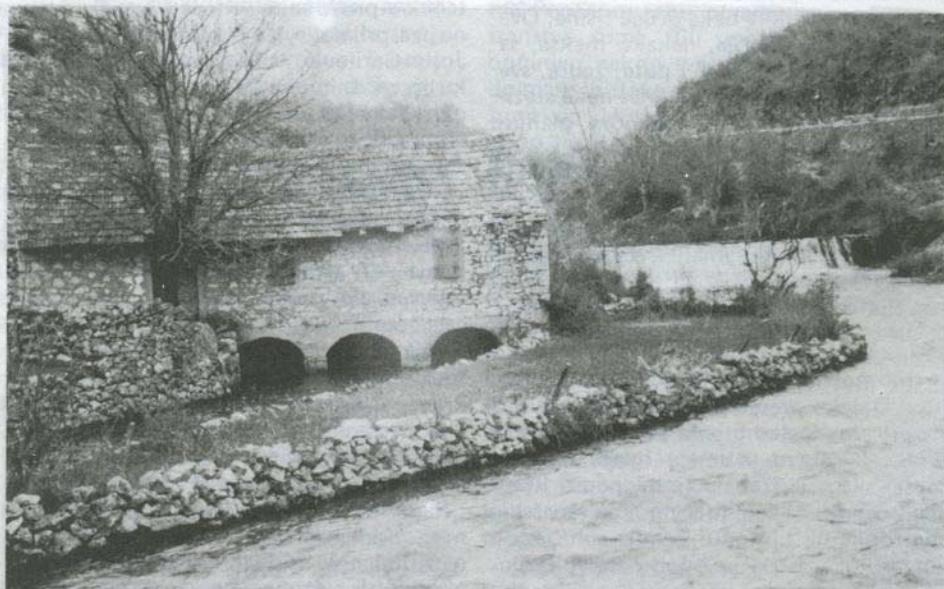
Čitav krajolik doima se veličanstveno i raskošno. Tako je sve do Knina, tj. do ušća Krčića u Krku. Iznad sela Kovačića, u Topolju, tok mu završava prekrasnim trideset metara visokim vodopadom nazvanim Topoljski buk. Pod njim, kao svojevrstan prirodni fenomen, iz jednog pećinskog vrela izvire Krka i njegove bистre vode odnosi Jadranском moru.

Sušno razdoblje ovom kraju predstavlja zlo. Krčić se tada gubi u brojne krške šupljine već nedaleko od svog vrela. Tada je zanimljivo ho-

dati i njegovim suhim koritom. U veljači i kolovozu gotovo presahne, da bi u ožujku i studenome ponovo nabujao te brzo i šumno tekao noseći ponosno ime prvoga Krkinog pritoka.

Uz prirodne ljepote ovoga kraja značajno mjesto pripada i ratnim spomenicima. Ovdje je u Suhom polju podignut spomenik Desetoj dalmatinskoj udarnoj brigadi. Njezinih četrdeset šest boraca zamrzlo se na ovom mjestu u noći 28. siječnja 1945. godine. Bila je to još jedna bitka brigade, ali ovaj put sa snijegom, ledom i vijavicom s pomahnitale Dinare. U blizini je i Prološka jama u koju je okrutno bačeno četrdeset osam nevinih žrtava gorštačke Polače.

U posljednje doba Krčić zaokuplja posebnu pažnju šire javnosti, nadasve ljubitelja prirode, posebno planinara i obožavalaca ove bistro rječice. Sve su veća strahovanja da se ne naruši njegova ljepota i da ne doživi ekološku propast. Naime, do kraja 1991. godine predviđeno je dovršenje već započete izgradnje Hidroelektrane „Krčić“ koja će biti smještena u neposrednoj blizini njegova ušća. Kako izgraditi hidroelektoran koja bi iz vode ove krške rječice izvlačila 38 milijardi kilovat-sati struje godišnje, a da se ne naruši krajolik? Stručnjaci kažu da im je cilj ne narušiti prirodu, unatoč objektima i je-

Karakteristična mlinica na Krčiću

Foto: Ante Juras

Topoljski buk – Prirodni dragulj Krčića

Foto: Zdenka Antunac

zeru koje će elektrana dobiti iznad Topoljskog buka.

U Krčiću nema ribe, a buduće akumulacijsko jezero, koje će biti dugo 1800, a široko prosječno stotinjak metara, porobljavat će se iz susjednog ribogojilišta pastrmkom. Tako će ova rijeka dobiti posve novu kvalitetu. Očekuje se da će stanovnici Knina i mještani okolnih sela, naravno, i planinari i turisti, prihvati nastalo jezero kao rekreacijsko i sportsko-ribolovno okupljalište, a „tvornicu struje“, usred prirodnih ljepota, kao nešto korisno i novo.

U modeliranju prirode prilikom izgradnje hidroelektrane, pratećih objekata i brane, koristit će se kamen i sedra svijetlo-smeđe boje, koja je ovde karakteristična. Tako bi se postiglo stapanje objekata s okolnim pejzažem koji će još biti obogaćen sadnjom autohtonih biljaka ovoga kraja. Predviđa se da će brana buduće hidrocentrale biti visoka između pet i sedam metara, pa će jezero dobiti oko 640.000 kubičnih metara vode.

Ipak, ostaje dilema kako postići da sedrene barijere Topoljskog slapa i dalje imaju dovoljno vode. Da oku i dalje bude lijepo, a potrebe za električnom energijom zadovoljene. Projektanti i stručnjaci imaju i za ovo rješenje. Topoljski buk imao bi vode i zadržao svoj karakteristični

izgled u ono vrijeme kad i Krčić ima vode. Kada je najjači, slapom bi teklo 70.000 litara vode u sekundi, a kad u Krčiću nema vode, ne bi bilo ni slapa. Izgradnjom akumulacijskog jezera slap bi mogao teći i u sušnom dijelu godine kad to npr. zaželi skupina posjetilaca, turista i izletnika. Tada bi se pustila voda iz akumulacijskog jezera i slap bi ponovo tekao u svojoj punoj veličini.

Ostaje, ipak, nepoznanica što će biti sa slalom zimi, kad je inače vode u izobilju, ako se ona usmjerava na turbine. Hoće li tada sedrene barijere slapišta biti suhe i hoće li to gotovo zaustaviti jedan prirodnji proces? Poremećaj toga prirodnog procesa odrazit će se u sedrenom slapištu, a to znači „havariju“ prirode.

Nakon brojnih rasprava i primjedbi o zaštiti i očuvanju ljepota Krčića, nesumnjivo je da odgovorni iz elektroprivrede žele udovoljiti zahtjevu da se elektrana što manje osjeti u prirodi, te da se prirodni dragulj na Krčiću, slap Topolje i okolina, zaštite kako bi zadržali svoju karakterističnu ljepotu.

Ostaje nam nuda da Krčić neće doživjeti sudbinu nekih dobro poznatih vodoprivrednih zahvata, te da će planinari i nadalje planirati si-lazak s Dinare na Krčić i redovito ga posjećivati.

Planinarski put "Kornati"

ZVONIMIR SLIEPČEVIĆ

ZAGREB

Planinarsko društvo „INA–OKI“ ove godine slavi 10-godišnjicu postojanja Planinarskog puta „Kornati“ (8. 6. 1980). Kornatsko otočje oduševljava planinare svojom ljepotom i čistim plavim morem. Obilazak PP „Kornati“ postao je tradicijom. Desetak tisuća planinara boravilo je na tim otocima. Tako već trinaest godina članovi planinarske sekcijske „Imunološki zavod“ posjećuju Kornate. Samo prošle godine na sedmodnevnom krstarenju bilo ih je 95. Za te nezaboravne, dobro organizirane sedmo- do desetodnevne izlete na Kornate treba zahvaliti Veri Munjko, Dagmaru Doležalu, Dragutinu Žučku i Branimiru Janjiću. Broj osvojenih znaka nije realan prikaz posjeta, jer su mnogi planinari bili na Kornatima tri i više puta, a poneki čak deset puta.

Od osnutka PP „Kornati“ do danas ukupno je osvojeno 2597 značaka. Po republikama to izgleda ovako: SR Hrvatska 892, SR Slovenija 1514, SR Srbija 133, SR Bosna i Hercegovina 50, SR Makedonija 1, AP Vojvodina 1, a od stranih državljanina Talijani su osvojili 6 spomen-znakova. Vidljivo je da je najveći broj planinara koji obilaze PP „Kornati“ iz SR Slovenije.

PD „INA–OKI“ tiskalo je tri izdanja putnog dnevnika i vodiča planinarskim putom Kornati, prvi dnevnik izdan je 1979., drugi 1983., a treće dopunjeno izdanje 1988. g. Autor sva tri izdanja je Ignac Munjko. Urednik prvog izdanja

bio je Ignac Munjko, drugog Zvonimir Sliepčević, a trećeg Dagmar Doležal. U dnevnicima su naznačena imena 21 otoka i njihovih vrhova, koje treba obići i žigom ovjeriti da bi se dobila spomen-značka. To su: Korinjak (vrh otoka Iža), Rutnjak (park-otočić ispred Velog Iža), Jama Jezero kod V. Iža, Babičovac (najviši vrh otoka Rave) otok Katina, Muravjak (vrh iznad jezera Mir na Dugom otoku), Garmenjak, Veli otok ispred Muravjaka, hrid Taljurić, Mala Aba, otočić sjeverno od svjetionika Sestrice, Veli vrh (najviši vrh otoka Levernake), otok Mana, Tureta na otoku Kornat, Metline (najviši vrh Kornata), Vela ploča na Kornatu, Otočevac (vrh otoka Piškera), otoci Lavsa, Ravnji Žakan, Vela Smokvica, Škulj, Gubavac (najviši vrh otoka Žut) i otok Sit.

Kornate nazivaju i krunskim otocima. U narodu se priča da ih ima koliko u godini dana. Ipak prevladava mišljenje da obuhvaćaju 117 otoka i 30 hridi. Ukupno ih je, dakle, 147. Kornati se protežu usporedno s kopnenom obalom u četiri otočna niza i tri međuotočna kanala. Idući do kopna prema pučini u kornatskom se prostoru redaju 1. sitski (Sit), 2. žutski (Žut), 3. kornatski (Kornat) i 4. piškerski (Piškera) otočni niz. Nigdje nema toliko uvala, zatona i uvalica okrenutih jutarnjem, popodnevnom i večernjem suncu koliko ih je na Kornatima. Ljeti modrina kornatskog mora i neba te bjelina

njegovih stijena njihova su glavna značajka. I u proljeće su lijepi i mirisni. Tada se osjeća draž i miris ljubičastih cvjetova kadulje, zlatnožutih cvjetova smilja i zlatno-bijelih vlas i kovilja. Krajolik Kornata ispresijecan je suhozidima što često sežu od mora do mora. Te tisuće i tisuće kilometara suhozidova, koji svakom posjetiocu upadaju u oči, podigli su vlasnici kao međaše.

Najljepša i najimpresivnija su pojava okomito odsječene stijene nekih otoka, koje se isto tako vertikalno spuštaju u morsku dubinu, negdje i do 98 metara. Te sablasne klisure nazivaju se klifovi ili krune. Na Dugom otoku protežu se od jezera Mir do rta Lopate, s vanjske strane otoka, u dužini od 11 kilometara. Uzdižu se nad morem i do 166 m (Grpaščak). Želimo li osjetiti ljepotu i strahotu tih vertikala, treba im se za mirna mora brodom približiti. Za uzburkana mora bilo bi preopasno.

Oni koji su skloni pješačenju po suncu, te se popnu na jedan od najviših kornatskih vrhova (Metlinu 296 m), vidjet će cijeli sjeverodalmatinski arhipelag i kopno, a od planina Velebit i Dinaru do rta Ploče (Planka).

Raslinje na Kornatima uglavnom je rijetko i kržljavo. Prava jadikovka na kamenu – dojam je mnogih posjetilaca. Prevladava opora trava goromuš (magaruš). Na mnogim kornatskim otocima rastu kadulja, kovilje i smilje – ljekovite i mirisne mediteranske biljke. Ima i nešto smokava, maslina i bora.

Fauna Kornata je oskudna poput raslinja,

ali vrlo zanimljiva. Tu obitava desetak vrsta puževa, 17 vrsta stonoga i 69 vrsta leptira, neki vodozemci (gatalinka, zelena gubavica), gmazovi (gušteri, blavor, bjelouška i kravosas), pa i neke zvjerke (kuna) i glodavci (puh i miš), a moguće je naići i na zeca. Od ptica tu prebivaju siva vrana, vrabac, ševa, crni kos, siva ušara, palčić, ronci, čiope, divlji golubovi i galebovi. Ribe su nekad bile svojom kakvoćom i količinom sinonim Kornata. Mada su prorijedene ili su se spustile u veće dubine, još će ribiči naići na mnoge vrste. To su: trlja, kamenjarča (barbun), zubatac, podlanica, konj, kantar, fratar, škrpina, salpa, škarpun, ušata (očada), ugor, šarag, kanjac, pauk, bukvica, gavun, lubin (brancin) i druga sitnija riba. Od ostalih plodova mora cijenjeni su jastog, rarog (klap), lignja, sipa i bobotnica. Ima dosta srdela, lokarda i skuša.

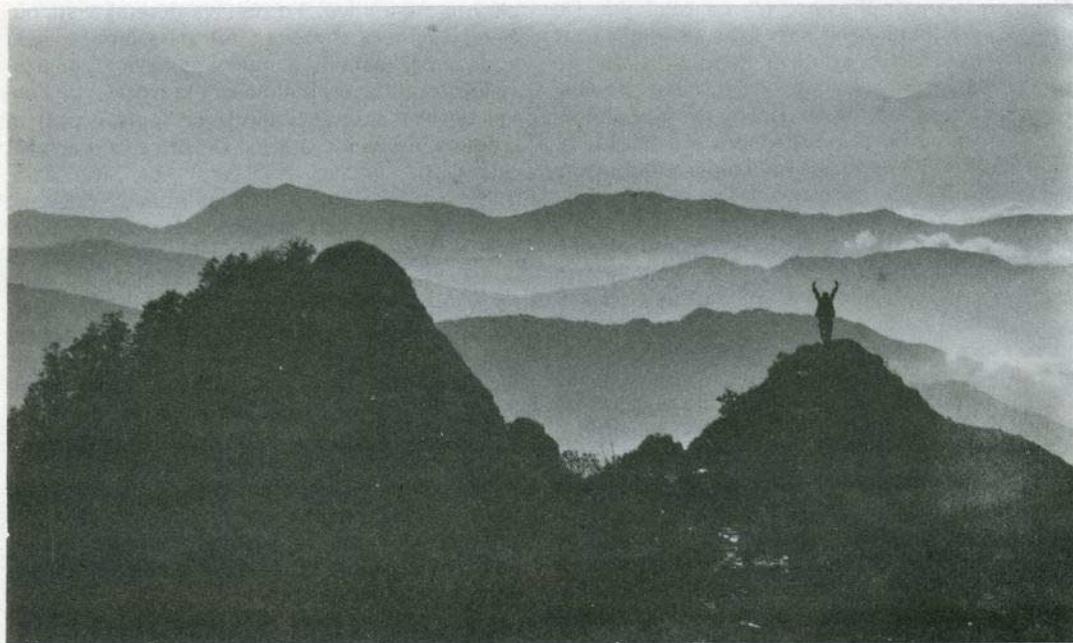
U vodama Kornata ne uništava se samo riblji fond, već se pljačka pomorsko povjesno bogatstvo. Uništava se rijedak i skroman biljni pokrov i zagađuju se prekrasni žali raznim otpadom, a posebno naftom.

Da na kraju citiram autora dnevnika Ignaca Munjka: Kristalno bistro more s prekrasnom modroplavom i smaragdnom bojom i s nezaboravnim vidicima s vrhova na okolne otroke, otočice i nadmorske grebene brzo potiskuju u drugi plan ekološki problemi na koje ne smijemo zaboraviti, kako bi budućim naraštajima Nacionalni park „Kornatsko otočje“ bilo „posljednjom postajom svijeta“.

Velika ploča na Velikom Kornatu – prirodni fenomen

Foto: Dr. Ž. Poljak

Planinarski san

MIRA ŠINCEK

VARAŽDIN

Nakupilo se umora od ljeta do ljeta, umnožile brige, pritisle tuge, sve je manje bjegova u neke sretne prostore, a ja trebam lutanja, tišinu planinskih beskraja, osmijeh, riječ i zajednička skitanja.

Još su mi brda zbjegovi, čudesna snaga, poticaj, još vjerujem i pričama.

Planina je više bajka nego zbilja i u njoj sam uvijek druga, tek u njoj ja sam ja!

Koračam zemljom iglicama prekritom, koračke utapa meki sag, ni travke zalene, ni cvijeta rascvala — mrtva šuma, čini se. Visoke, smreke crne i tanane, šumnim krošnjama nebo zakriše, ali kad sunce stoljetno proviri zlatnim nitima, upali vatre iznenada, crveno iglice zaplamsaju, ožive sjene, poskoče, a stazom se prospu šare plamene, neki novi crteži nestvarni. Nije to više ista šuma obična, treba tu dokučiti rješenje zagonetkama i odgovor mudar pitalicama. Čujem iglice praskaju, mali se bliže koraci s njima i pjesma — Heja, heja, hoj! I vidim okice žmirkaju, duge sijede bradice — patuljci se s rada vraćaju. U malim torbama ko fenjeri krupni dra-

gaji se čovjekom emocijom en vitezom, malobit u spomeni na "čuvanje" avan, realistički sveti život sveteljodi, svetlosti od svjetlosti, bliskošću, magiju, ali čovjek čuvanja života — silinskoj vlasti, ljubavi, crne amfiteatre, ali i živu. Mira Šincek je poznata po svojim pesnicima, a takođe po svojim pjesmama, to je "Kekec" i "Kozorog".

gulji blistaju. I odmiču dalje, pjesma sve tiša gubi se. Grana sunce sakriva, u mrak tone šuma već, al' prostor se novi otvara, razmiču krošnje ko zavjese, u stranu se grmlje ugiba i pogled sred novog uranja. Srce mi, osjećam, udara ko bezbroj malih bubnjeva — sad sam nad strmim ponorom, crne se mrke gudure, u zraku krilo veliko — ptica, gle suri orao! I Kekec s onu stranu je, Kekec s poznatim očima. Primičem ruku ustima, da barem mogu viknuti — jeka mi riječi rastače u zrnca, kapi, jecaje. Želim mu ruke pružiti, stazu novu potražiti tamo daleko gdje teku još vode modre i svilene, gdje rastu travke čarobne, da mi je pobjeći od Bedanca svih. U Alpe, u planine, gdje živi zlatni kozorog i cvjeta ruža čudesna.

Klizi mi nogu umorna, pod cipelom stijena kruni se, u prazno, vidim, propadam i bojam, bojam, bojam se.

Osjećam netko drma me, otvaram oči, smješi se — kroz prozor se naviruje u ranom suncu JALOVEC!

Vrijeme ljubavi u planini

SAKIB KLIKO

JAJCE

Kažu da je najplemenitije voljeti. Ljude, planinu, cvijet, kamen, bilo što, samo voljeti! Voljeti planinu i čovjeka. A čovjeka u planini? Kako se rada i čuva ljubav u planini? Zašto o tome nitko ne piše u planinarskoj književnosti?

Jednom davno, ni ne sjećam se više kada, čitao sam „Veliku Pukotinu“ Francuza Frizonu i tada sam poželio nešto slično napisati, možda i doživjeti. Da, i doživjeti, samo bez takva kraja. Pošto nikad nisam slično doživio, tako nisam ništa ni pisao.

Prije nekog vremena pošlo mi je za rukom da „ukradem“, s dopuštenjem, sličnu priču, koja nema još svoga kraja, i pokušat će je ovdje zabilježiti.

Jesu li znali bit svog druženja, jesu li znali što hoće, ili su previše željeli? Nije li veliko zadovoljstvo i bogatstvo postići u planini čisto prijateljstvo i drugarstvo? Sion i Mrvica su u tome uspjeli, nisu bili zadovoljni, željeli su dalje, željeli su nešto više. Uspjeli su postići vrhunac koji je došao, čini mi se, prerano i nisu ga bili svjesni.

Kako su se zapravo redale sličice iz priče „Vrijeme ljubavi u planini“?

Prva slika bi se mogla zvati „Razmišljanje“ ili „Povratak“. Mrvica se poslije relativno neuspjelog boravka vratila iz velikog grada u svoje ljudske mještance, predgrađe malog i ljudskog grada. Poslije teškog podnošenja povratka lutala je u traženju novih prijatelja. Svi su joj do sadašnji poznati, ali su ipak strani. U velikom gradu imala je mnogo prijatelja s kojima je odlazila u planine, imala je svoju ljubav. I ovdje ima prijatelje, i ovdje se odlazi u planine, ali joj ipak nešto nedostaje.

U razgovorima s novim—starim prijateljima doznaš je za Siona, jednog vrsnog planinara. O

Sionu se govorilo sve najljepše. Mrvica stvara sebi sliku nestvarnog planinara. Pomislila je da bi on mogao biti čovjek za druženje, onaj čovjek koji će joj vratiti samopouzdanje.

Nakon slučajnog susreta Mrvičine misli više ne lutaju. Naime, našli su se ispred planinarske kuće gdje se vikendom okuplja mnogo ljubitelja prirode. Sion je bio zauzet dogоворима o idućim pohodima u planine i drugim razgovorima. A ona, pošto su joj ga pokazali, nije više s njega skidala pogled a niti to skrivala. Učinio joj se velikim i veličanstvenim. On brzo odlazi, obično se kratko zadržava u planinskim kućama, a u prolazu je Mrvičinom društvu uputio samo jedno ozbiljno i odmjereni „Zdravo“! Njegov je pozdrav stvorio nemire u toj krhkoi djevojci. Više nije lutala, znala je tko je Sion, misli su joj usmjerene samo prema njemu, ali su se preplitale s vlastitim razumom. Bio joj je nedokuciv, a pomalo i opasan.

Došao je dan kada su krenuli na višednevni pohod. Sion ga vodi, a Mrvica je član društva. Nastaje u njoj unutrašnja borba, borba sa samom sobom. Redaju se pitanja bez pravog odgovora: Što ako joj se približi? Da ga izbjegne, nemoguće je. Što ako je uopće ni ne primjeti? Po sto puta se redalo što i zašto. Ostalo je bez odgovora i pitanje: kako se ponašati kada se sukobe razum i osjećanja, koga valja poslušati i kome se privoljeti? Krenuli su. Konačno su se upoznali. On se ponaša vodički: pomaže svima, stalno je vedar i raspoložen, čak i duhovit. Sve se to izgubljenoj djevojci činilo divnim i s iznenadenjem je pratila pribranost i prisutnost svoga vodiča u svakom trenutku. Uživala je u njegovu društvu, shvativši da bi od njega mogla mnogo naučiti o svijetu među brdima.

Stalno ju je mučilo: gleda li je on samo kao člana društva koje vodi ili kao i primarnu že-

nu? Ako je to drugo, zašto to ne pokazuje? Ona je od prvoga trenutka prema njemu osjećala nešto što joj se prvi put dogodilo na ovaj način. Je li tome uzrok fizička privlačnost ili nešto drugo, nije znala ocijeniti, ali je znala da želi što više biti u njegovoj blizini. Sretna je što u društvu nema više žena koje bi privukle Sionovu pažnju. Ponovo se koleba u mislima, a u urednu je planinarsku bilježnicu upisala: „To što ga volim promatrati, slušati njegov glas, naći se u njegovoj blizini, neće mi valjda nitko zamjeriti. Bez obzira na sve, ostane li sve na tome, bit će zadovoljna, jer sam uživala svaki trenutak proveden u njegovoj blizini.“

Razišli su se, Mrvica s nejasnom slikom, a Sion kao vodič koji je potpuno obavio svoj zadatak, ali s pitanjem zašto je ta djevojka stalno nastojala biti u njegovoj blizini. Nije mogao da ne razmišlja o tome na idućim pohodima.

Neko se vrijeme nije nalazila u Sionovu društvu, on je tražio rješenje svojim nejasnoćama, a ona čeznula za novim susretom. Rijetko se Sionu dešavalo da razmišlja o nekom s kim je bio u planini, pogotovo ako je to bio prvi susret. Rado je razmišljao o neriješenim zakonima planine.

Mrvica je svo to vrijeme čeznutiljivo iščekivala novi susret, čeznuvši do granice bola. Teško je skrivala svoje neobjasnivo stanje. Iščekivala je novi susret vjerujući da će joj donijeti beskrajnu sreću.

Ponovni susret na jednom visokogorskem pohodu Mrvicu je doveo do spoznaje da je stvarnost ipak drugačija. Kako se ta spoznaja stvarala vidi se iz njenih zabilješki u dnevniku: „...Moje veliko razočaranje, shvatila sam da se tom čovjeku nikad neću dopasti kao žena, ali za divno čudo, ja sam sretna i ako je samo u mojoj blizini. Osjećam se tako sigurnom i zaštićenom. Lijep je osjećaj kada se netko o tebi brine, pogotovo kada se nađeš u neprilici. Njegova je blizina činila čudo: davala mi je snagu da istrajam kada mi je bilo najteže i činila me sretnom kada mi je bilo najljepše. Činjenica je da se Sion nađe uvijek u mojoj blizini, bilo da se penjemo, odmaramo ili se pak vozimo. Zar mi to ne daje pravo na pomicao kako je možda lijepo i nje mu pored mene, a to bi mi bilo sasvim dovoljno za početak...“

I dalje je ostalo neriješeno pitanje kako bi se on ponašao da je bilo više djevojaka u društvu. Sion je želio biti samo dobar i savjestan vodič i učitelj. Treba pomoći onome kome je pomoći potrebna, a bila je potrebna Mrvici. Priznao je da u ovoj djevojci vidi druga i prijatelja, mnogo su se družili, ali nikako u njoj ne vidi djevojku u koju bi se zaljubio. Bio je sretan što se među njima razvilo pravo drugarstvo.

Redali su se zajednički pohodi. Najprije akcija obilježavanja planinarskih puteva. Koliko je

samo bila sretna pri tom susretu! Postalo joj je jasno da ga gleda zaljubljenim očima. Ni jednog se trenutka nije odvajala od Siona, pokazujući mu na taj način svoje zadovoljstvo što su ponovo zajedno. Toga je dana puno pričao o svojim življenjima u svijetu među brdima. Žarko je željela da postane dio toga njegova življenja, da uđe zajedno u taj čarobni svijet.

Mrvica u svoju bilježnicu zapisuje: „Toga sam dana mnogo puta poželjela da ga poljubim, na trenutak mi se to činilo prirodnim, ali bih se vratila u stvarnost, trudeći se da na meni ništa ne primjeti. On se zaista i dalje ponašao kao pravi drug i ja sam mu ipak zahvalna zbog toga...“

Došlo je vrijeme kada je po klupskom programu djelatnosti slijedio izlet u predjele koje je Sion otkrio. Redovito je on tamo bio vodič i svaki put je znao biti sretan. S velikim je oduševljenjem pokazivao i pričao o srednjovjekovnoj utvrdi, o čudnim tvorevinama i igrama vođe, o tajanstvenom svijetu podzemlja. Uvijek je tamo sretan i posebno pažljiv prema onima koje vodi, pa je tako bilo i ovog puta. To njegovo zadovoljstvo i pažnja nisu promakli ni Mrvici, a smatrala je da su samo njoj namijenjeni.

Posebno je bila sretna kada je u Sionovoj bilježnici pročitala retke sa zajedničkih izleta gdje je na najljepši način govorio baš o njoj. Čudila se da joj se taj čovjek znao diviti i pomislila kako on možda ipak osjeća nešto više od ozbiljnog učitelja i vodiča.

Toga se dana desilo nešto čudno, možda neobjasnivo, a ipak jasno. Naime, Sion je razgovarao s djevojkama koje su hrile prema obližnjem izletištu i dobacivao im u prolazu. Mrvica je od bijesa grizla nokte, u njoj se javila ljubomara. Zašto, ni njoj nije jasno. Zato je tada i zabilježila: „Nemam pravo da se tako ponasmam.“ Sion se i dalje ponašao kao savjestan vodič, vodeći računa da ne povrijedi zakone planine. Ipak su još uvijek djelovali i ponašali se kao dva različita svijeta.

Slijedio je novi pohod. Mrvica ide s klubom na neku saveznu akciju, a on sam u istraživanje nekih zabitih i nepoznatih krajeva. Sion ne voli gužve, vašare planinara, radije tada odlazi u manje poznata područja. Ovoga je puta imao dovoljno vremena da u samoći o svemu razmišlja.

Kada je bivao najsretniji, poželio je da tu sreću i ljepotu podijeli s Mrvicom. Zašto? Postalo mu je jasno da je sve ovo vrijeme volio tu djevojku, premda toga u početku nije bio ni savjestan. Nije to priznavao ni sebi ni drugima, ali je želio da joj se što prije vrati, da čuje njezin glas, da sretne to ljupko stvorenje. A ona, ustajala djevojka, pita se i ne vjeruje da joj se taj čovjek toliko zavukao pod kožu: „Još uvijek se pitam što je u tom čovjeku što mi muti razum. Nekad mi se čini da smo dva različita svijeta i nije li

možda baš to razlog što me toliko privlači? Noću nisam spavala i u mislima sam bila s njim. Gledala sam nebo puno zvijezda, tražila sam svoju sretnu zvijezdu i željela da mi to bude posljednji izlet u planinu bez Siona, sve bih dala da je sad tu".

Mogao bi prići ovdje biti kraj, ali ona zapravo tek počinje ili se sprema za to.

Sve susrete Mrvica je lijepo bilježila u svoju planinarsku bilježnicu: „Ponovo smo zajedno, ovog puta u našem planinarskom domu. Tu sam ga prvi put vidjela, prvi put zagrlila i poljubila... tu moji snovi postaju stvarnost. Sada sam znala da se na tome ne može završiti..."

Sve je došlo i suviše brzo, iako su to oboje žarko željeli. Počeli su se pribojavati te brzine i savršena reda koji je vladao kao po neku dobrom scenariju. Nisu znali kako će se i kada sve završiti, ali su sigurno znali što hoće. Pribojavali su se oklice, a znali su da je kasno za povlačenje, to ponajmanje žele. Oni su željeli ići dalje, do kraja, uživati u tome što mogu pružiti jedno drugome, sretne trenutke i uživanje. I sve će to biti samo njihova tajna.

Ostvarilo se sve ono o čemu su sanjali i što su željeli, nastupilo je vrijeme ljubavi u planini. Nadali su se da će to potrajeti koliko i njihova ljubav prema planini.

Krali su zapravo svoje susrete. U planini su za druge, veliki prijatelji. Često su zajedno u svojim planinama, na svojim stazama. Obecali su da im se uvijek vraćaju, pa i onda ako njihova balada bude prekinuta. Obilazili su planine s ljubavlju, u njima se rodila njihova ljubav, ljubav za koju su samo oni znali. Planine im nitko ne može uzeti i zabraniti, one će ih vezati dok budu postojele.

Kad preko njihovih lica budu prešla neka nova lica, nove ljubavi, događaji, staze i predjeli,

neće moći zaboraviti sve to što ih sada čini sretima, toliko sretnima da su znali satima šutjeti a razumjeti se. Sve se to duboko urezalo, kao znak u kori drveta pored staze što je prvi put pohodimo, a poslije godinama služi mnogima kao orijentir i putokaz.

Jednog časa počeli su se pobojavati iznenadna kraja. Plašili su se da sreća koja tako brzo dođe isto tako nenadano i ne iščezne. Iz susreta u susret, iz dana u dan, planina je sve više oplemenjivala njihovu ljubav. Stvorila je među njima istinsko prijateljstvo, prijateljstvo koje se može samo u planini roditi, učvršćivala im je nadu da će dugo imati svoje planine i svijet gledati zaljubljenim očima.

I sada kada znam za ovu romansu mogu reći da uživam prateći njihovo druženje, više nego onda kada sam čitao Frizonovu „Veliku pukotinu“ i smatrao da tako nešto postoji samo u romanima. Jedino me strah da Mrvica poput Brižite ne poželi promjene u životu te da i moj prijatelj Sion ne završi onako kao Brižitin glavni junak.

Razmišljajući kako da završim ovu priču, jer ona je tek počela, poželim da ona nikad nema kraja. Neka traje, neka se provlači našim planinama kao jutarnje magle, neka sija kao sunce i blista kao rosa, neka živi koliko i naše planine.

Zašto bi im netko zamjerio što se vole, što svijet gledaju zaljubljenim očima? Zar je grijeh voljeti, biti sretan i druge činiti takvima? Zar je grijeh radovati se susretima, izlascima i zalašcima sunca, zvjezdanim noćima i životu u svijetu među brdima?

Neka moja priča nema kraja! Neću je završiti s točkom na kraju, koja znači olovni kraj, završit će je sa tri točke koje znače nastavak priče, života, ljubavi i nadanja...

Zašto pišete, ljudi?

RUDO STARIĆ
KARLOVAC

Sredinom jeseni 1988. godine održan je u Velikoj široj planinarskoj javnosti manje poznat prvi susret planinarskih pisaca okupljenih oko „Naših planina“. Među inim, taj je susret bio i skromna nagrada upornim stvaraocima tekstova, kojima je to bilo i prvo medusobno upoznavanje, izmjena iskustva ali vjerojatno i podsticaj da nastave u svojem radu.

Već duže vremena pažljivo i strpljivo, poput poljske krtice, rujem po dosada izašlim godišnjacima našega časopisa koji su mi dostupni.

Prestavam, zastanem, okrećem desetine, stotine, tisuće stranica raznovrsnog tiskanog materijala, vraćajući se ponovno i opet ponovno na pojedine članke već odavno pročitane jednom ili više puta, postavljajući sebi jedno i samo jedno pitanje: Postoji li planinarska literatura i beletristica, odnosno, ima li ono što se pojavi i našlo na tim nebrojenim stranicama takav karakter pisane riječi da stiče uvjete za književno vrednovanje?

Da! U našem listu zalutali su povremeno

članci i pjesme od književnih i pjesničkih imena poznatih i priznatih našoj široj čitalačkoj javnosti, doživljavajući ih osobno kao dokaz ili satisfakciju da je planina kao dio prirode neiscrupo vrelo i motiv umjetniku i da svi koji smo opredijeljeni prema njoj imamo pravo i ne grijesimo što smo odabrali svoje slobodno vrijeme, angažiranost i preokupaciju upravo prema planini.

Istovremeno traži se i odgovor na pitanje sužava li ta planinarska literatura, prirodno omeđena i ograničena vlastitim nazivom, djelokrug stvaranja njezinim stvaraocima pretočivši se u puko promatranje, imitiranje, repeticiju, obilježavanja pojava, ljudi, sredine i vremena, pretvorivši se u neke nepisane tradicionalističke oblike ekspresije koje – priznali mi to ili ne – postaju dosadna brbljanja i trabunjanja, a uzrok je iscrpljenost motiva gdje stvaralac stiže do razine vlastite nesposobnosti stvaranja.

Smijemo li govoriti o takozvanoj književnosti planinarske provenijencije, koja samostalno sebi utire put stvarajući vlastite vrijednosti i posebnost, vlastiti način izražavanja doživljaja, dojmova, sjećanja, emocija, razmišljanja i uspomena te ih pretvarajući u stvaralački opus – novele, feljtone, eseje, pjesme, kratke priče, pripovijetke, reportaže, putopise i povijesne zabilješke – koji, s bližeg ili daljeg vremenskog razmaka kritički ocijenjeni, zadržavaju trajnju književnu vrijednost? Imaju li pravo da budu uvršteni kao dio ili djelić u nacionalnu književnu ostavštinu? I konačno, ima li uopće smisla pokrenuti tu raspravu ili, obratno, prekinuti je i staviti u diskutabilu narativnih naklapanja, ili je to samo rezultat skromnosti planinarske etike i njenih stvaralaca?

Nije li nanesena šteta pa čak i uvreda planinarskim piscima (likovni stvaraoci posebna su priča) – nazovimo ih uvjetno škrabalima, članokopiscima, tekstoljubcima, stihoklepцима i papirnatim lupetalima (koliko pogrdnih naziva, je li?) – koji već godinama svojim pisanjem ispunjavaju stranice našeg časopisa ili nismo li pomalo svojim konformističkim shvaćanjem teksta, laičkim pristupom i uvriježenom predodžbom vlastite izgrađenosti poimanja modela teksta i jezičnog izražavanja zaustavili kazaljku na satu, onemogućujući sloboden tok misli, vjerujući više utabanim stazama, ravnoteži bez težišta, nožu bez oštice, odnosno sve ono što u članku ne razumijemo dogmatski odbacujući kao suvišan balast?

Ne gušimo li kao čitaoci – svjesno ili nesvesno – erudiciju, prirodnu nadarenost, izvornu spontanost, smionost, urođeni artizam riječi, temperament pojedinca i stil pisanja, dopuštajući jednoznačno da je za „umjetnost pisanja“

potreban list papira, dobro zašiljena olovka i, eventualno, brisalo?

Možda sam vas uhvatio, zatekao u trenutnoj nedoumici ili čak iznenadio drskošću, povrijedio taštinu, izazvao srdžbu, ali prelistavajući i čitajući desetine članaka želim vas upozoriti da ste vi – a ovde ubrajam i sebe – nebrojeno puta sami sebi uskratili uživanje žive napisane riječi koje su se našle u našem listu nedovoljno vrednujući, marginalizirajući jedno bogato stvaralaštvo, uhvaćeni u vlastite kanone omalovanja i periferizaciju napisanog teksta tih naših „škrabala“.

Provocirani događajima, motivirani doživljajima, eksplozijom čuvstva što izranja, izvire, ovisno o afinitetu vlastitog opredjeljenja i razbudi emocija, ti naši tekstopisci pokušali su, pokušavaju i uspijevaju – netko s više a netko s manje uspjeha – prenijeti svoje unutrašnje ili vanjske dojmove, dileme, odluke, razmišljanja doživljenog i viđenog, raznovrsnog po osnovi teme, u misaono artikulirani tekst, koristeći trenutak nadahnuka u raskoš začudujuće virtuzognog izražavanja i sugestivnog toka radnje, u želji da prenesu i drugima omoguće doživjeti taj magični svijet i ljepotu planina uz koje su vezani, kao i vi, korjenima, lancima, verigama, nevidljivim sponama, ako je to dovoljno uvjeljivo naznačeno.

Pitavši jednom starog Matu Mikića iz Severina na Kupi o Goranu Kovačiću, odgovori mi da je Goran više volio črkati neke pjesme na papiru nego čuvati krave s ostalom djecom iz Severinskog kraja.

Moj stric Puba Žiha iz Radićeve 44 u Zagrebu, nekad (pokoj mu vječni) poznat bolje posthumno nego za svoga života kao suprug isto tako pokojne Jozefine Žiha iz radio emisijske trakovice „Svijet Jozefine Žiha“, rekao mi je davno: „Kaj god! Taj Krleža bio je i ostao obično umišljeno piskaralo. Sedil je u kavani i slušal je agramerske tračeve. Ja kolko sam put s njim razglabal o politiki. Kaj misliš, kak bi nastali njegovi Glembajevi? Ja, nikad nisam šmirglal njegovo lupetanje u novinama i knjigama. Kaj god!“

Danas, kada promatram s određenog vremenskog razmaka, iskreno rečeno, oduševe me one dvije lude sa svojim halucinantnim dijalogom iz novele „Put u podzemlje“ ili dubinska analiza o prolaznosti i krvnosti života u pripovijetki – nekrologu „Minuta šutnje“ danas već pokojnog Borislava Mikulića.

Vjerojatno nisam usamljen u ocjeni, ali uviđek me iznenadivao misaono oštromuni i uravnoteženi trijumf jezičnog izražavanja H. Čauševića ili Vladimira Blaškovića, bez obzira što su pisali, ali isto tako i kratke koncizne priče Uzeira Beširevića izražene jezgrovito, jednostavno ali nadahnuto.

Kako ocijeniti već odavno zaboravljen ali uzbudljiv Ribarevićev „Dolomitski dnevnik“ ili dileme i odluke u „Izvan vertikale“ Stanislava Gilića? I dok bez daha gutate rečenice o grčevitoj borbi za život u „Storenu“ Marije Kostanjšek, u duši ste zadovoljni što je drama nemoćne bjelouške u „Jednom srpanjskom popodnevu“ Dunje Horvatin ipak imala sretan ishod. Osupnula me „Prenjska trilogija“ snagom svoga misaonog prostranstva Slobodana Žalice, ali isto tako uživam u rijetkim člancima te škrtim i dozloboga suhoparnim riječima Branka Šeparovića, tražeći nedorečene misli, sudove i zaključke između redaka.

Emocionalno-komunikativna plejada pripovijetki Smilje Petričević davala je uvijek neku neobičnu svježinu pojedinim brojevima našega časopisa. Međutim, izdvojio bih stravičnu istinu odlaska s velike planine, različitu od ustaljenih tokova naracije, sročenu u priči „Selidba“ Mirjane Trošelj, gdje svaki naredni redak i škruti dijalog fascinira i raste u simbol neizbjegive ljudske drame odlaska. „Selidba“ bi se mogla uvrstiti u vrhunska ostvarenja najpoznatijih književnih stvaralaca u nas.

Šteta što su sve rjeđi članci Marijana Čepelaka, ali njegovu „Prometejsku noć“ vrijedi pročitati. Ante Rukavinu, Šimu Balenu i Danijela Vukušića svojevremeno sam nazvao tri mušketira, ali potrebno je reći da i Velebit ne bi bio ono što jest da nije bilo i njih.

Neki su se pojavili samo jednom i nikad više, a neki više puta. „Biserina zrnca kamenjara“ Edine Čimbur ili „Kamen znamen“ Branka Fučića posjeduje poseban prizvuk narativnog dočaravanja prirode i neposrednih dojmova, kao i kratka priča „Ništa neobično i...“ Živka Ilića. Šteta bi bilo ne spomenuti niz članaka Edina Durma, samotnu „Tišinu“ pokojnog Vilima Ferlina ili šeretsko-ladanjske lepršave dijaloge u „Ljetu na Krčmarici“ Pere Alfirevića.

Običnu, najobičniju zemaljsku ljubav, utkanu u planinske horizonte, započele su pišati žene. Znate li tko je napisao jednostavnu ali sugestivnu priču „Prva ljubav – ili laf stori po domaće“ ili samo tridesetak redaka dugu izvanredno konciznu priču o jednom čovjeku i jednoj ženi u „Dva svijeta“? Pročitajte ih, jer možda vrijedi moja tvrdnja da smo sami sebi uskratili članke koji su se našli u našem časopisu.

Reportažno-novinarski oskudni stil izražavanja osvojenih visokih planina naše planete Barbare Lapenna–Brakus s vremenom se pretvorio u uzbudljive članke koji bi zadovoljili i najizbirljivije planinarske sladokusce. „Makedonski doživljaji“ Dunje Božić samo su još jedan dokaz kako se može pisati i razmišljati o

GDJE SE NALAZE CITIRANI ČLANCI

Alfirević Pero: Ljeto na Krčmarici	162/1989
Božić Dunja: Makedonski doživljaji	219/1981
Čepelak Marijan: Prometejska noć	43/1971
Čimbur Edina: Biserina zrnca kamenjara	167/1981
Ferlin Vilim: Tišina	113/1976
Fučić Branko: Kamen znamen	97/1984
Gilić Stanislav: Izvan vertikale	117/1962
Horvatin Dunja: Prva ljubav – ili laf stori po domaće	27/1987
Horvatin Dunja: Jednog srpanjskog popodneva	214/1986
Ilić Zarko: Ništa neobično i	131/1986
Kostanjšek Marija: Storen	199/1964
Lovrić Norma: U potrazi za Alpine clubom London	16/1985
Mikulić Borislav: Put u podzemlje	106/1955
Mikulić Borislav: Minuta šutnje	76/1956
Petričević Smilja: Dva svijeta	50/1981
Ribarević Davor: Dolomitski dnevnik	150/1962
Šincek Mira: Čez megle k soncu	23/1989
Trošelj Mira: Selidba	56/1985
Žalica Slobodan: Prenjska trilogija	97, 169, 201, 241/1987

svojoj prvoj planini i zavičaju udaljenom na stotine kilometara.

Prvi članak u jednom od naših dijalekata (opet žena!), po mojoj skromnoj ocjeni izvanredan „Čez megle k soncu“, napisala je Mira Šincek.

Mnoge nisam spomenuo jer ovaj članak koji čitate i nije težio da čini izbor tko je bolji, najbolji ili lošiji, nego je samo htio upozoriti, istaknuti da ti raznovrsni članci po tematici, motivima i stilu pisanja, imaju jedinstven nazivnik – PLANINA. Impozantna je to brojka a još impozantnije stvaralaštvo i čudi me, veoma me čudi, da niti jedan od naših književnih kritičara pa i dobromanjernih pisaca nije zaronio u taj stvaralački opus u želji da dade odgovarajući objektivni sud. Međutim, najvjerovaljnije je da niti ne znaju da u njihovu susjedstvu izvire jedna vrsta književnog stvaralaštva, toliko prihvatljiva za čitaoca a toliko nepoznata široj javnosti. Isto tako možda je došao trenutak da se ovi članci razbacani po desecima godišta nađu i obave zajedno u jednom izdanju. Prepostavljam da prijedlog nije pogrešan.

I na kraju, vjerojatno ćete se složiti u jednom: stvarno smo marginalizirali stvaralaštvo planinarskih pisaca nedovoljno vrednujući i njihove članke i „Naše planine“ u kojima su se pojavili zaslugom dugogodišnje urednikove upornosti.

Ljudskost i svetost podzemlja

Skica za uvod u sociologiju špiljarstva

H. ČAUŠEVIĆ
SARAJEVO

Trogloditskoj generaciji ljudskog roda sigurno špiljski život nije predstavljao opterećenje. Koristili su se jednostavno golemlim vremenjskim iskustvom svojih prapredaka, koji su na neizvjesnom putu svoga razvoja s naporom pokušavali i napokon uspjeli trajno uspraviti svoj kičmeni stup i s dječjom radošću stabilno stati na dvije noge.

Nije bitno koliko je naš davni predak proveo u ovom primordialnom špiljskom ambijentu, egzistencijalno zaštićen od nevremena i napada krvožednih zvijeri. Možda je u to doba i zajedno stanovao s dobroćudnim špiljskim medvjedima i sličnim primatskim suvremenicima sve dok ga vremenom razvijeni osjećaj izbirljivosti — a to je za nas najbitnije — nije usmjerio da potraži drugaćiji smještaj, s više svjetlosti i toploće.

S gotovo istančanim ukusom počeo je izbjegavati neugodne pukotine u krvkim stijenama, tražeći špilje koje su bile bolje smještene i orijentirane po pravilu prema jugu ili jugozapadu, gdje je sunčeva toplina bila dugotrajnija, a južni vjetrovi blagotvorno topli. Vruća pećina u kanjonu Morače (iznad sela Bioča kod Titograda) upravo je bila uzorno projektirana za udovoljavanje povećanim prohtjevima našeg prapretka. Još je bila komforntna Vetrena Dupka u kanjoni Jerme (Vlaške planine u Srbiji), gdje i danas vlada vječito proljeće čak i kada je temperatura na površini vidljivog svijeta ispod 25°C.

Vatra, prvo epohalno otkriće u dalekoj historiji ljudskog roda, unijela je gotovo potpunu udobnost u špiljska staništa našeg prapretka. Raspaljeni ugarak, prenesen od nekog drveta sprženog gromom, postao je ne samo izvor toplice i svjetlosti, nego i čvrst temelj novog načina života i privređivanja.

I mnogo sretniji život špiljskog stanara sigurno bi se produžio po ustaljenim putanjama njegove svakodnevnicice, gdje su sakupljanje plođova, održavanje vatre i lov igrali presudnu ulogu, da se — usporedo sa čovjekovim sazrijevanjem — u njegov misaoni svijet nije prikrala upitanost zašto poslije života dolazi neminovnost njegova prestanka, zašto je svako postojanje praćeno nestajanjem, surovom promjenom aggregatnog stanja ljudskog bivstvovanja.

Priznajući svoju nemoć da u svome skučenom razmišljanju iskopa odgovor koji bi ga umirio, zamišljeni čovjek iz špiljske tmice rješenje

je nužno pronašao u postojanju sila koje egzistiraju izvan i iznad njegova životnog kruga i nevidljivom rukom upravljaju ljudskom sudbinom.

Ovo je, izgleda, bio prijelomni trenutak useđivanja bogova i duhova u podzemlje — paradoksalno — poslije čovjeka za razliku od dalekih plavičastih vrhova, gdje su bogovi suvereno vladali na uzvišenim prostorima, jer ih ljudska noga nije mogla slijediti, te nemoćnom čovjeku nije preostalo ništa drugo nego da kult vrhova prihvati kao neminovnost.¹

O svojim egzistencijalnim mukama i radostima pećinske generacije ljudskog roda ostavile su na zidovima špilja nerazumljive kodove — jedinstvene slike životinja i lova, koje današnja znanost — ne bez dilema — svodi na prva razmišljanja i vjerovanja čovjeka na početnim stepenicama njegova duhovnog uspinjanja. Na ovim slikama ljudski lik je marginalan, gotovo irealan, kao da je drevni umjetnik na svoj način htio izraziti svoja filozofska opterećenja o čovjekovoj nemoći i prolaznosti.

Kada su povećane potrebe prinudile špiljskog pretka da proširi prostor svoga življenja, a posebno da pomakne međe svojih lovišta, vjerovatno su lovci prvi odlučili napustiti svoja pećinska staništa i preseliti u naselja sagrađena od zemlje, drveta i kamena. Najnovija arheološka istraživanja na lokalitetu Kadića brdo (Romanija) izvukla su na vidjelo ostatke lovačkog naselja i to u neposrednoj blizini pećinskog staništa.

Tragom lovaca pošli su — po logičnom redoslijedu stvari — prvo odvažniji stanovnici špilja da bi tako širom otvorili vrata jednoga dugotrajnog eksodus-a čovjeka iz njegova špiljskog staništa u nove smještaje, konstruirane nevještom rukom na zemlji ili na vodi. Na pitanje koliko je ova svojevrsna emigracija trajala, arheolozi će sigurno jednog dana pronaći konačni odgovor.

U opustjеле špilje — ako podemo jednim strogo pojednostavljenim znanstvenim redosli-

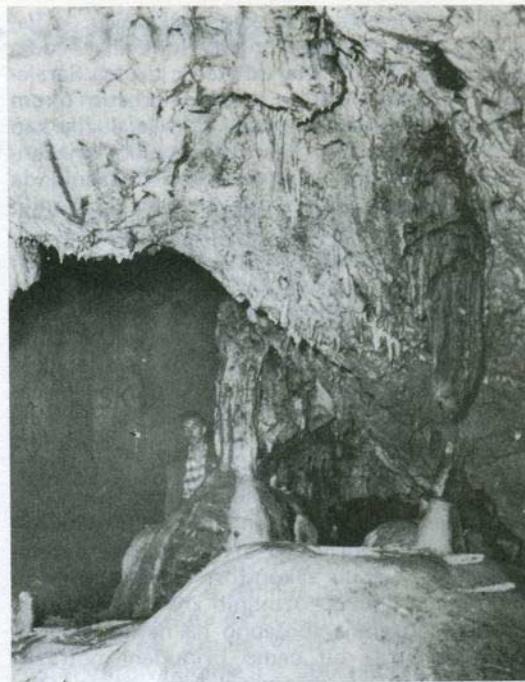
1 O kultu vrhova vidjeti bliže: Dr. Ivo Pilar: O dualizmu i vjeri starih Slavena (Zagreb 1931). Autor posebno razmatra staroslavensko-patarsko-islamski sinkretizam, koji se manifestira u kultu vrhova Treskavice, Visočice, Konjuha i sl., kao i kulturno porijeklo pojedinih planinskih toponima. Tako npr. naziv našeg Velebita povezuje — svakako presmjelo — s imenom Sv. Vida.

jednom — konačno su se smjestila ona nevidljiva nadnaravna bića, skrivena iza heterokromiranih špiljskih zidova u tmastim i gustim naslagama mraka, da bi se s vremena na vrijeme javljala tajanstvenim hukom i cvilenjem prestravljenom i konsterniranom čovjeku, koji se i nakon migracije nije mogao oslobođiti svoje primitivne religioznosti, jer su s njim zajedno migrirali i problemi koji su ga mučili i satirali. Kenofobični strah novih generacija — koje su brzo zaboravile na stara staništa svojih predaka — od pustih i tamnih prostora, zapravo strah od nepoznatog, protkan raspaljenom ljudskom fantazijom, samo je učvrstio shvaćanja i vjerovanja o izvanljudskoj vrijednosti crnih špiljskih prostora, zapravo njezinoj božanskoj posvećenosti.

I naše suvremeno društvo, koje sebe voli nazivati civiliziranim, nerijetko se ponaša gotovo na sličan način. Još i danas su napuštene utvrde, mračni zamkovi, crkvišta, groblja i sl. prekrivena stravičnim pričama o nadnaravnim pojavama, koje običan čovjek nerijetko sasvim ozbiljno verificira, dok poslovni ljudi upravo na ovim mjestima nalaze izvorišta za sticanje bezobzirnog profita, plasirajući poseban književni, filmski i sličan žanr „strave i užasa“.

Čak ni velike svjetske religije, koje su inače svojim učenjima mijenjale iz temelja shvaćanja i način života svojih vjernika, nisu mogle niti smjele zaobići posvećeni status špilja, koji se uporno održavao, duboko zariven u svijesti i monoteističkog čovjeka.

Zbog toga ne začuđuje što su Mojsije i Budha u špiljama nalazili mjesta svojih božanskih razmišljanja i nadahnуća. U špilji Mahpel (Hebron) nalaze se grobovi jevrejskih praoata Abrahama, Jichaka i Jakova. — Okolnost da su špilje bile zaštitnice prvih kršćana od surovin progona dale su im u narodnom pojmanju značaj posvećenosti, tako da su kroz duga stoljeća kršćanski isposnici u špiljama tražili kroz molitvu kontakte s „neuzrokovanim uzročnikom svega“, odričući se ljepota ovoga grijesnog i šarenog svijeta. — I Muhamed je po islamskom učenju prvu objavu primio u špilji brda Hira, zapravo u jednoj, prema geomorfološkim standardima, običnoj jami. Čak i u temeljnoj knjizi islama (Kur-anu) jedno poglavje nosi naziv „Špilja“ (Kehf), gdje se na metaforičan način u 111 stihova opisuje život prvih kršćana u njihovim podzemnim skloništima. — U B.H. npr. nepodijeljenu pažnju znanosti danas privlače špilje Mitrasovog kulta, ili pojedina „krstjansko“-islamska svetišta kao što su pećina Ajvatorica kod Prusca, Brateljevićka pećina (Kladanj), Čelija kod Rataja i dr. Čak i katakombe u Jajcu nisu ništa drugo nego špilje, nešto drugačije arhitekture, koje su ranije imale značaj molitvišta. — I napokon, priviđenja najeminentnijih

Detalj u špilji Banja stijena blizu Sarajeva, koju je početkom stoljeća markirao i uređio BiH turistički klub

Foto: „DES“ Sarajevo

osoba velikih monoteističkih religija po pravilu se javljaju u špiljama, što posebno potvrđuje trajnost svetosti ovih geomorfoloških fenomena naše planete.²

Međutim, čovjek bi izdao sama sebe kada ga znatiželja, a često i nevolja snažnija od predrasuda, ne bi natjerala da zaviri iza zavjesa vječnog špiljskog mraka, a zatim — prodirući sve dalje — otkrije jedan čudesni polikromični svijet, prepun nepredvidivih ljepota i zamki, svijet nabijen tišinom, u kojoj svaki lom milijunima godina stvaranih kamenih bodeža, izaziva zvuk, koji kao da poziva na uzbunu.

Vrativši se ponovno špiljama, čovjek je oprezno ali i hrabro ulazio u njihove podzemne hodnike da potraži izvore prozirne vode, ili da skloni svoja stada, da izbjegne u zbijegu progona neprijatelja, ili da u špilji kao prirodnjoj utvrdi prihvati borbu s neprijateljem, a nerijetko da u njezinoj nepristupačnosti odmori svoju hajdučku družinu.

U kanjonu rječice Gračanice (Prijeopolje-Brodarevo) pod Orlićem nalazi se pećina sa dva izlaza, ograda debelim zidom, u kojem se lijepo mogu raspoznati otvori, koji su vjerojatno

² Za komparativno razmatranje kulta špilja kod kršćana i muslimana posebno je zanimljiva studija Henri Basseta: „Le culte des grottes au Maroc“ (Alger 1920)

služili za osmatranje ili kao puškarnice. — Pećina Starine Novaka u stijeni Romanije — udaljena svega 60 minuta od starog druma Sarajevo — Carigrad i vidljiva iz daljine prostim okom — po svojoj lokaciji izgleda da nije služila kao hajdučko sklonište. Osim toga, najnovija znanstvena ispitivanja argumentirano dokazuju da Starina Novak nikada nije živio na Romaniji, nego da je vjerno služio kao Baba Novak u vojski vlaškog vojvode Mihajla Hrabrog, te da je Novaka samo narodna mašta premjestila u Bosnu zamjenjujući Rumuniju sa Romanijom.

I dok je tako običan i prost čovjek, vraćajući se ponovo u kraljevstvo mraka ponekad podstaknut i naivnom željom da provjeri legende o „sakrivenom blagu“, upoznao mnoge tajne špiljske tmine, znanost je na ova poprišta stigla relativno dosta kasno. Ako namjerno izostavimo sporadične podatke starih spisa o pokušajima pojedinaca da na temelju svojih oskudnih znanstvenih informacija utvrde uzroke nastanka špilja i ispitaju zakonitost razvoja podzemnog života, granicu ozbiljnih znanstvenih istraživanja podzemlja (posebno na našim geografskim širinama) bit će možda pritužiti u 18. stoljeću, pa možda čak i na prelomu 18. i 19. stoljeća. Pri tome su uz znanstvenike sva-kako nastupali i njihovi suradnici, koji su nedostatak svoga teoretskog znanja nadomeštali hrabrošću da prihvate rizik provlačenja kroz uske prodore, spuštanja u glatką grotlu bez dna, ronjenja kroz hladnu vodu podzemnih jezera, hazarderske proliske kroz iskrivljene sifone, punе guste neprovodne vode.

Upada u oči da je red poteza istraživanja špilja bio gotovo identičan s otkrivanjem tajni nepristupačnih planinskih vrhova. Penjači-alpinisti, predvodeći znanstvenike, bili su u nešto povoljnijem položaju, jer su bar relativno vidljivo mogli fiksirati ciljeve svojih uspona, dok su fanatici podzemnog alpinizma, penjači „suprotnog smjera“, uz oskudnu svjetlost probijali čvrste membrane mraka i ponekad se oslanjali samo na svoja dermoptična opažanja, zahvaljujući osjetljivim vrhovima svojih prsta.

Za razliku od alpinista, koji su ponekad znali surovo raskinuti svoje veze sa znanoušću, špiljari-penjači „suprotnog smjera“ postupali su drugačije. Njihova veza sa znanstvenim radnicima mogla je biti i krhka, ali je uvijek ostala neiskidana. Otkrivanje sve novih i novih tajni podzemlja uvjerilo ih je da su jedni bez drugih gotovo nemoćni.

Okolnost da se relativno velik broj špilja nalazi na prostoru posebno krških planina bila je — pretpostavljamo — odlučan faktor uključivanja špiljarstva i u planinarsku organizaciju. Špilje, kao vrlo izražen fenomen pojedinih planina, postale su s vremenom privlačne i za planinare,

tako da već u razdoblju prije prvog svjetskog rata, a posebno u međuratnom razdoblju, ne malo broj planinarskih društava ima i posebne špiljarske sekcije, koje su zbog svoga specifičnog djelovanja uvijek imale u planinarstvu širok autonomni položaj.³

U posljednje doba nova otkrića nepoznatih podzemnih prostora, koja dobivaju internacionalni značaj, usavršenija špiljarska tehnika, povećano zanimanje znanosti, ali i privrede (posebno turizma i vodoprivrede) za svijet špilja postupno utječe na destrukciju i onako krhke veze između planinarstva i špiljarstva, koje se usmjerava prema čistoj speleologiji kao znanosti (sve veći broj špiljara-penjača odnosno tehnički osposobljenih istraživača su potpuno obrazovani speleolozi), dok na drugom kraju uočavamo neprikrivenе težnje konstituiranja sportsko-profesionalne špiljarske organizacije, prema kojoj će privreda, a posebno turizam, imati mnogo razumijevanja.

DezinTEGRACIJA špiljarstva i planinarstva ipak izgleda da neće biti neopoziva. Pošto djeluju po pravilu uvijek na istom prostoru (planini!) zajednička nevolja možda postane odlučujući faktor sadašnje i buduće suradnje planinara i špiljara.

Strahobna ugroženost eko-sistema planina (devastacija šuma, uništavanje faune i mikro-faune, trovanje odnosno neracionalno eksploriranje planinskih voda i sl.) nužno se odražava i na sudbinu po pravilu nezaštićenih i inače već sada dobro unakaženih špilja, koje u najskorijoj budućnosti stvarno mogu postati jeftine deponije otpadnih materijala, pa čak i nuklearnog otpada.

Stoga se ozbiljno može očekivati da će ova prijetnja povezati planinare i špiljare (speleologe) u jedinstvenu kohortu, koja će golin rukama jurišati na nosioce kontaminacije planinskog, pa — naravno — i špiljskog prostora.

Jer vehementni čovjek je davno iz špilja protjerao bogove, vjerne čuvare podzemnih riznica, i špilje podredio — uz gotovo nezнатне iznimke — svojim ljudskim potrebama, tako da je dugotrajni proces infiltracije „ljudskosti“ u podzemlje bio istovremeno i proces manje ili veće degradacije čarobnoga špiljskog svijeta.

Hoće li suvremeni čovjek, koji je već počeo shvaćati da svoju malu planetu vlastitim rukama i razumom mora spašavati od prijetećeg sloma, imati razumijevanja i odlučnosti da zaustavi dajlu penetraciju svoje rušilačke „ljudskosti“ u svijet podzemlja — danas je vrlo rizično predviđati.

3 Rad ovih sekcija možemo u predratnom novinstvu pratiti kroz česte oglase o zakazanim izletima u pojedine obradene špilje.

Speleološko istraživanje Sinjajevine

DAMIR LACKOVIĆ

ZAGREB

Poticaj za istraživanje na Sinjajevini potekao je još prije četiri godine na planinarskom pohodu članova Speleološkog odsjeka PDS „Velebit“ po jugoistočnom djelu te planine. Tom prilikom rekognoscirano je nekoliko jama u predjelu Đedova dola.

Planina Sinjajevina pruža se u smjeru sz-jj, a nalazi se između Durmitora na sjeverozapadu i Bjelasice na jugoistoku. Sa sjeverne i istočne strane odsječena je kanjonom rijeke Tare, a s južne kanjonima Komarnice i Morače. Već prvi pogled na topografsku kartu pokazuje izrazitu okršenost njenog terena. U cijelini, planina ima karakter visoravni, s nekoliko vrhova viših od 2000 metara. Najvišim vrhom pastiri smatraju Jablanov vrh (2203 m), međutim, postoji izrazito stjenovit predio na krajnjem jugoistoku, gdje dominira Babin zub (2277 m). Veći dio planine bogat je travnjacima, pa u ljetnim mjesecima služi za ispašu ovaca i goveda.

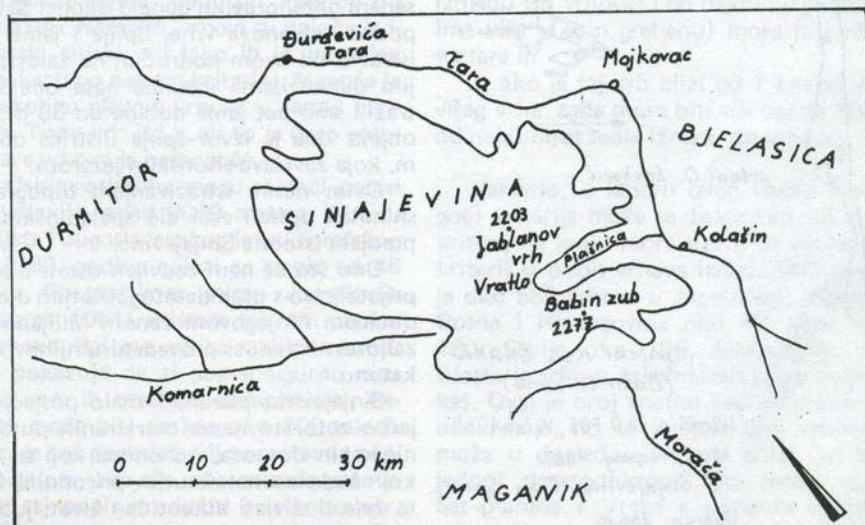
Na prvo istraživanje krenuli smo krajem srpnja 1988. godine. Dugotrajna vožnja vlakom do Kolašina, zatim autobusom do Dragovića polja i napokon planinska staza, spori teški hod, tišina. Naprtnjača teža od 30 kilograma teže nam pada i od danonoćne vožnje vlakom. Bivakiramo nasred staze, umorni i zadovoljni, umorni.

Nekadašnji ledenjak ostavio je podno Babina zuba izbradanu udolinu, Đedov do. Ulogorili smo se u napuštenu katunu na 1600 m nadmor-

ske visine. Žed. Izvor smo pronašli tek drugog dana, a do tada smo se snalazili otapajući snijeg iz dubokih škrapa. Posljednji borovi kao da se neumoljivo penju prema vječno nedostižnim stjenovitim vrhuncima. Možda je to njihov drevni životni cilj: popeti se na vrh prkoseći snijegu i vjetru.

Ime „Špranja“, kako smo nazvali jednu jamu, najbolje ilustrira karakter jama u Đedovom dolu. Uske okomite pukotine, teško prolazne i kršljive, nisu speleoložima baš omiljene, no iščekivanje uvijek novih i drugačijih prostora vuče naprijed. Ukupno pet jama, koje smo ovdje istražili, uglavnom su plitke; najdublja ima 70 m.

Krenuli smo u daljnju potragu po planini i saznali od pastira da postoji više dubokih jama nedaleko od katuna Vratlo. S nužnom opremom za bivakiranje i s 200 metara uzeta krenuli smo preko kose Gradišta (2200 m) na Vratlo. Ovdje je počelo novo uzbudljivo istraživanje. Prvo ledena Snježnica od 68 m dubine, zatim Jama s velikim ulazom duboka 127 m, koja nas je prije dna iznenadila 90-metarskom vertikalom, te još nekoliko zanimljivih „bezdanica“ od tridesetak metara dubine. Kako se naše sedmodnevno istraživanje bližilo kraju, tako smo nailazili na sve dublje jame. Posljednja, Jama kod Škrka ili Dulovića jama, bila je i najdublja. S užetima što smo ih ponjeli iz logora došli smo do 200 m dubine, a jama „ide dalje“. Vratili smo se u gluho doba noći po mjesecini do lo-

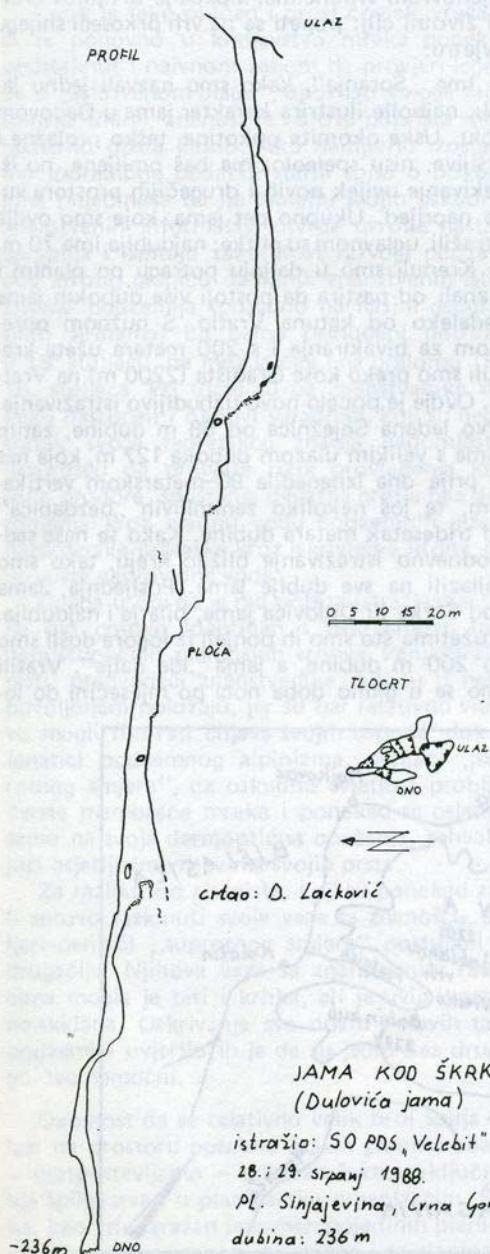

gora u Đedov do. Veći dio naše deseteročlane družine morao je otići, a nas četvero, opskrbljeni s još 250 metara užeta, nastavismo istraživanje. Kao po pravilu, kada ponesete sa sobom puno užeta, vrlo brzo stignete na dno upotrijebivši samo manji dio od onoga što ste jedva dovukli. To se i ovog puta potvrdilo. Već nakon novih 36 m vertikale stigli smo na dno. Ovakve neizvjesnosti čine speleološka istraživanja izazovnim i nepredvidivim. Izlazak iz jame najteži je dio istraživanja. 236 metara penjanja po uže-

Prelazak spita na mjestu nazvanom Ploča u jami kod Škrka

Foto: D. Lacković

tu prema izlazu, raspremanje jame i transport opreme. Napokon smo vani. Ugodna toplina ljetne noći.

Na povratku su nas još jednom počastili mlijekom i sirom gostoljubivi domaćini. Spuštanje strmom prečicom u dolinu potoka Plašnice bilo je vrlo naporno zbog teške opreme. U selu Lipovu saznali smo za još neke speleološke objekte, te smo odlučili doći ponovno u ovaj kraj. Nismo dugo čekali. Prošloga ljeta proveli smo sedam nezaboravnih dana u okolini Savine vode, podno Jablanova vrha. Špilje i jame koje smo istražili na ovom području, na žalost, nisu svojim dimenzijama ispunile naša očekivanja. Istražili smo pet jama dubine do 30 m, a najveći objekt bila je izvor-špilja Bistrica dugačka 70 m, koja završava sifonskim jezerom.

Ovim našim istraživanjem topografski smo snimili i opisali veći dio speleoloških pojava u predjelu istočne Sinjajevine.

Ono što će nam zauvijek ostati u srcima jest prijateljstvo s osamdesetogodišnjim djedom Vladimirom i njegovom ženom Miljanom, te nezaboravni trenuci provedeni u njihovom starom katunu.

Sinjajevinu planinari malo posjećuju, vjerojatno zato što nema markirani putevi ni planinarskih domova, no onima koji su odvažniji, koji žude za netaknutim prirodnim ljepotama te žele doživjeti autentičan život ljudi u planini, Sinjajevinu valja preporučiti.

Naši najviši vrhovi

Kako i zašto je nastao ovaj popis i još neki slični popisi vrhova

VLADIMIR VOLENEC

ZAGREB

Ispravnije bi bilo da gornji naslov glasi „Zašto i kako...”, ali u odabranom poretku i naslov bolje zvuči.

Prije petnaestak godina, kada sam se počeo ozbiljnije i sustavnije baviti planinarstvom, prirodno mi se postavilo pitanje nekog dugoročnog plana rada, jer me više nije zadovoljavalo stereotipno ponavljanje obilaska već običenih vrhova, domova i staza. Naravno, vrlo je ugodno obilaziti npr. slovenske Alpe od doma do doma po označenim i osiguranim stazama, jer nije potrebno nositi sa sobom veliku količinu opreme i hrane (dovoljno je imati „samo” dosta novca). Međutim, nakon nekoliko godina takvog obilaženja stvari se počinju i suviše često ponavljati, pa je zato trebalo odabrati malo veći dugoročni plan. Za bavljenje tehnički zahtjevnijim granama planinarstva (alpinizam, speleologija, orientacizam) ipak sam već prestao, a nemam ni potrebne fizičke predispozicije. Za neko sustavno obilaženje planina u inozemstvu jedan ljudski život je daleko prekratak, a i finansijski je to nemoguće podnijeti. Zato mi se učinilo da je ostvariv plan sustavnog obilaska jugoslavenskih planina, onih planinarski obrađenih, ali i onih neopravданo zapostavljenih, gdje je čovjek u neposrednjem dodiru s prirodom i gdje ovisi samo od svoje snalažljivosti i poznavanja geografskih karata. Međutim, koje od tih planina obilaziti? Naravno, vrhovi su najčešćiji planinarski ciljevi, a i lako ih je unaprijed odabrati na karti po nekom kriteriju. Moguće je odabrati nekoliko glavnih vrhova u zemlji (Triglav, Korab, Titov vrh itd.), ali to je brzo gotovo, a obići sve vrhove je nemoguće.

U geografskim atlasima mogu se naći popisi vrhova Jugoslavije iznad 2000 metara. Npr. u „Atlasu svijeta“ Jugoslavenskog leksikografskog zavoda iz 1963. godine nalazi se popis od 46 vrhova, a u Geografskom atlasu Jugoslavije (Znanje, Zagreb 1961) u istom takvom popisu ima 146 vrhova. Baš ova velika razlika u broju tih vrhova pokazuju da ti popisi sigurno nisu potpuni, pa sam ih nastojao kompletirati, nadajući se da može biti možda oko 200 takvih vrhova, a to je baš pogodan cilj za sustavno obilaženje. Uostalom, ako tih vrhova bude premašio, može se taj popis proširiti i dalje do npr. 1500 ili 1000 metara.

Kako doći do potpunog popisa vrhova iznad 2000 metara? Relativno lako sam nabavio specijalne karte u mjerilu 1:100 000 Geografskog instituta JNA izdanih između dva rata, a obnovljenih pedesetih godina (podjela po Pariškom meridijanu). Treba samo sustavno pregledati sve te karte (za planine u kojima takvih vrhova ima) i zabilježiti sve takve vrhove sa svim njihovim podacima, pa zatim napraviti njihov popis redajući ih npr. po visini. Ali već na samom početku toga posla naišao sam na velik problem. Naime, što je to vrh? Nije svaka uzvisina vrijedna da se nazove vrhom i da bude poseban planinarski cilj. Pretpostavljam da će se većina planinara složiti da npr. Mali Triglav, koji je u grebenu Triglava viši od sedla između ta dva vrha za samo nekoliko metara, nije samostalan vrh. Zato je trebalo dati što točniju definiciju što će se smatrati izrazitim vrhom. Odlučio sam se za numeričke podatke, koji će biti objektivni i moći će se na karti lako odrediti i provjeriti, jer u takvom odlučivanju ne smije kriterij biti npr. „ljepota“ vrha ili neki drugi subjektivan osjećaj.

Dakle, neki vrh s karte ušao je u popis ako zadovoljava jedan od ova dva uvjeta:

1. taj vrh mora biti od svakog susjednog višeg vrha udaljen bar 1 km (mjereno po grebenu između tih vrhova) i od najdubljeg sedla (ako ih ima više u tom grebenu) mora biti viši bar 50 metara ili

2. ako je taj vrh bliži od 1 km od susjednog višeg vrha, tada mora biti viši bar za 100 metara od najdubljeg sedla između tih vrhova.

Naravno, o izboru ovog (kao i svakog drugog) kriterija može se diskutirati, ali se nekakav kriterij na kraju mora uzeti. Uz ovako odabrani kriterij u popis vrhova iznad 2000 metara ušlo je oko 580 vrhova u Jugoslaviji: Slovenija 135, Bosna i Hercegovina oko 40, Crna Gora oko 180, Srbija oko 105, Makedonija oko 170 (dosta je vrhova zajedničkih za po dvije republike). Ovaj je broj znatno veći od mojih prvotnih očekivanja, no to je ipak broj vrhova koji se može u dogledno vrijeme obići, jer se npr. u jednoj desetodnevnoj turi može obići npr. Šar-planina i Vraca s njihovih sedamdesetak vrhova iznad 2000 metara. Uostalom, to se i

pokazalo točnim, jer mi je u prošlim 7–8 godina uspjelo obići oko dvije trećine vrhova s popisa.

Kako Hrvatska nema vrhova iznad 2000 metara, to sam po istom kriteriju napravio za nju popis vrhova iznad 1500 metara. Na tom popisu ima 107 vrhova, što se može obići za nekoliko godina. Ovog časa ostalo mi je još samo nekoliko neobidenih vrhova s tog popisa. Dalnjim snižavanjem granice od 2000 odnosno 1500 metara na npr. 1500 odnosno 1000 metara, broj bi se vrhova na ova dva popisa enormno povećao, pa mi se ne čini uputno to raditi. S druge strane, lako je s ovih popisa uzeti samo manji broj najviših vrhova. Tako npr. na popisu ima šezdesetak vrhova iznad 2500 metara (to su pravi kapitalci!), što se može lako obići za nekoliko godina.

Nakon prilično uloženog truda u izradu ovih popisa, što me je, naravno, samo veselilo, činilo mi se da bi ovi popisi mogli biti zanimljivi i širem krugu planinara. Tako je uz ohrabrenje urednika „Naših planina“ prof. dr. Željka Poljaka i došlo do objavljivanja gornjeg popisa (za sada samo za SR Hrvatsku).

Za definiranje pojedinih vrhova potrebno je imati što preciznije karte s kojih se vide visine pojedinih vrhova i prijevoja. Pojedini vrhovi su na kartama kotirani, ali neki nisu, a još rjeđe je to učinjeno sa sedlima, pa je tada potrebno te visine odrediti interpolacijom pomoću izohipse. To je lakše učiniti za planine koje nisu krševite i stjenovite, pa su im izohipse neprekidne i jasno vidljive, a teže za vrhove u Alpama i npr. u zapadnim Prokletijama (posebno je to teško u Bjeliču). Zato sam pokušao doći do novih preciznijih karata mjerila 1:50 000 (podjela po Greenwichskom meridijanu). Za Sloveniju toga problema nema, jer postoje izvrsne planinarske karte sa svim potrebnim podacima. Za velik dio Hrvatske (manje i za ostale dijelove zemlje) imao sam prilike vidjeti te nove karte, do kojih mi je inače teško bilo doći. To moram zahvaliti mnogim planinarima i geografima u raznim prilikama u kojima su mi omogućili pristup do tih karata. Pokazalo se da se podaci u novim kartama za neke vrhove znatno razlikuju od onih na starim kartama (čak do 100 metara razlike u visini). Zato u ovom času popis vrhova za cijelu Jugoslaviju nije definitivan i ne bih ga još objavljivao, nego bih prije toga molio da mi se javi svi planinari, koji mi mogu omogućiti pristup novim kartama mjerila 1:50 000 ili možda još preciznijim kartama (moja adresa je: Vladimir Volenec, Širinečka 2, 41040 Zagreb, telefon 041–255585). Potreban mi je pristup kartama na kojima su ove planine:

u Hrvatskoj: samo Lička Plješivica (osim Kremena) i zapadni dio Biokova (sekcije Bihać i 4 i Omiš 2);

Popis vrhova u SR Hrvatskoj viših od 1500 metara

	Vrh	M. PLJEŠIVICA	Dinara 1	5911,1	4880,9
1.	Dinara	1831	Troglav 1	6381,3	4875,6
2.	Lišanski vrh	1794	Troglav 2	6380,4	4877
3.	Jancići vrh (Zrvanj)	1790	Troglav 3	6383,8	4870,4
4.	Jankovo brdo	1780	Troglav 4	6382,6	4873,7
5.	Slime	1775	Troglav 5	6423,6	4800,2
6.	Sv. Jure	1762	Biokovo 1	6423,4	4800,2
7.	Vaganski vrh	1757	Juž. Velebit 1	5540,4	4913,8
8.	Sv. brdo	1751	Juž. Velebit 2	5545,7	4909,5
9.	Babin vrh	1744	Juž. Velebit 3	5542,2	4910,7
10.	Babin vrh	1736	Juž. Velebit 4	5539,3	4914,8
11.	Segestin	1715	Juž. Velebit 5	5541,6	4913,4
12.	Segestin (jz)	1711	Juž. Velebit 6	5541,2	4912,9
13.	Malovan	1709	Juž. Velebit 7	5542,3	4912,4
14.	Vel. Duvjakusa	1708	Troglav 5	6385,4	4867
15.	Ošljak	1706	Dinara 2	5911,3	4879,5
16.	Mali Rajinac	1699	Sj. Velebit 1	5501,3	4961,2
17.	Gnjat	1696	Troglav 6	6387	4866,5
18.	Krajačev kuk	1685	Sj. Velebit 2	5500	4956,2
19.	Vel. Zavizan	1676	Sj. Velebit 3	5498,2	4962
20.	Vratarski vrh	1676	Sj. Velebit 4	5500,3	4957,9
21.	Zavizanski Pivčevac	1676	Sj. Velebit 5	5499,7	4962,4
22.	Gromovača	1675	Sj. Velebit 6	5499	4958,7
23.	Tordakova gl.	1674	Troglav 7	6384,5	4867,7
24.	Goli vrh	1669	Sj. Velebit 7	5499,6	4955,7
25.	Jančarska gl.	1669	Troglav 8	6383	4867,9
26.	Vel. Rajinac	1667	Sj. Velebit 8	5502,3	4959,9
27.	Seravski vrh	1663	Sj. Velebit 9	5498,4	4955,9
28.	Vel. Troglav	1658	Biokovo 2	6423,6	4799,3
29.	Ozeblin	1657	Plešivica 1	5569,8	4937,6
30.	Hajdučki kuk (sz)	1655	Sj. Velebit 10	5501,6	4958,2
31.	Plješivica*	1654	Sj. Velebit 11	5499,7	4964,8
32.	Gola Plješivica*	1649	Plješivica 2	5559,5	4961,5
33.	Golubić	1649	Sj. Velebit 12	5502	4957,8
34.	Vučjak	1644	Sj. Velebit 13	5498,4	4963,5
35.	Sv. Ilija	1642	Biokovo 3	6419	4803,6
36.	Zalovačko bilo	1642	Sj. Velebit 14	5499,7	4963,5
37.	Crikvena	1641	Sj. Velebit 14	5499,4	4957,1
38.	Badanj	1638	Juž. Velebit 8	5537,5	4916,3
39.	Rožanski vrh	1638	Sj. Velebit 16	5497,3	4955,6
40.	Debelo br. (Višerujna)	1632	Juž. Velebit 9	5535,6	4914,8
41.	Vel. Kozjak	1629	Sj. Velebit 17	5502,9	4954,4
42.	Satorina	1624	Sr. Velebit 1	5504,1	4944,9
43.	Žečjak	1622	Sr. Velebit 2	5499,4	4951
44.	Trovrh	1622	Plješivica 3	5566,6	4952,3
45.	Badanj (sz)	1622	Juž. Velebit 10	5536,7	4916,9
46.	Širovac	1618	Biokovo 4	6417,3	4804,6
47.	Plješivički kamen	1616	Plješivica 4	5668,1	4951,2
48.	Visočica	1616	Juž. Velebit 11	5529,8	4920,7
49.	Maljević br.	1611	Sr. Velebit 3	5503	4944,2
50.	Rudi Lisić	1611	Plješivica 5	566,5	4935,4
51.	Alanić	1611	Sj. Velebit 18	5497,9	4954,2
52.	Snježnik	1610	Sj. Velebit 19	5499,4	4965,7
53.	Goljak	1605	Sj. Velebit 20	5501,4	4953,4
54.	Mali Rajinac (sz)	1605	Sj. Velebit 21	5500,3	4961,7
55.	Ogradenik	1604	Sr. Velebit 4	5501,8	4945,8
56.	Gromovača (sj)	1602	Sj. Velebit 22	5499	4959,7
57.	Celavac	1601	Juž. Velebit 12	5532,2	4918,9
58.	Vel. Zavizan (ji)	1597	Sj. Velebit 23	5499,4	4960,4
59.	Stirovac	1596	Juž. Velebit 13	5538,6	4915,5
60.	Kremen	1591	Plješivica 6	5570,8	4924,9
61.	Ozeblin (sj)	1591	Plješivica 7	5570	4939
62.	Orbačevac	1590	Sr. Velebit 5	5501,5	4947,4
63.	Robinac	1587	Sj. Velebit 24	5501,5	4963,4
64.	Vučjak	1586	Sj. Velebit 25	5500	4954,7
65.	Jancića gl.	1585	Dinara 3	5912,9	4879,9
66.	Golovrhe (ji)	1584	Juž. Velebit 14	5534,9	4917,8
67.	Vel. Glavica (j)	1580	Troglav 9	6381,7	4868,2
68.	Vel. Glavica (sj)	1579	Troglav 10	6381,5	4869
69.	Mali Golić	1577	Sj. Velebit 26	5502	4952,1
70.	Kozjak	1572	Juž. Velebit 15	5531,9	4917,8
71.	Medin Golić	1566	Sr. Velebit 6	5502,1	4950,2
72.	Crni vrh	1563	Plješivica 8	5560,7	4959,5
73.	Kitavac	1562	Sj. Velebit 27	5503,3	4959,7
74.	Plješivica	1560	Sj. Velebit 28	5502,9	4962,3
75.	Korenški	1556	Biokovo 5	6420,1	4802,4
76.	Cipaljski vrh	1556	Sr. Velebit 7	5500,2	4949,9
77.	Selevje brig	1555	Biokovo 6	6424	4801
78.	Borovačko brdo	1553	Sr. Velebit 8	5500,9	4949
79.	Ljuljevačko bilo	1552	Sr. Velebit 9	5502,8	4948,3
80.	Javornik	1552	Plješivica 9	5566,4	4942
81.	Golovrhe (sz)	1552	Juž. Velebit 16	5533,9	4918,7
82.	Vel. Golić	1550	Sr. Velebit 10	5506	4949,9
83.	Orlovača	1545	Troglav 11	6381,5	4870,6
84.	Mala Visočica	1545	Juž. Velebit 17	5532,7	4919,8
85.	Ložnica (z)	1545	Sj. Velebit 29	5502,5	4960,6
86.	Pistolin Golić	1543	Sr. Velebit 11	5502	4949
87.	Lisac	1541	Sj. Velebit 30	5496,6	4956,7
88.	Antića glavica	1539	Troglav 12	5919,7	4870,5
89.	Kimet	1536	Biokovo 7	6428,2	4794,1
90.	Ijsenovac	1536	Sr. Velebit 12	5505,8	4950,6
91.	Želeno	1535	Biokovo 8	6416,8	4805,4
92.	Bjelolasica (sz)	1534	Vel. Kapela 1	5497,2	5014,4
93.	Bjelolasica (ji)	1529	Vel. Kapela 2	5498	5013,4
94.	Vel. Risnjak	1528	Gorski Kotar 1	5470,6	5032,1

95. Jurekovački kuk	1525	Sj. Velebit 31	5502,5	4956,2
96. Cakolica	1521	Troglav 13	6380,7	4869,7
97. Jančag	1516	Troglav 14	6380,8	4871,3
98. Prkos	1515	Plešivica 10	5569,4	4940,3
99. Debeli vrh	1514	Plešivica 11	5569,2	4949
100. Lisac (si)	1514	Sj. Velebit 32	5497,6	4957,5
101. Golubić (jz)	1513	Sj. Velebit 33	5503,3	4956,9
102. Klanac (ji)	1512	Sj. Velebit 34	5497,4	4958,8
103. Svilaja (ji)	1508	Svilaja 1	5919,8	4850,7
104. Debeljak	1506	Sr. Velebit 13	5508,5	4944,5
105. Snježnik	1505	Gorski Kotar 2	5467,8	5033
106. Javornik (z)	1505	Sr. Velebit 14	5505,1	4951,5
107. Laktin vrh	1504	Sr. Velebit 15	5507,6	4941,9

Kratice: j—južni vrh, ji—jugoistočni vrh, jz—jugozapadni vrh, si—sjeveroistočni vrh, sj—sjeverni vrh, sz—sjeverozapadni vrh, z—zapadni vrh, —vrh nedostupan iz „tehničkih“ razloga.

u Bosni i Hercegovini: Vranica, Čvrsnica, Prenj (sekcije Konjic 1, 2, 3, 4), Bjelašnica (Sarajevo 3, 4), Zelengora (Nevesinje 2, Gacko 1), Maglići i Volujak (Gacko 2, 3) i Ljubišnja (Plevlja 1);

u Crnoj Gori: Bioč (Gacko 4), Durmitor (Pljevlja 3), Sinjaljevina, Moračke planine i Maganik (Danilovgrad 1, 2, 3, 4);

u Srbiji: istočni dio Prokletija (Peć 1, 2, 4, Đakovica 1), Koritnik (Prizren 3), Kopaonik (Novi Pazar 2) i Stara planina (Pirot 1);

u Makedoniji: Šar-planina, Vraca, Korab, Dešat i Bistra (Prizren 4, Uroševac 3, Gostivar 1, 2, 3, 4), Stogovo i Jablanica (Ohrid 1, 3), Suha planina (Skopje 3), Osogovske planine (Kriva Palanka 4, Ćustendil 3), Galičica (Korča 2), Nidže (Kajmakčalan 2) i Kožuf (Demir Kapija 3).

Zbog svih navedenih razloga sada objavljujem samo prethodni popis za SR Hrvatsku, a u sljedećem broju „Naših planina“ mogao bih objaviti i popis za SR Sloveniju, koji je kompletiran. U popisu za Hrvatsku nepouzdani su samo podaci o nazivu i visini vrhova u Plješivici te vrha Šćirovca i Zelenog u Biokovu. Možda će

biti manjih korekcija, pa će i ti podaci biti pouzdani.

Sada još nekoliko tehničkih napomena o objavljenom popisu. U prvom stupcu popisa dolaze redni brojevi vrhova rangiranih po visini. U slučaju jednakih visina prednost je dana vrhu, koji je značajniji za svoju planinu, tj. npr. treći vrh u Biokovu stavljen je ispred četrnaestog vrha Sjevernog Velebita. Ako se i ti podaci poudaraju (npr. dva vrha u istoj planini), onda su vrhovi poredani po abecedi. U drugom stupcu je naziv vrha uzet s nove karte, u trećem stupcu je njegova visina u metrima, također s nove karte (ako mi je bila dostupna). Zatim dolazi naziv planine, u kojoj se taj vrh nalazi, i redni broj tog vrha u svojoj planini (za masiv Troglava uzet je u obzir samo teritorij SR Hrvatske). Posljednja dva stupca sadrže tzv. Gauss-Krügerove koordinate vrha na starim kartama, jer su te karte u općoj upotrebi među planinarima i mogu se nabaviti u nekim knjižarama. U Hrvatskoj su svi vrhovi podijeljeni po pojedinim planinama, a treba napomenuti da je masiv Velebita podijeljen u tri dijela kako je to uobičajeno (sjeverni, srednji i južni), jer bi inače dvije trećine svih vrhova bile u samo jednoj planini. Vrh Kremena priključen je Plješivici, a Risnjak i Snježnik stavljeni su zajedno u masiv Gorskeg kotara. Posebno su zvjezdicom označeni vrhovi, koji su iz tehničkih razloga nepristupačni.

Naravno, autor je svjestan svih mogućih nedostataka ovakvih popisa i bit će jako zahvalan čitaocima za sve korisne primjedbe i sugestije. Isto je tako jasno da je obilazak vrhova samo mali dio aktivnosti planinara, a osim toga u ovom popisu nisu se našle mnoge lijepе i zanimljive planine samo zato jer su malo niže. Zato obilazak vrhova s ovog popisa treba kombinirati i s obilaskom drugih planinarski zanimljivih objekata i terena.

Kuda idu "horvatski nomadi"?

Dr. ANTE RUKAVINA
GOŠPIĆ

Život velebitskih stočara, pogotovo onih na najvišim velebitskim pašnjacima, opisali su mnogi planinari u svojim putopisima, znanstvenici, književnici i mnogi drugi slučajni prolaznici, jer su ga smatrali posebnim u odnosu na život ostalih naših stočara. Stoljećima ustaljeni način života ovih ljudi čini se naoko idiličan, iako je na najvišim velebitskim pašnjacima i ispod naj-

viših velebitskih vrhova pun opasnosti i tegoba. No, ti su stočari, osobito oni s dalmatinske strane, morali provoditi takav način života sa svojim stadima da bi izbjegli ljetne suše i bezvodnicu u svom stalnom obitavalištu i onda iskoristili golema velebitska prostranstva obrasla hranjivim aromatičnim travama.

Posljednjih nekoliko godina o tim stočarima,

koje nepoznati autor još godine 1847. naziva „Horvatski nomadi”, napisano je nekoliko priloga koji pobliže opisuju taj način stočarenja.

Mirko Marković u „Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena” (JAZU, knjiga 48, Zagreb 1980), u obimnom radu pod naslovom „Narodni život i običaji sezonskih stočara na Velebitu”, detaljno opisuje tradicionalno sezonsko stočarenje na Velebitu iznoseći mnoge pojedinosti iz života ovih stočara. Očito je da je autor solidno proučio njihov život i običaje još od ilirskog doba iznoseći brojne povijesne, zemljopisne i druge podatke, običaje, vjerovanja, igre i pjesme. Na kraju autor donosi popis literature kojom se služio, rječnik manje poznatih riječi velebitskih stočara, 32 odlične slike i grafički prikaz stočarskih kretanja na Velebitu. Osim toga u radu su brojni crteži koji pobliže govore o opisima iz teksta.

Sime Balen u „Forumu” (broj 10–12, Zagreb 1983), u literarnom prikazu pod naslovom „Posljednji „Horvatski nomadi”” opisuje posljednje stočare negdje na međi sjevernog i srednjeg Velebita. Potresna priča govori o ljudima koji su posljednji izdanci takva načina života, koji se nisu mogli uklopiti u nova, suvremena kretanja i skončavaju – svaki na svoj način. Ne ostaje poslije njih ni nada da će ih netko naslijediti. Ostaju samo zapisi o njihovim posljednjim danima, o životu koji izumire u tim predjelima.

Ante Rukavina u časopisu „Acta historico-economica Iugoslaviae” (vol. 15, Zagreb 1988), u članku „Povijesni razvoj stočarstva na Velebitu” sažet način osvrće se na razvoj polunomadskog stočarenja diljem južnog Velebita, od pretpovijesnog doba do danas. Služeći se odgovarajućom literaturom i na temelju vlastitih istraživanja pregledno iznosi razvoj stočarstva od gornjopaleolitskog čovjeka do najnovijih pokušaja unapređivanja ovoga načina stočarenja u ovom stoljeću.

Tomo Vinčić u okviru Centra za Etnološku kartografiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u časopisu „Studia ethnologica” (vol. 1, Zagreb 1989), u radu pod naslovom „Kuda idu „Horvatski nomadi”” iznosi svoja vi-

šekratna istraživanja na području južnog Velebita, Like i sjeverne Dalmacije ulazeći u brojne pojedinosti života sezonskih stočara na Velebitu. U početku rada prenosi u cijelosti članak autora J. S. pod naslovom „Horvatski nomadi objavljenog u „Danici hrvatskoj, slavonskoj i dalmatinskoj” (tečaj XIV, broj 6, 1848), u kojem se opisuje selilački način života Primoraca u predjelima između Senja i Karlobaga. Njegov nepoznati autor kaže: „Izčekivajući ovdje zimu studen, marvu pripisuju, a pri tom plodove muke i zemlje prenose, pa na posliedak pred zimu i sami sa marvom i živinom tamo se prenesu. To je njihov neprestano seleći se život, i po tome ih šalom „Nomadima” nazvah, no drugie ih obično „Bunjevce” zovu; zašto? – neznam”.

Vinčić je svoja istraživanja svrštao u nekoliko kratkih poglavlja u kojima precizno iznosi činjenice iz života ovih stočara u prvoj polovici osamdesetih godina ovoga stoljeća, od priprema za odlazak na Velebit, zatim sam odlazak na Velebit (izdig, pojavak i prtljanje), boravak na Velebitu, povratak s Velebita, a zatim još dodaje poglavljia o boravku tih stočara u matičnim domaćinstvima, o zimovanju nekih od njih u Bokanju kod Zadra i, na kraju, završne napomene.

Autor je iznio brojne pojedinosti iz života ovih stočara, što je dokaz da ih je često posjećivao i saživio se s njima te stekao njihovo povjerenje. Vrijedan je prikaz zimovanja ovih stočara u južnijim predjelima od njihovih stalnih domova, što je dosad bilo malo kome poznato.

Možda bi se moglo primijetiti autoru što je svoj rad dosta temeljio na opisu života Petra Ležaje (Peke), koji je već dugo godina usput preko ljeta bio i čuvar Planinarskog doma pod Štirovcem, a po riječima njegove žene Stane iz kolovoza g. 1989. te iste godine odlazi u mirovinu i rasprodaje stado. S toga razloga ušlo je u rad i više izraza koji ne moraju biti tipični i za ostale stočare ovih predjela.

Međutim, autor vjeruje u nove i nove dolaske polunomadskih stočara u velebitske predjele. Iako ih je svake godine sve manje, ipak će se još dugo zadržavati po Velebitu.

Nova staza uzduž sjevernog Velebita

Staza od lugarnice na Siči do Velikog Alana

MIRKO BELAVIĆ

SENJ

U Poljakovom vodiču „Planine Hrvatske“ na str. 377. citamo: „Usporedno s visinskom stazom kroz sjeverni Velebit pruža se na primorskoj padini, na visini od 1100–1200 m, jasno izražena uzdužna terasa koja se sastoji od niza izduženih udolina i ponikava zvanih plane, doci i dulibe. Međusobno su povezane pastirskim stazama. Odlikuju se neobičnom slikovitošću. Gotovo svaki dolac ima na dnu ravnu livadu, okruženu bijelim vapneničkim kukovima. Niz ovih depresija sastavni je dio žljebaste udoline gornjeg pregiba primorske padine, koja se pruža uzduž cijelog Velebita u dužinu od preko 100 km. Ograđena je od mora slikovitim kamenim glavicama na kojima je sačuvan pojas krasne šume crnoga bora. U dolcima na ovoj terasi odvijao se prije nekoliko desetljeća svakog ljeta osebujan život primorskih stočara. Na svom putu kroz ovaj kraj, nekad pun života, planinar će danas sresti tek ponekog starca koji se nije mogao rastati od zavičaja. Zbog svih tih specifičnih prilika ova je uzdužna tura po primorskoj terasi poseban doživljaj. Put nije markiran, a mnoge su staze zarasle, pa je za orientaciju nužna specijalna karta. Može se proći za jedan dan hoda, ali je zbog mnogih uspona i silaza preporučljivo podijeliti ga na dva dana, s noćenjem u jednom od slikovitih dolaca“.

Tako je bilo sve do prošlog ljeta, kada su članovi PD „Zavižan“ iz Senja, kao svoj pri-log akciji na revitalizaciju Velebita, po prvi put markirali stazu tim smjerom i tako planinarkama omogućili da bez orijentacijskih teškoća u jednodnevnoj turi (7 sati hoda) upoznaju dio Velebita koji dosad nije bio pristupačan.

Članovi PD „Zavižan“ Senj često organiziraju izlete na primorsku padinu Velebita od podgorskih sela Ažić Lokve, Gornje Klade, Starigrada (kod Senja), Živih Bunara i Jablanca. Na tim izletima prolazimo stazama kojima su Podgorci odlazili u plane, doce i dulibe na primorskoj padini Velebita, gdje se u ljetnim mjesecima odvijao bujan život. Sada toga više nema. Staze polako zarastaju i propadaju. Koriste ih lovci, rijetki posjetioci ovog dijela Velebita, i divlje životinje. Jedino se održavaju staze Gornja Klada – Zavižan i Jablanac – Veliki Alan, koje su markirane i koje koriste planinari. Staza Velike Brisnice – Rossijeva koliba je markirana, ali je prilično zapuštena. Koristili smo i staze koje su primorskom padinom Velebita povozivale pojedine plane, doce i dulibe, usporedno s obalom, na nadmorskoj visini između 900 i 1400 m.

Prije nekoliko godina pojavila se ideja da se pročisti i markira staza od lugarnice na Siči do Velikog Alana. Ideja se počela ostvarivati u 1988. godini da bi u lipnju 1989. bila ostvarena. Staza je usporedna s Premužićevom stazom Zavižan – Veliki Alan. Nalazi se na manjoj nadmorskoj visini, te ju je moguće koristiti kad je na Premužićevu stazi visok snijeg. Na stazi ima

mnogo uspona i silazaka. Kako sada na cijeloj trasi nema stanovnika, šterne koje su postojale su zapuštene. Zato se putem nije moguće opskrbiti vodom, nego je treba ponijeti sa sobom.

OPIS STAZE

Kod lugarnice na Siči (1290 m) odvaja se od ceste Oltari – Zavižan slijepi kraj šumske ceste i lagano se spušta do Pandorine plani (1250 m), gdje mu je kraj. Tom cestom do kraja plani stiže se za 20 min. Slijedi kratak uspon na prijevoj i spuštanje kroz bukovu šumu u dolinu Šarganušu (1235 m) kamo se stiže za 15 min. Staza dalje nastavlja usponom 10 min kroz kamenjar i bukovu šumu na prijevoj (1250 m), a onda laganim spustom u dolinu. Usponom se stiže iz doline na prijevoj i dalje se ide kroz šumu do raskrižja sa stazom Čornja Klada – Zavižan na predjelu koji se zove Ciganiste. Od Siče do raskrižja je 50 min hoda. Stazom Čornja Klada – Zavižan treba ići nizbrdo prema Gornjoj Kladi 150 m do mjesta gdje se lijevo kod zida i hrpe kamenja odvaja staza za Velike Brisnice, Plančice i Veliki Alan. Staza vodi kroz šumu i za deset minuta stiže se na čistinu koja se zove Vrh Palježa, odakle je lijep vidik na more i otoke. Od tuda se staza spušta (dio spusta zove se Begin put) u dolinu (1030 m) i za 30 min dolazi se do ostataka kuća. Dalje nastavlja u dolinom. Usponom kroz miješanu šumu (crni bor, bjelogorica) stiže se do ostataka kuća (kraj stare debele bukve) na prijevoj iznad Modrić doča (lijep vi-

dik na dolac i na vrh Budim). Staza skreće na zapad i spustom kroz borovu šumu dolazi se u Modrić dolac do oštakata zidanog bunara (1020 m). Od Siče do Modrić doča treba 2 sata i 15 minuta hoda.

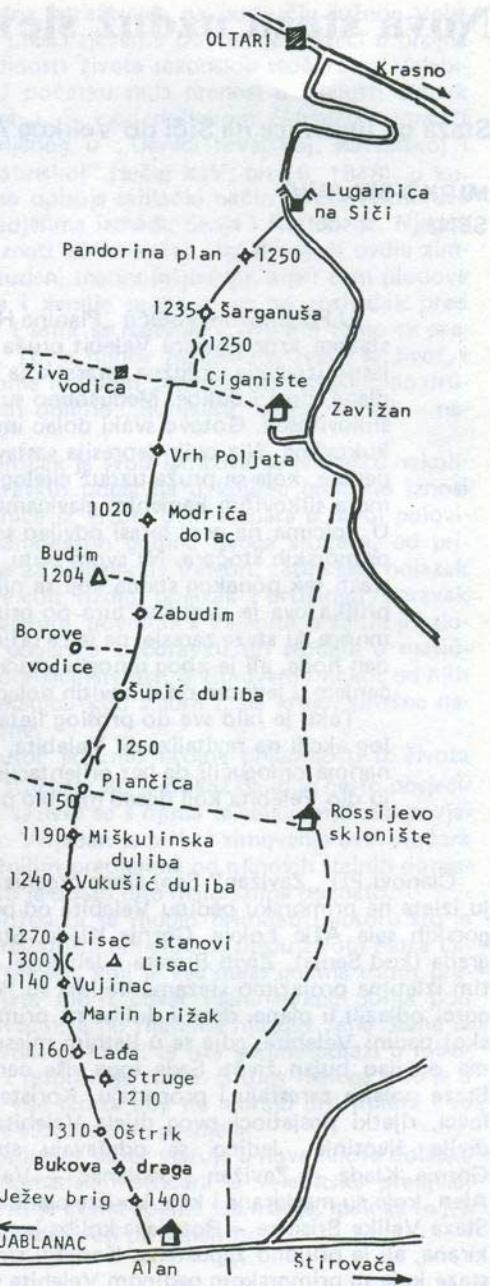
Od bunara kroz borovu šumu staza se uspinje i za 25 min dolazi na prijevoj (1140 m) iza Budima, koji ostaje desno, a onda slijedi lagan spust 10 min do oštakata kuća koje se zovu Zabudim (dvije kuće su popravljene). Na spustu, kad stazom dodemo do suhozida, nalazi se odvojak markirane staze za vrh Budim (1204 m).

Do vrha treba ići usponom 20 minuta. Naša staza nastavlja uz suhozid. Na mjestu gdje je najniža (1100 m), je odvojak za Borovu vodicu i dalje do Velikih Brisnica i Starigrada, ali taj odvojak nije markiran. Od te najniže točke je uspon 10 min kroz bukovu šumu. Nakon uspona ide se ravnodolno do livade koja se zove Šupić duliba. Nakon nje se spuštamo borovom šumom u dolinu s dna koje je desno odvojak staze za Velike Brisnice, koji je djelomično markiran. Staza nastavlja iz doline na istok, najprije borovom, a onda mjesanom šumom bor-bukva, oštrim usponom 15 min na prijevoj (1250 m) i nakon toga je spuštanje kroz šumu do Plančića (1150 m). Od Modrić doča do Plančića treba 1 sat i 15 min. Na Plančićama je kržanje sa stazom Velike Brisnice – Rossijeva koliba. Od Plančića kroz šumu laganius usponom za 25 min stiže se do Miškulinske dulibile (1190 m). Dalje nastavljamo usponom kroz bukovu šumu. Za 20 min stiže se do Vukušić dulibile (1240 m). Nastavljamo dalje usponom 15 min kroz šumu na čistinu Lisac stanovi (1270 m), gdje su također ostaci kuća. Čistinom se uspinjemo do šume i uz suhozid (1300 m) koji je s desne strane staze, idemo kroz šumu, a nakon toga spuštanje traje 25 min prema Vujincu (1140 m). Sa čistine Lisac stanovi, prije ulaska u šumu, lijep je vidik sjeverno na Lisac, a južno na more. Od Vujinca uspon traje 25 min do prijevoja na Marinom Brišku. Od toga je prijevoja spuštanje 15 min kroz šumu do doline Lada (1160 m), a onda uspon 25 min do čistine iznad Struge (1200 m), koje su lijevo i gdje se vide ostaci kuća. Iznad Struge, na sjever, lijepo se vidi Rožanski vrh. Staza se dalje nastavlja iznad Zelengrada usponom 25 min kroz šumu na prijevoj Oštrik (1310 m). S Oštrika je vrlo lijep vidik na otroke i more, na jugu, i na Rožanski vrh, na sjeveru. Preko čistine spust traje 10 min u šumu Bukova draga (na karti Duboka draga). Onda je uspon na Ježev brig (1400 m), a nakon toga kroz bukovu šumu lagan spust do oštakata kuća. Dolazimo na cestu Jablanac – Štirovača, kod spomen-obilježja. Ide se cestom na sjever do planinarskog skloništa na Velikom Alanu 100 m. Od Plančića do Velikog Alana ima tri i po sata hoda. Od lugarnice na Sići do Velikog Alana je sedam sata hoda.

Prilazi stazi

1. Lugarnica na Sići nalazi se na cesti Oltari – Zavižan i do nje je moguće doći automobilom. Cesta nije asfaltirana. Ako se automobilom dode do Oltara, gdje je u zgradbi bivše škole uredeno planinarsko sklonište, može se markiranim stazom od Oltara do Siče doći za 1 sat i 15 minuta hoda. Oltari su na cesti Jurjevo – Krasno koja je asfaltirana.
2. Od Planinarskog doma na Zavižanu na stazu se može doći ako se krene prema Gornjoj Kladi za 1 sat hoda.
3. Od planinarskog skloništa na Velikom Alanu ide se cestom 100 m u smjeru Jablanca. Kod spomen-obilježja treba skrenuti udesno prema ostacima kuća i dalje pratiti markaciju.

Mogućnost opskrbe vodom: na Oltarima, u cisterni kod lugarnice na Sići, u planinarskom skloništu na Velikom Alanu.

Napomenuli smo da na stazi nema vode, ali se može koristiti voda kod bunara Živa vodica koji se nalazi 10 min hoda od Ciganista (tu se staza kriza sa stazom Gornja Klada – Zavižan) prema Zavižanu i u voda kod bunara Borova vodica koji se nalazi 15 min hoda prema Borovoj vodici i Velikim Brisnicama od naše staze (gdje se nalazi odvojak opisano je u opisu staze).

Neka uredenje ove staze bude mali prilog našega Društva revitalizaciji staza na Velebitu.

Planinarska kronika

TOMISLAV ĐURIĆ
ZAGREB

Medvednica — kako to žalosno zvuči!

Čitam današnji „Vjesnik“ (8. siječnja) u kojem između ostalog piše u članku pod naslovom „Bit će jednom...“ kako je pitomi ksten Zagrebačke gore neizlijječivo bolestan. Ne piše se bolje ni osjetljivim jelama. Samo je nešto više od trećine stabala na južnoj padini sasvim zdravo. Međutim, kaže se dalje u tom članku, Prostorni urbanistički plan Medvednice, imajući u vidu današnju besparicu, zvuči futurološki. U tom planu uz sve ostale prijedloge za čuvanje Medvednice predviđen je čak i električni vlak između Hunjke, Tomislavca i Grafičara. Zaista futurologija. I dok se mi natežemo kako dogovoriti koordiniranje, upravljanje, gospodarenje, financiranje i održavanje Medvednice, ova jadnica planina nestaje na očigled, kao rezultat naše nesposobnosti da se uspješno organiziramo, a ne da mudrujemo, a mudrujemo za to kako bismo prikrili vlastite nesposobnosti da nešto djelotvorno učinimo. Jednom riječju caruje neznanje iz kojeg proističe sve ono drugo. Tome u prilog moguće je iznijeti pregršt doka-za. Jedinstvena je, na primjer, špilja Veternica na ovom podneblju. Gdje je na turističkim punktovima Zagreba poziv da se pohodi ta špilja? Koliko ju je Zagrepčana obišlo? Pitajte zagrebačke špiljare koliko je ZET zatražio kovačega novaca da bi se u Črnomercu stavila tabla, oznaka, za špilju, a na autobuse naznaka da voze u njenom pravcu. Umjesto da su ljudi prema gradu i Medvednici pokazali i samoinicijativno bez naknade nešto učinili. Kako bi samo, da mi je znati, objasnili koliko bi time novčano izgubili (a da ne kažem — dobili).

I dok se mi tako koprcamo u mreži vlastite nesposobnosti, svijet kroči divovskim koracima da zaštiti planine. Evo kako: Predstavnici sedam alpskih zemalja sakupili su se polovicom listopada 1989. godine (kako piše „Borba“ od 23. listopada) u bavarskom ljetovalištu Berhtesgadenu na Prvoj međunarodnoj konferenciji o zaštiti Alpa. Među njima bio je i predstavnik Jugoslavije. Na toj konferenciji je rečeno da su poslije Kariba i Sredozemlja, Alpe treće najfrekventnije turističko područje na svijetu i da na sedam milijuna stanovnika alpskih predjela godišnje dolazi 60 milijuna vikend turista i 40 milijuna onih koji dolaze na godišnji odmor. Alpske zemlje usvojile su u Berhtesgadenu rezoluciju o suradnji, kako bi 1991. bila usvojena „Alpska konvencija“, a veliki ekološki projekti,

među kojima je i ovaj o Alpama, dobit će punu podršku EEZ.

Druga vijest: U ožujku ove godine održat će se Prva međunarodna konferencija posvećena zaštiti Himalaje. Akciju je potakla indijska fondacija za istraživanje planina. Naime, prošjećno godišnje organizira se na područje Himalaje oko 300 ekspedicija i ovamo dolazi oko 100.000 planinara.

Možemo li se i mi dogovoriti oko zaštite Medvednice?

Planinari i kultura

Ugodno me iznenadilo nekoliko vijesti iz dnevнog tiska koje govore o široj društvenoj djelatnosti planinara, o djelatnosti koja bi trebala biti još izražajnija, bogatija, a to je oplemenjivanje planinarstva sa svim onim što susrećemo, ali još uvijek slabo primjećujemo oko sebe. Riječ je o našim spomenicima kulture, o našoj baštini koja je prisutna na svakom koraku u planinskim krajevima. To su stare gradine, seoska arhitektura...

„Slobodna Dalmacija“ od 25. listopada 1989. donosi članak pod naslovom „Čačvina podno Himalaje“. Riječ je o obnovi starog grada Čačvine kraj Trilja. Akciji mještana da uredi ovu srednjovjekovnu građevinu pridružio se i naš alpinist Stipe Božić besplatnim predavanjem pod nazivom „Himalaja za Čačvinu“. „Karlovачki tjednik“ (19. studenog 1989) piše o suradnji karlovačkih planinara s karlovačkim slikarima. U dječjoj štedionici „Latice“ otvorena je izložba radova nastalih na slikarskom pikniku na Vodicama, koji je organiziralo Planinarsko društvo „Dubovac“. Naziv izložbe, kako piše u novinama, „Umjetnici planinarima“ sažeto ilustrira i samu ideju tog piknika. Prihod od prodaje ovih slika slikari su namijenili obnovi planinarskog doma u Vodicama. Ova dva primjera mogla bi biti poticaj našim društvima i pojedincima za jače uključivanje u život svojih sredina koje bi trebale osjetiti planinarske impulse.

Dinamitom po lijepoj našoj

Ovu lijepu našu zemlju svojim glasom i akcijama mogu i planinari štititi, jer za to imaju prilike. Neka se čuje glas i pokrene postupak da se zatvore, na primjer, kamenolomi s kojima se uništava kulturna i prirodna baština u Hrvatskoj. Mnogo je naših planinara koji su nedjeljom

penjači i šetači, a preko tjedna suci, zastupnici, direktori, predsjednici radničkih savjeta itd. pa bi mogli svojom svijeću, a zahvaljujući pozicijama na kojima se nalaze, nešto učiniti da se s tim pustošenjem prestane. Koji bi još civilizirani, kulturni narod dinamitom, zbog nekakvog kamenoloma, rušio ambijent što je svojom ljepotom nadahnuo pjesnika da tom naruđu spjeva himnu. Kada god čujem zvukove hrvatske himne pred očima mi je kamenolom pri Zelenjaku, a u ušima mi grmi od klanječkih mina.

Dva dragulja slavonske prirode i turizma – Velika i Orahovica, također vape za zaštitom. Može li se zamisliti turistička Velika bez svoga starog grada? A susjedni kamenolom, rak rana cijele Velike, dobrano je zašao pod njegove zidine. Dok je zajednica davala golema sredstva za restauraciju i zaštitu Ružice grada kraj Orahovice, dotle se nitko nije našao da zatvori susjedni kamenolom, koji eto godinama drma temeljima najveće srednjovjekovne gradine u unutrašnjosti Hrvatske. Hoćemo li čuti glas slavonских planinara, koji bi trebali potaknuti javnost?

Markacije, markacije

Komisije za markacije u mnogim našim društima smatraju da markacije treba postaviti tako da se njima mogu prvenstveno koristiti oni planinari koji već poznaju stazu i kraj, a tek onda na red dolaze oni planinari koji nisu iz tog kraja. Vjerljivo misle da je to jedan od načina da se te došljake prisili da primjene u planini svoje (ne)znanje orientacije. Da su nam markacije slaba strana uvjerojatno sam se u to više puta, a vjerujem da su se s time suočili mnogi naši planinari. Posao markiranja planinarskih pravaca nije lak. Stoga onima koji na tome rade treba dati posebna priznanja i stimulirati na taj način njihovo zalaganje. Istovremeno potrebno je ukazati i na nedostatke u markiranju pojedinih pravaca. Naravno, u svemu tome ne valja pretjerivati.

Ovaj puta navest će dva primjera markirane staze koja dovodi planinara u nedoumicu, a u neposrednoj je zagrebačkoj okolici – na Medvednici i Cesarsgradskoj gori. Njihova „težina“ je tim veća što je riječ o kraju u kojem djeluju naša najaktivnija društva i gdje je koncentrirana gotovo polovina članstva u Hrvatskoj.

Prilaz Cesarsgradu iz Klanjca označen je (uz markaciju) čak i putokazom s magistrale. Međutim, od planinarskog doma nema vidljive oznake prema utvrdi i vrhu, a za vrijeme vegetacije utvrda nije vidljiva prostim okom. Planinari koji nisu ovdje „doma“ (ako nemaju koga pitati) ne bi tako brzo otkrili prilaz. Zar se prilaz starom gradu ne bi mogao markirati? Ako se pak vraćate nazad ali prema Zelenjaku, odnosno Kumrovcu, postoji velika opasnost da stara markacija zavede. Naime, klanječki planinari zaboravili su ukloniti staru markaciju koja vodi sada samo do kamenoloma i završava u bodljikavoj žici i odvodi do novomarkirane trase u pravcu Zelenjaka, odnosno Kumrovcia. Naime, raniju stazu za Zelenjak „pojeo“ je kamenolom. Međutim, ovaj problem mogao bi se riješiti da je samo na kritičnom raskriju stavljen putokaz, ako se već nije mogla zbrisati stara markacija.

U zabludi su oni koji smatraju da je naša Medvednica izvrsno markirana, pa se bez većih teškoća može njome kretati. Kao dokaz navest će stazu od Kamenih svatova do Susedgrada, odnosno Podsuseda. Od Kamenih svatova, odnosno od skloništa staza se spušta niz šumu do prvog većeg kolskog (šumskog) puta i to okomito, pod pravim kutom. Kuda sada skrenuti? Lijevo ili desno? Na prvom stablu lijevo vidljiva je markacija. Na prvom stablu desno opet vidljiva i obnovljena markacija. Po intuiciji skrenuti lijevo i pogodih. Nakon kojih stotinjak metara na drvetu je oznaka da je to staza za Susedgrad, odnosno Glavicu preko Bizeka. Zar takva oznaka nije mogla biti na kritičnom raskriju? Markacija vodi prema Susedgradu prvom, a tko želi (ako zna) drugom odvojnom stazom, ali se zato gubi markacija glavnim putom za Glavicu preko Bizeka. Uzalud sam je tražio još nekoliko stotina metara dalje. Kroz Meglenjak, gdje se također na kritičnim mjestima gubi markacija, stigoh do Susedgrada.

Usput rečeno – tog predivnog sunčanog dana prve subote mjeseca prosinca na stazi Veternica–Glavica–Kameni svatovi–Susedgrad nisam susreo ni jednog planinara. Eto, Zagrebu na domak.

Morfologija i biologija planinara

JANKO MLAKAR

Prijevod: EUGEN KUMIČIĆ

Karikature: SENAID SERDAREVIĆ

Članci slovenskog planinarskog pisca Janka Mlakara (1874–1953) koji su između dva rata izlazili u ljubljanskom „Planinskem vestniku”, godinama su bili vrlo traženo štivo. Anonimni recenzent u „Hrvatskom planinaru” (1939, br. 3) kaže: „Šaljive prirode i uvi-jek dobro raspoložen, Mlakar je na posve individualan način znao svoje slikovite opise okititi zdravim i upravo mlađenačkim humorom. To su i bili razlozi da smo nastavke nje-govih opisa u PV-u uvijek s nestručnjem očekivali. Čim je PV izašao, prvo smo potražili njegov članak...”

Mlakar je po zanimanju bio svećenik i gimnaziski profesor, po sklonosti alpinist i pi-sac. Njegovi sabrani „Izabrani spisi” izašli su u tri sveska (Ljubljana 1938–39). Jedan je od njegovih najduhovitijih priloga originalna satirička „Morfologija in biologija planincev” koja je izašla 1936. u PV-u. Taj je članak preveo i u skraćenom obliku, s komentarom, objavio u „Našim planinama” (1963, br. 7–8) varaždinski planinar Ivan Milčetić pod naslovom „Razmišljaji u dokolici o planinarstvu i planinarima”. Nedavno je taj Mlakarov članak preveo član PD „Zagreb Matica” Eugen Kumičić i upotrijebio ga kao štivo u planinarskoj školi. Iskoristili smo ovu priliku, kao i sreću što u planinarskim redovima imamo vrsnog karikaturista Senaida Serdarevića, inače predsjednika PD „INA OKI” u Zagrebu. Njemu je Mlakarov članak poslužio kao inspiracija za seriju originalnih karikatura. Na taj smo način dobili zanimljiv prilog koji će čitaoci, nadamo se, rado prihvati, jer je kombinacijom riječi i slike postignut takav efekt kakav pokojni Mlakar nije mogao ni slutiti.

Dr. Željko Poljak

Rod planinara nastao je na zemlji jako ka-sno. Neki učenjaci tvrde da njegovi početci se-žu u stari vijek, ali ova postavka nema sigurne podloge. Nepobitno je dokazano da se našlo planinara u drugoj polovici XVIII stoljeća. Nje-govo je znanstveno ime „homo alpinus”. Iz toga izvire ime alpinist, koje je nastalo na isti način kao na pr. kriminalist, telegrafist, klarinetist, gardist, policist i tako dalje. Mi pak, koji otklanjamo tuđinske riječi, dali smo mu ime planinar, pa je to ime za mužjaka, dok se za ženku kaže planinarka. Ta su se imena kod nas uvrježila.

U početku se držalo da rod planinara uopće nema ženki. No to je bila velika zabluda, a na-stala je zato jer se ženka ne razlikuje od mužjaka dok šuti. Kad se pak počne glasiti, lako se prepozna po svom visokom glasu. Po broju su mužjaci do sada bili brojniji nego ženke, no ot-kako se počeo rod planinara jako množiti, vidi se sve više ženki po planinama. Sada se već ri-jetko vidi koje stado ili grupa gdje nema mnogo ženki. Nježna je njihova skrb za mladunčad pa ih uzimaju samo u takve krajeve gdje za njih

nema opasnosti ili ih ostavljaju kod kuće u si-gurnom brlogu.

Planinare se najlakše prepozna po tobolci-ma. U tome su donekle slični tobolčarima (mar-supialia), samo nemaju tobolac na trbuhi kao klokani, nego ga nose na ledima. Isto tako ne nose, osim nekih iznimaka, u tobolcima mla-dunčad kao pravi tobolčari, nego hranu i druge potrepštine. Tobolce imaju i mužjaci i ženke, no veličinom su tobolci mužjaka veći i bolje natovareni.

Planinari su ona živa bića koja veći dio godi-ne prospavaju. Kada u listopadu padne prvi snijeg u planine, zariju se u svoje brloge i spavaju sve dok snijeg ne okopni, sve do proljeća. Je-dina je iznimka planinar-skiša koji pak prespa-va toplinu ljeta.

Planinari doživljaju visoku starost, pa i pre-ko 90 godina, ako prije ne umru. Obično ih ne ubrajamo među školjivce, premda čovjek ne-ma mnogo koristi od njih. Najveći dobitak donašaju takozvanim planinarskim društвima, koja postavljaju u planinama veća ili manja skloništa obskrbljena potrebnom hranom ili

Obični planinar

katkad zbilja nepotrebnom pijačom. Planinari su obično dobre volje, što je općenito poznato.

Planinar je proširen u svim krajevima svijeta, no najviše u Evropi. U planinarskom rodu znanost je do sada pronašla slijedeće vrste: obični planinar (*homo alpinus vulgaris*), planinar vriskač ili derač (*homo alpinus ululans*), planinski žderać (*homo alpinus putorius*), planinar pu-zavac (*homo alpinus reptans*), planinar hrčak

(*homo alpinus hypudaeus*), planinar golec (*homo alpinus nudus*), planinar skijaš (*homo alpinus hiemalis*), planinarska buha (*homo alpinus pulex*) i, konačno, planinarski grabežljivac (*homo alpinus rapax*).

Pogledajmo ukratko glavno o tim vrstama!

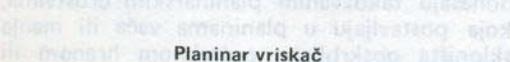
Obični planinar. Njega nailazimo najčešće i svukuda. Na lakšim planinama pojavljuje se u većim skupinama. Kad okopni snijeg, izlazi i u više planine. Jako voli crvenu boju. Zato i planinarska društva označavaju puteve k svojim planinarskim kućama crvenom bojom i oznakama, jer tako primame obične planinare u svoje domove. Tamo ih napoje i nahrane, a često i ostriju. Jako je zanimljivo vidjeti običnog planinara kako se ponaša na putu. Dok se vidi crvena oznaka veselo je i dobre volje, no kad takvih oznaka nestane, postaje nemiran, ogledava se na sve strane ne bi li ugledao nešto crvenoga, pa

Planinar žderać

se dogodilo da se već okrenuo i vratio kući kad nije bilo oznaka. Običan planinar nije škodljiv, uglavnom je mirne i krotke čudi, pa ga se lako može pripotomiti i naučiti na uredan život.

Planinarni vriskač ili derač ili, prema nekim; urlikavac, razlikuje se od drugih planinara po tome što se rado dere i galami. Dere se uvijek i na svakom mjestu. Učenjaci tvrde da na taj način izražava svoje zadovoljstvo ili nezadovoljstvo. Kada ide uzbrdo sa natpanim tobolcem, stane tu i tamo pa se glasno izdere. Vjerljivo zato jer ga tobolac tišti. Kad pak dođe do kakvog izvora, vrišti od samog veselja. Pri silazu da je time sebi valjda nove snage. Ta dernjava čini ga odurnim i neugodnim, pogotovo kad glasnim urlanjem prati svoj dolazak u sklonište, bez ob-

Planinarni vriskač

zira je li jutro, podne ili kasna noć. Zbog toga su planinari vriskači ili urlikavci veoma škodljivi. Svojom dernjavom izgone druge planinare iz skloništa, plaše divljač, mute planinski mir, a katkad ruše i kamenje nizbrdo, što može urođiti velikim nesrećama. Kreću se u većim ili manjim skupinama, a deru se uglavnom mužaci, jer oni imaju jake i grde glasove. Katkad se oglasi i koja ženka svojim visokim cvilećim glasom. Ako se u planinarskom rodu može govoriti o kulturi, stoe ovi vriskači na jako niskom stupnju. Stručnjaci kažu da ih je veoma teško dresirati.

Planinski žderač posjeće samo planinarske kuće, da se tamo dobro napase i napoji, eventualno kasnije tiho izgubi, a opskrbnik ostane na cijelilu. Pojavili su se tek poslije prvog svjetskog rata. U prvo vrijeme među njima nije bilo ženki, no budući da iškustvo pokazuje da se u svakom plemenu pokazuju prvo mužjaci a onda dođu za njima uskoro ženke, može se očekivati i veći broj ženki žderača. Škodljivost planinarskog žderača je očevidna.

Planinar hrčak razlikuje se od pravog hrčka, koji pravi štetu po vrtovima, uglavnom time što ne jede samo korijenje nego odnaša čitave biljke. Travu ne voli, ali zato tamani što može više cvijeća. Poždere sve što vidi i radi toga čini među planinskom florom veliku štetu. Uživa i suhe rasline. U proljeće se zadovoljava narcisama, no na sreću ih ne može radi njihovog dubokog korijena uništiti. U ljetu bere najradije runoliste, murke i drugo zaštićeno cvijeće, ta-

Planinar hrčak

ko da su u nekim krajevima uništili svu dragocjenu planinsku floru. Kažu, da je teško priućiti divljake koji su okusili ljudsko meso na neku drugu hranu, a isto je tako teško planinara hrčka naučiti da ne pustoši po planini. Radi toga izdane su i stroge uredbe. U ovom rodu prevladavaju ženke, dok na teško pristupačnim mjestima beru runoliste mužjaci, ali je već opaženo da to nabrano cvijeće poslije daju svojim ženkama.

Svršetak u idućem broju

Sportsko penjanje

● **Sportsko penjanje 1989. u Jugoslaviji** bilo je, prema izvještaju Juspeka (Jugoslavenske sportsko-penjačke komisije PSJ), bogato akcijama. Naši su penjaci sudjelovali u Leedsu, Bardonekiji, Tarnovu i Lyonu za svjetski kup. U Yu-kupu održana su natjecanja u Zagrebu, Lokvama, Bohinju, Idriji, Braču i Ajdovščini, a izvan Kupa u Kranju i Zenici. Održan je seminar za sportsko-penjačke suce, koji je vodio Ivica Piljić, a na finalu Yu-kupa proglašeni su prvi naši suce s licencijom za 1990. Pobjednici prvog Yu-kupa su Marko Lukić i Metka Lukaničić. Ovogodišnju titulu 'za

fer-plej' dobili su Vili Guček, Uroš Grilc i Branko Vezonik. Sportsko-penjačka komisija UIAA održala je jednu sjednicu kod nas (Split, 13–15. listopada) na kojoj su Jugoslaviju predstavljali predsjednik Juspeka Ivica Piljić i predsjednik Komisije za međunarodne veze PSJ Ekrem Gacić iz Sarajeva. Generalni sekretar UIAA, Filippini, pohvalio je nas rad i Juspek ocijenio jednom od najaktivnijih organizacija. Naši su bili na sva tri sastanka CEC UIAA (Pariz, Torino, Split). Od početka 1990. kod nas počinje postojati službena liga natjecanja. Našem predstavniku Piljiću povjerila je

UIAA važne funkcije: bio je predsjednik žirija svjetskog kupa u Leedu, svjetskog kupa u Bardonekiji, sudac supervizor u Arku, sudionik Prvog međunarodnog seminar u Chamonixu, gdje je sjedio za okruglim stolom s predsjednikom CICE Paulom Brassetom, i odreden je za predsjednika žirija prvog službenog prvenstva američkog kontinenta. Juspek se sastao pet puta, dva put u Zagrebu, te u Lokvama, Bolu i Splitu. U Splitu je 12–17. 9. održana kratka škola sportskog penjanja.

(ŽP)

Prva planinarska markacija na otoku Krku

MILJENKO PAVEŠIĆ

RIJEKA

Krk, naš najveći otok, koji to sada već i nije jer je 1980. Titovim mostom spojen s kopnjem, dobio je u kolovozu 1989. prvu planinarsku markaciju.

Planinarski entuzijast Ferdo Uršan iz Ogulina markirao je dvije staze na tom našem najvećem i vjerojatno najljepšem otoku (Rimljani su ga zvali Zlatni otok).

Ishodište staza je u Baški, u Primorskoj ulici. Od nje markacija vodi pored autokampa i restorana „Casablanca“ (kakav užasan naziv na prastarom glagoljaškom otoku!) te prelazi mostićem Veli riku. Na početku staze postavljena je tablica s dvojezičnim natpisom: „Brdska tura“ i „Bergtour“. Nedugo zatim markacija se razdvaja, jedna vodi nižim padinama Baga do svjetionika u Senjskim vratima, a druga se uspinje na vrh Bag (185 m). (Senjska vrata je naziv za tjesnac širok 800 m između otoka Krka i otočića Prvića). Vremenski se može svladati i jedna i druga staza za oko sat i po lagana hoda.

I jedna i druga staza vode kroz očaravajući lijepe, na trenutke i stravično ljipe predjele, da bi završetak bio na mjestima odakle se otvaraju prekrasni vidici.

Bag i svjetionik izuzetno su lijepa mjesta, koja u prvom redu osvajaju posjetioca nekom čudnom tišinom. Ustvari to i nije tišina u običnom smislu. Tu je tišina za urbaniziranog čovjeka naviklog na neprekidnu buku i neharmonične šumove. Tu se čuju nepatvoreni zvuci prirode. Vjetar tu stvara čarobnu lepezu zvukova oko brojnih gromača i stijena najrazličitijih oblika. Sve to nekako uravnotežuje i uklapa u osmišljenu oktavu neprekidan šum mora, tek tu i tamo uskače huka razbijanja valova o stijene i hridine. Kao zvuk činela u orkestru odjekne klinkaj galebova. Svi ti šumovi djeluju nekako umirujuće, čovjek osjeća opuštenost i neko unutrašnje zadovoljstvo. Tu nema tragova „civilizacije“: opuščaka, alu-ambalaže, plastike. Ti predjeli nisu se izmijenili ni za mrvu od vremena dolaska Hrvata na Krk. Sve je tu na svome mjestu. Sve je nekako skladno, uravnoteženo.

Zanimljivo je kako su nastale prve markacije na Krku. Iza njih ne stoji neko planinarsko niti turističko društvo. Doajen ogulinskih planinara, Ferdo Uršan, radi ljeti kao vodič u austrijskoj turističkoj organizaciji „Ruefareisen“ iz Salzburga. Brojni Austrijanci već godinama dolaze

ljetovati u Bašku, koja je i lijepa i zanimljiva, a ima najljepšu plažu na gornjem Jadranu. Oni uživaju u moru i suncu no, pogled im često luta okolinom Baške, a oko Baške izdižu se lijepo izraženi visovi koji, gledani s obale, djeluju mnogo viši nego što ustvari jesu. Vrlo izazovno djeluju kameni dijelovi južne i sjeverne padine Baščanske udoline sa svojim siparima, šumarcima bora iz kojih proviruju crkvice, a na horizontu strše vrhovi koji mame.

Na zahtjev te brojne klijentele „Ruefareisen“ je preko svog vodiča Uršana obilježio planinarskom markacijom dvije staze. Jasno, platio je i sve troškove markiranja i, eto prvi planinarskih staza na otoku Krku! Pored Ferde su radili jedan turist Austrijanac i Mirjana Kusturin, članica PD „Kozarac“ iz Vrbovskog. Ona je ljetos bila privremeno zaposlena u Baškoj, a u svoje slobodno vrijeme markirala. Spomenimo ovdje i povijesni podatak da je na početku ovog stoljeća Emil Geistlich, po nacionalnosti Čeh, shvatio vrijednost Baške i okolice te otpočeo razvijati turizam. Izgradio je i prvu turističku stazu do Stražice u pravcu Diviska. Nažalost, prerano je umro.

Inače je južni dio Krka planinarski vrlo zanimljiv. Jugozapadno od Baške je niz vrhunaca: Organ (390 m), Mali i Veliki Hlam (450 i 484 m), Orljak (539 m), Obzova (569 m), najviši vrh Krka, te Veli vrh (541 m). Taj je niz vrlo pogodan za povezivanje planinarsko-turističkom stazom. Sjeverozapadno od Baške počinje od Stražice (373 m), do koje vodi prekrasna staza kroz gustu borovu šumu, također se nižu vrlo zanimljivi vrhunci: Vidohlam (462 m), Diviska ili Divinska gora (472 m), Prigradska glava (548 m) te Hlam iznad Vrbnika (449 m). Svi su lako dostupni s okolnih turističkih mjesto – Baške, Stare Baške, Punta i Vrbnika. Zimi su to u punom smislu riječi očaravajućeture, s vidicima od srebrnasto-srježnih vrhova Gorskog kotara i Velebita do osunčanih i zelenih otoka Kvarnera i sjeverne Dalmacije.

Na kraju, postavljam pitanje: kada će naši turistički radnici shvatiti kakav prekrasan dio naše planete ima naš narod, koji se može neograničeno koristiti uz samo malo više ljubavi prema prirodi i njezinu čuvanju.

To vide i znaju svi stranci, čak nam i ukazuju na to – mi to još ne vidimo!

"Planinarska omladinska koračnica"

Komentar uz Kinelovu pjesmu tiskanu na omotu ovoga broja

VLADIMIR JAGARIĆ
ZAGREB

Poznati kompozitor i tekstopisac Mario Kinel, rođen je 1921. u Sušaku. Studirao je na filozofskom fakultetu u Zagrebu i u Miljanu. Iako je već nekoliko godina u mirovini, još uvijek se aktivno bavi novinarstvom, zabavnom glazbom, književnim i znanstvenim prevodilaštvom, te enigmatikom. Od 1958. živi i djeluje u Zagrebu kao muzički urednik „Jugotona“, glavni urednik „Zabavnih melodija“, glavni i odgovorni urednik časopisa „Prevoditelj“ i kao slobodni umjetnik.

U svom dugogodišnjem radu komponirao je preko 1000 pjesama. Neke od njih, npr. „Snježi“, „Jedna noć u Kostreni“, „Bez tebe“ i „Ljepo mi je kad sam s tobom“ – ljubiteljima zabavne glazbe poznate su kao „vječne melodije“. A od tekstova, dovoljno je reći „Samo jednom se ljubi...“

Kinel je aktivni planinar bio, na žalost, samo između dva rata, dok je živio u Sušaku. Prvi izleti su mu bili s ocem Edgarem, planinarskim entuzijastom, jednim od osnivača i tajnikom podružnice HDP „Velebit“ u Sušaku. Zanimljiv je podatak da ga je otac, kad je mali Mario navršio godinu dana života, učlanio u planinarsku organizaciju. Kao svoju dragu uspomenu, Kinel još uvijek čuva Iskaznicu HDP-a iz 1926. godine. Sačuvao je i Planinarsku legitimaciju iz 1933.

Sa članovima Omladinske sekcije sušačke podružnice HDP-a i s „klapom“ iz gimnazije obišao je sve primorske planine, vrhove Gorskog kotara, Klek, a bio je nekoliko puta i na Velebitu. Ali izleti na Bijele stijene bili su mu najmiliji. Za njih ga vežu nezaboravne uspomene. Na

Bijelim stijenama upoznao je planinare iz drugih krajeva, stekao nove prijatelje i, konačno, na „djevičanskim kamenim ljetoticama“ dobio je poticaj za pisanje i komponiranje pjesama. Na jednome takvom izletu (bilo je to 1936) u „Hirtzovoj kolibi“ sreо je četvoricu zagrebačkih planinara, od kojih su dvojica pjevali i svirali na gitari. Jedan je od njih bio Vlado Horvat, poslije rata kazališni glumac, član HDP-a, a zatim PD „Zagreb“, koji je pjevao pjesme što ih je sam komponirao. To je Kinela toliko oduševilo, da je i sam počeo pisati pjesme i melodiјe (prva kompozicija rodila se 31. VII. 1936). Nakon rata Kinel sudjeluje u obnovi planinarske u Rijeci: jednu sezonu bio je i poslovni tajnik PD „Rijeka“ (od 1962. PD „Platak“). Po preseljenju u Zagreb (1958) nije se, na žalost, više bavio planinarskom, ali u svojim pjesmama ostao je uvijek vjeran ljepoti prirode.

Kinelovo 20. glazbeno djelo zove se PLANINARSKA OMLADINSKA KORAČNICA. Napisana je 20. travnja 1938, a posvećena je Kinelovu prijatelju, planinaru-mladincu HDP-a Nikoli Cuculiću (inženjer kemije, neko je vrijeme bio na funkciji ministra za ribarstvo, sada je u mirovini, živi u Sušaku). Planinari Omladinske sekcije sušačke podružnice HDP-a rado su pjevali tu pjesmu, ali budući da nije nikad tiskana, ostala je u užem krugu. Kinel, koji će se poslije razviti u popularnog autora zabavnih melodija, imao je sedamnaest godina (kao i u onom njegovu tekstu „Sedamnaest ti je godina tek“) kad je napisao tu pjesmu, koja je, zbog pjevne melodiјe i prikladnog teksta prihvatljiva još i danas. Pa eto, mi vam je sada nudimo, i kto želi neka je pjeva!

"Desetljeće Velebita"

RAD GOSPODARSKE KOMISIJE NA VELEBITU

U zadnje vrijeme intenzivno se piše o gospodarskoj djelatnosti PSH, a posebno o akciji „Velebit '89“ koja je iz svog obimnog plana već zabilježila vrijedne rezultate. Do njih je došlo uspješnom suradnjom planinarskih društava i mnogih pojedinaca s Predsjedništvom i Gospodarskom komisijom PSH.

Radilo se diljem Velebita – od Vratnika do izvora Zrmanje na planu revitalizacije Velebita. Sudjelovalo je mnogo društava i pojedinaca, koji su dobili i pismena priznanja PSH za učinjeno djelo na obnovi i

izgradnji planinarskih objekata i markiranju staza. Priznanje su dobile ove organizacije: Planinarski odbor Slavonije, PD „Krndija“, „Zanatlja“, „Dakovo“, „Klikun“, „Dilj“, „Strmac“, „Petrov vrh“, Savez planinarskih društava ZPP, „Strahinjčica“, „Kalinik“, „Cesograd“, „Grebograd“, „Ivančica“, „Gradina“, „Lipa“, „LTA“, „Ravna gora“, „Željezna gora“, „Novi Zagreb“, „Medvednica“, „Visočica“, „Nikola Tesla“, „Zavižan“, „Gromovača“, „Sutjeska“, „Nafataplin“, „INA-OKI“, „INA-Projekt“, „Sisak“, Općina

ski planinarski savez Rijeka, „Kamenjak”, „Jastrebarsko”, „Paklenica”, „PTT Sljeme”, „Dol pri Hrastniku”, „Kamenar”, „Željezničar-Zagreb”, „Strilež”, „Industrogrednja”, Koordinacijski odbor PD INE, „RIS”, „Badanj”, V.P. 7660 Helikopterska posada kepetana Radića, dežurna ekipa u planinarskoj kući na Alanu, HTRO „Senia”, Šumsko gospodarstvo Senj – OOUR za uzgoj i zaštitu šuma, Građevinski institut iz Zagreba, RO „Jugokeramika” – OOUR „Porculan”, Poduzeće „INA-Naftaplin”, te RO iz „INA-Naftaplin” i to: OOUR „Bušenje”, „GIR”, „Remont” i „SRR”.

Od pojedinaca priznanje su dobili: dr. Slavko Zagar, Duro Podobnik, Antun Rački, Jeronim Ferček, Marijan Pleško, Božo Šoštarić, Martin Krivak, Duro Maksan, Željko Husinec, Lujo Konfie, Alojz Kranjec, Stjepan Martincev, Antun Kulaš, Mijo Bradl, Mirko Golub, Mladen Jecl, Antun Stare, Tomislav Pavlin, Nikola Aleksić, Đorđe Balić, Vlatko Nemeć, Antun Kralj, Franjo Jerman, Franjo Znika, Dragan Konestra, Saša Grgić, Antun Vidović, Bojana i Vito Cerovec, obitelj Jure Brkljačića, obitelj Danijela Vukovića, prof. Andrija Benković, Željko Ćegović, Ante Vujičić, dr. Ante Rukavina, Dane Šurfa, Perica Korica, Pero Stanić, Branko Škoti, Duro Perić, Slavko Tomerlin, Ante Čala, Stanko Denković, Rozika Perić, Danica Denković, Milovan Borojević, Zvonimir Šarić, Tomislav Jutrović i Valter Morović.

Priznanje za ostalu gospodarsku aktivnost dobila su PD „Glas Istre”, „Sokolovac”, „Višnjevica”, „Bijele stijene”, „Vihor”, „Rade Končar”, „Jastrebarsko”, Stanica GSS Slav. Požega i Rudo Nedela, dugogodišnji domaći doma „Lapjak” u Velikoj.

Najveći je zadatak koji nam predstoji početak gradnje novog doma u Baškim Oštarijama, za koji je Odbor za izgradnju uspio od Općine Gospić dobiti zemljište za gradnjom. Očekuju nas poslovni oko dobijanja građevinske dozvole i izrade projekta. Želja nam je da ovo godišnji dan planinara PSH u Baškim Oštarijama provedemo radno.

Na Štirovcu je potrebno prostoriju namijenjenu za

nužni boravak osposobiti za sklonište planinara, a i radnika koji će raditi na rekonstrukciji doma. Naime, cijeli drveni dio kuće, prema mišljenju Instituta za građevinarstvo iz Zagreba, nije više pogodan za korištenje, jer je uništen crvotocinom. Radimo na projektu sanacije objekta, pripremi i transportu materijala, dok je materijal za uređenje skloništa već na Štirovcu.

Osim navedenoga u planu su počeci izgradnje još tri planinarska skloništa na južnom Velebitu. Nastojimo naći planinarska društva koja će u zaseoku Zavrta u blizini Rujnog, na Dušicama i pod Tulovim gređama izgraditi, a zatim i održavati manja skloništa. Troškove nabavke i transporta materijala, a i pomoći u gradnji, snosio bi PSH.

Najkritičnija mjesto Premužičeve staze namjeravamo podzidati i početi rade na trasiranju i izradi projekta za njezin nastavak kroz Velebit. Radimo i na tome da od RO „Uzgoj i zaštitu šuma” iz Senja otkupimo dio skloništa na Alanu, te da nademo planinare koji bi u toku ljeta po tjedan ili dva dežurili u objektima na Velebitu.

Da se planinarska društva već uključuju u akciju „Velebit '90” potvrđuje i podatak, da su zagorski planinari odlučili preuzeti brigu oko održavanja Rossijevo skloništa, da Koordinacija Ininih PD najavljuje pomoći i u 1990. godini, da PD „Sisak” najavljuje dežuranje prema potrebi u skloništu na Oltarima i nastavak rada na dotjerivanju skloništa a PD „Kamenjak”, nudi pomoći na uređenju skloništa u Radlovcu. Dežurna ekipa na Alanu i ove godine planira tromjesečno ljetno dežurstvo i održavanje kuće, a Planinarski odbor Slavonije nastavlja s raščišćavanjem temelja stare lugarnice u Sugarskom dubilu. Oni će organizirati i dežuranje u privremenoj skloništu – kontejneru.

U ime Gospodarske komisije PSH, a za dobrobit i prosperitet planinarstva u Hrvatskoj, molimo sve one koji žele pomoći da navrate u Planinarski savez Hrvatske nedjeljom između 18 i 19 sati, gdje će ih čekati članovi Gospodarske komisije.

Vlatko Nemeć

ZA OBILAZNIKE „VELEBITSKOG PLANINARSKOG PUTEA”

Uzdužna pješačka staza kroz Velebit, od Zavižana do Paklenice, pretrpjela je u dvadeset godina svoga postojanja nekoliko izmjena s kojima posjetioc treba računati pri planiranju pohoda. Prošle su godine Gospodarska komisija i Komisija za planinarske puteve PSH posvetile putu osobitu pažnju i provele niz poboljšanja. U radnim akcijama sudjelovalo je preko 80 planinara, među njima i članovi PD „Dol pri Hrastniku” iz Slovenije. Poklonili su 72 radna dana! Promjena na trasi, koju valja osobito pamti, jest ukidanje skloništa u Pejakusi (sklonište na Skorpovcu ukinuto je već davno prije). Također su napuštena sva tri markirana pristupa Pejakusi. Markiran je odvojak do novog skloništa na Radlovcu, na pola puta od Alanu do Oštarije (vidi NP 7–8, 1989, str. 185). Na dugoj relaciji Oštarje–Visočica postavljeno je sklonište kod Sugarske dulbine umjesto dotrajalog na Jelovoj Ruji (NP 11–12, 1989, str. 241). Od Radlovcu se ne treba vraćati istim putem do VPP-a, nego se može paralelnom varijantom do Skorpovca. U ostalim pojedinostima valja se držati „Dnevnika VPP-a” i Poljakkog vodiča „Planine Hrvatske”. VPP stalno održavamo, jer je to glavni magistralni i uzdužni put Velebitom, no da bi i prilazi do VPP-a bili pristupačniji i orientacijski lakši, u posljednje dvije godine obnovljene su ove prilazne markacije (brojke znače trajanje puta u satima hoda):

Oltari – Siča – Dom na Zavižanu 3
Gor. Klade – Dom na Zavižanu 5

Krasno	– Dom na Zavižanu	4
Lomska duliba	– Rosijevo sklonište	2,30
Brisnice	– Rosijevo sklonište	4
Jablanac	– Alan	4
Stirovača	– Dokozina plan	VPP 2
Cesarica	– Radlovac	3,30
Konjsko	– VPP	0,50
Brusane	– Piskovita Kosica (VPP)	3
Lukovo Šugarje	– Sugarska duliba	3,30
Brusane	– Jelova Ruja (nemarkirana cesta)	3,30
Stap	– Jandrina poljana	– Dom na Visočici 3,30
Divoselo	– Veliki Kraj	– Dom na Visočici 3
Buljma	– Badanjski doci	0,50
Medak	– Bukova glava	– Dom pod Štirovcem 4
Dom u Paklenici	– Buljma	– Struge (Marasovac) 4
Dom pod Štirovcem	– Struge (Marasovac)	0,50
Dom u Paklenici	– Ivine vodice	– Čičina dolina 3
Dušice	– Sv. brdo	1,30
Starigrad	– Paklenica	– Borisov dom u Paklenici 3

Ostale prilazne planinarske puteve ne možemo preporučiti, jer u posljednjih nekoliko godina za njih nemamo podataka te bi kretanje njima bilo problematično. Željeli bismo, da nam Velebit bude ljepši i pristupačniji, da opaženi nedostaci budu što prije uklonjeni, pa vas molimo da ih javite Komisiji za planinarske puteve i označavanje PSH.

Tomislav Pavlin

Speleologija

PRVO OTVORENO VELEBITAŠKO NATJECANJE U SPELEOLOŠKOJ ORIJENTACIJI

Još prilikom istraživanja sistema Dula-Medvedica tj. cijelog spleta kanala iz kojeg je špilja sastavljena, čula se ideja o organiziranju orijentacionog takmičenja u špilji. No zbog prevelike kompleksnosti Dule-Medvednice, a i stoga što je i inače dug put od ideje do realizacije, nekako se to zaboravilo, a velebitaši su se i dalje bavili svojim uobičajenim aktivnostima.

Međutim, prilikom nedavnog posjeta Jopicevoj špilji (6500 m dužine, Kordun) bili smo primorani koristiti fotokopirani naert i kompas, nalazeći sami sebi put do odabranih detalja špilje. Pored loše kopije, komplizirane špilje (više nivoa), i mnogih pokušaja gore i dolje, lijevo i desno, te bezbrojnih pogleda na sve zgužvanju i blatinju kartu, lijepo je bilo konačno prepoznati traženi dio špilje. Naravno, odmah smo zaželjeli i drugima priuštiti slično zadovoljstvo.

Prilikom odabira špilje takmičenja brzo je pala odluka da to bude „Špilja u kamenolomu“ u neposrednoj blizini Tounja (40 km od Karlovca, cestom pema Ogulinu), jer svojom konfiguracijom upravo odgovara ovakvoj, mogli bismo reći, probi. Osim toga imamo relativno dobar naert a i dovoljan broj ljudi dobro poznaje špilju, zbog same organizacije.

Stazu smo smjestili u dio špilje u kojem nisu potrebni čamci niti druga komplikirana speleološka oprema, u obliku 10 kontrolnih točaka razmještenih tako da pokrivaju zanimljivije dijelove objekta. Za kontrolne točke koristiši su klasični crveno-bijeli orijentacijski znakovi i perforatori. Takmičenje je zamišljeno kao ekipno, a svaku ekipu činila su dva člana, koji su u najkraćem vremenu trebali obići 1500 m dugačku stazu. Svaka ekipa je na startu dobila topografski naert u mjerilu 1:1000 s ucertanim kontrolama. Na poledini bila su ucertana dva uvećana, komplirirani detalja i otisak kompletne špilje s označenim natjecateljskim segmentom.

Poslije tih priprema došao je 11. studeni, a isto tako i 30-ak speleologa iz Titovog Velenja, Ljubljane, Zavidovića i Zagreba; 9 ekipa, koje su startale u razmacima od 10 minuta. Postignuti su ovi rezultati:

1. (82 minute): Tone Tasić i Rajko Bračić, JK „Speleos“, Titovo Velenje
2. (87 minuta): Admir Bajraktarević i Novo Lopić, SS PD „Tajan“, Zavidovići
3. (150 minuta): Neven Božić i Hrvoje Cvitanović, SO PD „Željezničar“, Zagreb

Za usporedbu, dvije ekipe iz PDS „Velebit“ koje su zbog dobrog poznavanja špilje bile van konkurenčije, stazu su prošle za 62 i 69 min., što još bolje vrednuje rezultate provoplasiranih, jer su ipak na nekim mjestima morali potrošiti više vremena.

Osim prilike za nesvakidašnji, sportski doživljaj špilje, sudionici su imali mogućnost vidjeti i dijelom upoznati dobar dio 7400 m dugačke špilje (3. po dužini u Hrvatskoj), koju velebitaši istražuju od 1986.

Kontrolna točka u špilji kod kamenoloma Tounj
Foto: V. Božić

ali još nisu stali na kraj mnogim zabačenim i za pristup teškim kanalima. U zadnje vrijeme se pribjegava i ronilačkoj tehnici, pa se i na taj način, preronavanjem sifona, otkrivaju novi podzemni prostori.

Prije i poslije samog natjecanja takmičari su mogli pogledati kompletan topografski naert špilje (MI:1000) sa označenim segmentom naerta kojeg su i sami imali prilike koristiti. Osim toga bio je izvjesen i ogledni put sa fotografijama i naertima speleoloških objekata istraženih na speleološkoj ekspediciji PDS „Velebit“ – KINA 88'.

Međutim, važno je naglasiti i drugi, a možda i važniji motiv ovoga susreta, a to je upravo sam susret, u toku kojega su ljudi obnovili stara poznanstva, stekli nova, izmjenili neka iskustva i time stvorili još bolje uvjete za slijedeće skupove i zajedničke aktivnosti što je svakako doprinos speleologiji i planinarstvu uopće.

Slaven Dobrović

Dne 25. prosinca umro je u 81. godini života Ante Grimani, osnivač, dugogodišnji predsjednik i počasni predsjednik Planinarskog kluba „Split“.

Planinarstvom se započeo baviti još 1928. u PD „Kosmos“ u Sarajevu. Po dolasku u Split 1932. započjava se u Brodogradilištu i uključuje se u PD „Mosor“. Nakon rata, već koncem 1946., okupljuju se planinari u Brodogradilištu i nekoliko entuzijasta organizira odlaska u prirodu i planinu, među njima je i Ante Grimani. Već tada aktivno djeluje, okuplja, propagira i vodi brodogradilišne radnike u prirodi u okviru Sekcije Fiskulturnog aktiva Sindikalne podružnice Brodogradilišta „Vicko Krstulović“, poslije SD „Arsenal“. Uslijed zahtek planinarske aktivnosti u Brodogradilištu, 1951. prelazi iz PD „Mosor“ i postaje prvi referent, zatim pročelnik Planinarske sekcije u RSD „Arsenal“. Unapređuje i oživljava rad i Sekcija prerasta u Planinarski klub „Split“ i sve do danas djeluje pod tim imenom. Kao mlada Sekcija 1951. preuzima velik zadatak: izgraditi planinarsko sklonište na vrhu Mosora. To je učinjeno, i 1952. svečano je otvoreno „Vickov stup“. Ante je bio izuzetan organizator, pedantan administrator, autoritativan predsjednik, vrstan predavač i govornik. Ove njegove osobine bile su presudne u okupljanju ljudi, prihvaćanju zadataka, stvaranju aktivne radne klime i samim time postizanju izvanrednih rezultata. Poticao je suradnju s društvinama u Jugoslaviji. Isto tako djeluje u Savjetu planinara Splita čiji je bio tajnik od 1957. do 1961. Poticao je mnoge aktivnosti, pa tako i izgradnju planinarske kuće na Bubića docima (iznad sela Kućina) 1964., no, poslije je odlučeno da se gradi dom „Malačka“. Valja istaknuti njegovo zauzimanje za elektrifikaciju spilje Vranjače kod sela Kotljenice, u čemu je postignut potpun uspjeh. Imao je mnogo smisla za rad s omladinom, posebno djecom.

Isticao se i kao planinarski pisac, izradio je mnoge vrijedne predloške i skice za planinarske izlete, pri-

kupljaо dokumente, proučavaо raznu arhivsku gradu s područja Dalmacije. Uspio je prikupiti, klasificirati i sortirati mnoge vrijedne dokumente. Tako je nastao „Prilog povijesti planinarstva u Dalmaciji od 1899. do 1978. godine“. Primjerici su pohraničeni u Muzeju grada Splita i Planinarskom muzeju u Samoboru. Pisao je i za „Povijest sporta“. Vrijedi spomenuti njegov priručnik „Voda puta i izletnici“ (1974).

Za zaista nesrećan i uspjesan planinarski rad dobio je najviša planinarska odličja PSJ (1958) i PSH (1973). Za nas, koji smo imali sreću i čast da budemo suradnici takvog predsjednika, on će zauvijek ostati kao uspomena tih neponovljivih godina.

M. S.

Alpinizam i ekspedicionizam

● „Pamir 1989“. Prema izvještaju što ga je dobilo uredništvo NP, Planinarsko-smučarski savez Vojvodine organizirao je od 1–27. 7. 1989. alpinističku ekspediciju na Pik Leninj u Pamiru (7134 m) na osnovi razmjene s 10 sovjetskih alpinista. Organizacioni voda Lazar Poparatečnički voda Muhamed Gafić, članovi Snježana Bilač (Zagreb), Edin Durmo i Željko Knez (Zenica), Edin Kajan (Mostar), Slobodan Sićić (Sarajevo), Vlado Mićić, Goran Sladić, Salkica Juca i Drago Puhaljić (Pucarevo). Na vrh su se popeli 20. 7. Mićić i Gafić.

(ŽP)

drag Kostić i Vesna Savić (AO „Kukavica“, Leskovac), a 28. 9. ponovili su uspon Predrag Kostić i Zoran Bogdanović (V–, 150 m, 2 sata).

(ŽP)

● Kategorizacija penjača za 1990. Slovenska komisija za alpinizam dala je naslov zaslужnog sportaša dvojicu: Tomi Česenu i Sreću Rebergeru. Trojici je dodijeljen međunarodni razred, a 19-orici savezni. U perspektivnom razredu je četiri, a u republičkom 59 penjača.

(Dare Božić)

● Sičevačka klisura: 20. 9. 1981. u južnoj stijeni Pleša ispenjali su prvenstveni uspon „Ludi prsti“ Pre-

jedne himalajske ekspedicije. Unašto visokoj dobi (93 godine) napore je dobro podnio. O tome je izvijestila gotovo sva svjetska stampa. (ŽP)

● Makarska ekspedicija na Ararat trajala je od 15. rujna do 2. listopada. Premda je cilj bio samo Ararat (5165), osvojen je i Suphan Dag (4434). Troškovi su iznosili 6000 DEM. Putovalo se „Volvo“ karavonom. Na Ararat se nisu popela dva člana, dok ih se na Suphan Dag popelo svih osam. To su bili: Željko Bockovac (voda), Željko Mucić (vozač), Stipe Buselić (kuhar), Ante Sarić (lječnik), Marin Han (blagajnik) i bez zaduženja: Josko Šabić, Tonči Lalić i Samo Puharić.

(Željko Bockovac)

● **Poginuo Jerzy Kukuczka, (41), poljski penjač koji je jedini, osim Messnera, osvojio svih 14 osamstisućaka. Smrtno se unesrećio u j. stijeni Lhotsea (8516), gdje je doprodo 8300 m. Smatra se da je Kukuczka bio jači od Messnera jer je 10 8-tisućaka osvojio prvenstvenim smjerom, a ostala četiri u zimskim uvjetima.**

(Dare Božić)

Gore: J. stijena Lhotsea: I. smjer Kneza i Matijevca, d. poljski smjer

● **Uspjesi na Šiša Pangmi.** Stane Belak, Filip Bence, Pavle Kozjek i Andrej Štremfeli osvojili su 12. 10. Njanang Ri (7071 m) koji još dosad nije osvojen. Štremfeli i Kozjek su se 19. 10. uspeli na vrh Šiša Pangme (8068 m) po prvenstvenom Slovenskom bridu u alpskom stilu – najljepši i najteži smjer u skupini. Bence i Grošelj su se uspeli na vrh u desnom dijelu stijene, također u alpskom stilu. Kozjeku su zbog promrzljina na nozi poslije amputirana dva prsta, no on je izjavio da će i dalje penjati, pa 1990. ide na Everest i Lotse. Ako je Zoran Bešlin na Makalu izgubio pola stopala – kaže Kozjek – pa i dalje penje, sigurno je da ni ja neću napustiti alpinizam.

(Dare Božić)

● **Najteži ženski Yu-smjer** dosad, ispenjala je Petra Vencelj iz Kranja u SAD: Energy Crysia (IX-/IX).

(Dare Božić)

● **Svjetska priznanja slovenskim penjačima** i dalje se nastavljaju. Komisija za ekspedicije UIAA proglašila je Jugoslaviju najuspješnjom u 1989. radi uspona u Jannuu, Bhagirati II, Šiša Pangmi i Gangapurni. Česenov solo u Jannuu smatra se usponom desetljeća. Najboljim uspijehom u slobodnom penjanju smatra se uspon kroz White Wedding (SAD) Srće Rehbergera. Svjetske alpinističke revije ne prestaju komentirati Česenov solo, od Japana do SAD. Francuska Revija „Alpi Rando“ piše o njemu pod naslovom „Novi Bonatti?“. Marc Twight u američkom „Climbingu“ je istog mišljenja. Slično Desnivelu u Španjolskoj, Montagnes iz Grenobla, Mountain u Engleskoj, talijanski Alp i Rivista mensile, časopisi u Bugarskoj, Poljskoj, SSSR-u; japanska revija Iwa To Yuki pisala je o njemu tri puta (u jednom broju na 6 stranica), engleski On the Edge na četiri. Iz Francuske je došao

Jerzy Kukuczka

● **Još nekoliko vijesti iz Himalaje.** Franček Knez ispenjao je 600 m visoki prvenstveni uspon Rolling Stones u jz. stijeni Baghiratija II (6512 m); himalajci iz Ravene ispenjali su teski Jugoslavenski smjer u Gangapurni (7455 m); Slovensko planinsko društvo iz Trsta vodi na Everest po američko-jugoslavenskom smjeru ekspediciju „Adria-Sagarmata“; Česen ide sam na Lotse.

(Dare Božić)

● **Viki Grošelj osvojio 8 osamstisućnjaka!** Od toga 4 za manje od godine dana. Jedino su Messner i Kukuczka osvojili sve 8-tisućake. Ruedi ih ima 12, Loretton i Yamada 10 i prema tome je Grošelj odličan šesti, ali treba reći da su od petoričice jačih živi još samo Messner i Loretton.

(Dare Božić)

Mario Colonel da Česena intervjuira, Brgesteiger također priprema reportazu, itd.

(Dare Božić)

Dolje: Šiša Pangma (8046 m)

● **Durmitor:** 11. 9. 1987. Zoran Bogdanović i Stevo Cupać (AO „Beograd“) izveli su u s. stijeni Sljemena prvenstveni uspon „Kloštar“ (IV+, 270 m, 2 sata).

(ŽP)

● **Najbolji sportaši godine.** Izbor pod tim naslovom, što ga svake godine priređuju „Sportske novosti“, nije dobro završio za planinare. Na 12. mjestu je Stipe Božić radi uspona na Everest, na 15. Tomo Če-

sen, a nije se plasirao Viki Grošelj unatoč usponu na četiri osamtičnjaka. Ekipno se uspjela plasirati samo makedonska ekspedicija na Everest.

(Dare Božić)

Gorska služba spašavanja

● **40 godina GSS-a u Hrvatskoj.** Ove godine, 4. siječnja, navršilo se 40 godina od osnivanja Gorske službe spašavanja Planinarskog saveza Hrvatske. Inicijativni sastanak, na kojem je donesena odluka o osnivanju, održan je 4. siječnja 1950. u PSH u Zagrebu, a konstituiranje je obavljeno 24. veljače iste godine. Služba je osnovana u razdoblju renesanse planinarske organizacije nakon teških ratnih godina. U proteklih 40 godina značajno je pozitivno utjecala na njen rad, kako u Hrvatskoj tako i u Jugoslaviji. Ovu značajnu obljetnicu Služba će obilježiti nizom prigodnih djelatnosti.

(D. Zupanc)

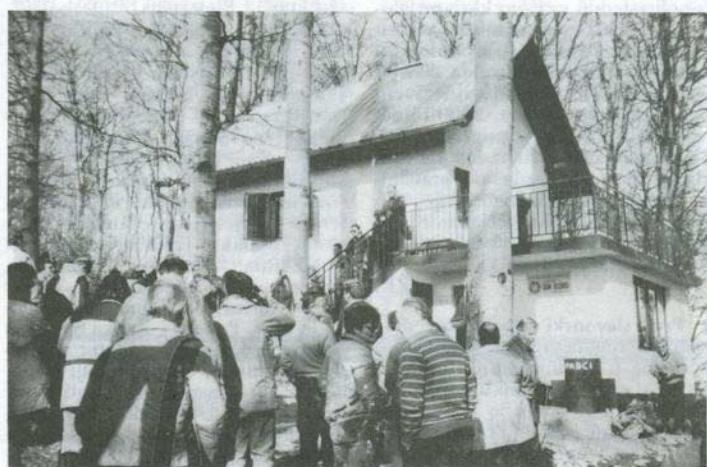
skijaške staze i žičare u Slavoniji, te prve planinarske kuće gorskih spasavalaca Hrvatske, u Papuku, sve ilustrirano filmom i slajdovima. Tom su prigodom priznajana Komisiju za GSS Planinarskog saveza Hrvatske primili Tomislav Sablek, Božidar Miler, Joža Skočir, Krešimir Milinković, Branko Horvat, Rudolf Horvat, Antun Černušak, Željko Böhm, Krešimir Sablek i Ivan Čokrić. Uručena su i priznanja Planinarskog saveza Slavonije, a Stanica je predložena za Zlatni znak PSH. Planinarske pozdrave i poklonje slavljenicima su uputili i uručili Željko Razić iz Splita, Dubravko Butalo iz Karlovca, te Branko Šeparović i Matija

Mlinac iz Zagreba. Također su govorili Ivica Martinek, potpredsjednik i Nikola Aleksić, tajnik PSH, Dražen Zupanc, predsjednik Koordinacijske komisije GSS PSJ, dr. Borislav Aleraj, predsjednik Komisije GSS PSH, Drago Trošelj, predsjednik Planinarskog saveza Slavonije i Zvonimir Fridrich u ime društveno-političkih organizacija i Skupštine općine Slav. Požega. Sudaran je svečanost nastavljena zajedničkim izletom na skijašku stazu na Nevoljašu u Papuku, gdje je svečano otvorena planinarska kuća GSS-a i demonstriran rad skijaške žičare. (Slika)

Ivan Jakovina

● **Proslava 20-godišnjice Stanice GSS Slav. Požega i**

● **Svečano otvorenje Doma GSS na Nevoljašu u Papuku.** Polovicom studenog, članovi Stanice GSS Slav. Požega obilježili su 20. obljetnicu plodnog djelovanja. Tom prigodom održano je svjetovanje gorskih spasavalaca Hrvatske i svečana sjednica u Velikoj, te otvorena planinarska kuća na Nevoljašu u Papuku. Svjetovanju su, uz domaćine, bili prisutni predstavnici Stanice iz Makarske, Splita, Ougulina, Samobora, Karlovca, Tršca i Zagreba. Obradeno je osam stručnih tema uz projekcije filmova i slajdova. Takoder je održana svečana sjednica. Izvještaj je podnio dr. Tomislav Sablek, osnivač i pročelnik Stanice GSS Slav. Požega. On je govorio o stručnom usavršavanju, izgradnji prve

Publicistika

● **Durmo-Žalica: Romanija,** alpinistički vodič, Sarajevo-Zenica 1989, 46 stranica, broširano, omot na kunststrik kartonu, 15x20 cm, u šapirografskoj tehnici, ilustrirano crtežima i vinjetama, s geografskom skicom, posvećeno 60-godišnjici organiziranog BiH alpinizma (1929-1989), izdavači su autori (narudžbe: Slobodan Žalica, 71000 Sarajevo, Halusina 7 II). Koprodukcija dvojice vrsnih penjača i dobrih poznavalaca teme, dala je u ruke alpinis-

tim pouzdan penjački vodič po romanijskim stijenama. Stijene su podijeljene na četiri skupine: Crvene, Djevojačke, Velike i Bogovičke. Vodič sadrži tehnički opis pedesetak smjerova, a svaki od njih je prikazan i u crtežu. Bez ovoga vodiča danas je nezamisliv kvalitetan penjački pohod Romaniji. Korisno je da su autori najprije obradili baš ovu planinu, iako u visokim BiH planinama ima većih i ljepših penjačkih područja, korisno zato što

je Romanija, zbog blizine Sarajeva (gradski autobus vozi na Pale) u neku ruku prirodna baza sarajevske alpinističke škole. Sarajljama mnogo pristupačnija nego Klek Zagrepčanima. Pisci su dobro poznati našim čitaocima jer su dugogodišnji suradnici NP (u prošlom broju prikazali smo ličnost drugoga koautora). Dodajmo da je drugi koautor najplodniji planinarski pisac u BiH i da ima prireden za tisak, među ostalim, rukopis o povijesti BiH al-

pinizma. Zar će i to njegovo vrijedno djelo tiskati sam, na svoj trošak i bez pomoći planinarske organizacije?

(Željko Poljak)

● „Bilogorski planinar“ broj 29 za prosinac 1989. donosi na 20 stranica ove priloge: Medvednica i planinarstvo (Ž. Poljak), Proleće na Rujnu (A. Rukavina), Speleološki izlet u Tounj (V. Božić). Rad koprivničkih planinara (M. Kovačić). Svi su članci ilustrirani. Izdavač: PD „Bilo“ Koprivnica.

(ŽP)

● Informativni bilten PSD „Rudnik“ broj 3, oktobar 1989 donosi na 20 stranica vijesti o planinarskom radu u Gornjem Milanovcu i nekoliko lijeplih putopisa, među ostalim na Hajlu, Šar-planinu, Rajac

i Taru. U nastavku „Istorijske planinarstva“ u ovom broju je tema planinarstvo u Gornjem Milanovcu od 1947., kada je osnovano PD „Takovo“, do 1978., kada je osnovano PSD „Rudnik“.

(ŽP)

● „Planinski vestnik“, glasilo Planinske zvezde Slovenije, započelo je s 1990. godinom devedeseto godište. Iako je taj prelijepi mjesecišnik orijentiran na slovensko planinarstvo, zanimljiv je za sve nase planinare, jer su nam slovenske Alpe najbliže. Glavni urednik je sada Marjan Raztresen. Dvanaest brojeva u 1989. izšlo je na 560 stranica, s obiljem kvalitetnih fotografija. Radi ilustracije evo nekoliko tema iz brojeva 11 i 12: Triglavski ledjenjak je sve manji, Nastanak slovenske planinske himne, Putopis na Midžor u Srbiji, Savin kuk na Durmitoru (pi-

sac Tomislav Jagačić iz Varaždina), Slovenska tisućumetarska jama, Konvencija o zaštiti Alpa, Stoljetnica prvog uspona na Kilimandžaro, Zabranjeno pušenje u planinarskim kućama, itd. Spomenimo da PV objavljuje i napise hrvatskih planinara. Gotovo u svakom broju nade se po neke vijest od Josipa Sakomana iz Zagreba. U broju 11 tiskan je prijevod članka Ankice Matošin iz Sibnika o njezinoj nesreći na Triglavu (NP 1989, str. 165). Nadu Bogomil iz Zagreba govori o lijepom odnosu domara slovenskih kuća prema posjetiocima. U broju 12 je i izvještaj o proslavi stoljetnice Slijemenske piramide na Japetiću. PV nema srće s pretiscima. Iz Informatora „Gorenja“ pretiskan je izvještaj o izletu na Bijele stijene iznad Jasena – „stijene koje su u tom području Velebita (!) slikovite i svojevrsne.“

(ŽP)

Planinarska fotografija

● 8. izložbu planinarske fotografije i kolor dijapositiva organizira Železničko PSD „Bačka“ u Bačkoj Topoli zajedno sa Foto klubom. Pozivaju se fotografij planinari da do 1. aprila posluži 6 c/b ili kolor fotografiju najmanjeg formata 20 x 30 cm i 6 kolor dijapositiva 5 x 5 cm na adresu organizatora, 24300 Bačka Topola, PF 56. U popratnoj prijavi treba naznačiti naslov rada, adresu autora i zvanje po pravilniku Fotokinosaveza Jugoslavije, ako ga je izlagao stekao. Nagrade: diplome. Izložba traje od 20–30. IV., radovi se vraćaju 31. V.

(ŽP)

● Prvi slavonski planinarski dia-festival organiziran je polovinom studenog u Planinarskom domu na Petrovu vrhu na Papuku. Organizator i pokrovitelj bio je Planinarski savez Slavonije i PD „Petrov vrh“ iz Daruvara. Svoje radove poslala su

22 autora iz ovih planinarskih društava: „Psunj“ Pakrac, „Sokolovac“ Slav. Požega, „Krndija“ Našice, „Klikun“ Pleternica, „Dakovo“, „Jankovac“ Osijek, Stanica GSS Slav. Požega i „Petrov vrh“ Daruvar. Žiri u sastavu Drago Biželić, Toni Hnojčik i Boris Bjelajac iz Daruvara, vršni poznavaci umjetničke i novinarske fotografije, bili su na pravoj muci da od 244 snimka odaberu ono najbolje. Da su stručno i savjesno obavili posao potvrdio je pljesak natjecatelja i nepriještane publike. Tako su u kategoriji „Zlatna kolekcija“, najboljima proglašeni dia-filmovi Drage Trošelja iz Našice, dr. Tomislava Sableku iz Slav. Požega i Željka Sarića iz Našice. U kategoriji „Zlatni slavonski dia-snimanj“, najuspješniji je ponovno bio Drago Trošelj, zatim Boživoj Bat iz Daruvara i Slobodan Bogojević iz Pakraca. I konačno, u trećoj kategoriji za „Zlatni dia-

-snimanj“, redoslijed je: Mišo Obrenović iz Daruvara, Miro Lay iz Daruvara i Mario Poljak iz Osijeka. Podijeljene su i specijalne nagrade. Tako je „Zlatna paluljica“, za slajd snimljen na najvećoj nadmorskoj visini, pripala Peri Maruševu iz Osijeka. Za slajd snimljen na najudaljenijoj točki od Daruvara „Zlatna cipeala“ pripala je Tomislavu Sableku. „Zlatni pokal“, priznanje za najljepшу kolekciju, pripala je Mariju Poljaku. Vrijednu nagradu primio je i Tihomir Kolombus iz Našice, digitalnu štopericu, zato što je posljednji predao svoje rade. Svi sudionici festivala primili su spomen-diplome. Priznanja i nagrade dobitnicima su uručili Vlado Mihaljević, predsjednik PSH i Dobrivoje Cvetojević, predsjednik Organizacijskog odbora i najzaslužniji pojedinac za realizaciju ove uspjesne smotre.

(Ivan Jakovina)

Rad planinarskih društava

● Slavije PD „Ravna gora“ u Varaždinu. Značajni jubilej našeg društva obilježili smo raznovrsno i proslavili svečano. U listopadu i studenom 1989. organizirali smo dva društvena izleta u kojima su sudjelovali članovi svih sekcija. 8. prosinca otvorena je u Gradskoj čitaonici i knjižnici „Sloboda“, Varaždin, vrlo kvalitetna izložba planinarske fotografije (postavo Z. Kereša). Svoje izuzetne fotografije izlozili su Z. Smerke, T. Jagačić, Z. Kereš, S. Meić, M. Rodeš i M.

Meštrić. U istim prostorima, nakon otvaranja izložbe, prezentirana je knjiga Z. Smerke „Planinarstvo i alpinizam“ te izložene na panoima knjižnice brojne planinarske knjige. Tradicionalni planinarski tjedan trajao je od 11. do 14. prosinca. Predavanja su popraćena prekrasnim dijapositivima. Davor Kotorac je pričao, slikom i riječju, o svojim Lutnjima pod Everestom, Marina Šipek o Arheološkom lokalitetu Jalžabeta, Vladimira Horvat o prekrasnom Krnu, dok nas je Mario

Rodeš poveo 10 000 km daleko i 6000 m visoko. Na kraju, 15. prosinca, proslava je zaključena svečanom akademijom u Koncertnoj dvorani Kazališta „August Cesarec“ u Varaždinu. Nakon uvodne riječi predsjednice V. Horvat i prigodnog kulturno-umjetničkog programa u izvođenju pionira OS „B. Plazzeriano“, te KUD „Zanatlija“, podijeljena su i priznanja zasluznim članovima i organizacijama. Posebno nas je obradovalo prisustvo predsjednika PSH, Vlade Mihaljevića, te

brojnih gostiju i članova drugih društava. Slavlje je nastavljeno u „planinarskom štimungu“ u prostorijama RO „Šumarija“. Društvo je izdalo prigodni Bilten povodom jubileja. Također su u tjedniku „Varaždinske vesti“ dva puta objavljeni tekstovi o proslavi i društvu, dok je Radio Varaždin redovno govorio i prenosio vijesti i informacije o radu društva.

(Mira Šincek)

● PD „Industrogradnja“ održala je 12. siječnja u Zagrebu godišnju skupštinu na kojoj smo doznali zanimljivih pojedinosti. Društvo se po jačini akcija i broju članova (1039) uvrstilo među nasu najjaču društva. Razvilo je rad u nekoliko originalnih sekcija, tako u Botaničkoj, Glijavarskoj i Pjevačkoj. Ova posljednja toliko je brojčano i kvalitativno napredovala da se uskoro očekuje njezinu osamostaljenje u pjevačko društvo.

(ŽP)

● Planinarska škola PD „Zanatlija“ u Zagrebu trajat će od 7. ožujka do 25. travnja. Predavanja će biti srijedom od 19–21 sat u prostorijama društva, Mažuranićev trg 13, a školski izleti vikendom. Prijave srijedom od 17–20 sati. Školarina za odrasle 20, za omladince 15 din.

(ŽP)

● Planinarska škola PD „Zagreb Matica“ za početnike trajat će od 17. ožujka do 13. svibnja. Obuhvatit će 8 predavanja i 9 izleta (predavanja srijedom od 9–21 sat, izleti vikendom). Prijave uz akontaciju od 20 din u prostorijama društva, Bogovićeva 7 II od 17–19 sati (srijedom od 20–22 sata). Telefon 421–070 (od 17–19 sati). Ispit položen na kraju škole daje pravo na nastavak školovanja u nekoj planinarskoj specijalnosti.

(ŽP)

● Književna večer u planinarskom društvu. Na nedavnom tjednom sastanku PD PTT „Učka“ u Rijeci, 7. prosinca 1989., veteran „Učke“ i dugogodišnji planinarski vodič ing. Otmar Radić održao je drugu književnu večer. Svojim profinjenim rječnikom recitirao je stihove i prozu čakavskih pjesnika koji zbore o našim ljudima, krajevima, našim planinama – o nama! Obuhvatio je kako one starije tako i naše savremenike. Slušajući te stihove i rječi, uz povremena Otmarova tumačenja mnogih čakavskih rječi i pojmove, počeli smo uočavati novu dimenziju tih naših krajeva kao i ljudi poznih na tom šrtom i tvrdom tlu zajedničke nam domovine. Naš se vidokrug proširo, a naši budući „mukotrpni“ izleti bit će oplemenjeni novim saznanjima.

(Miljenko Pavešić)

Vijesti

● XVI. zbor vodiča PSH održan je 11–12. 11. 1989. na planinarskom domu Risnjak u Gorskom kotaru. Na Zboru je sudjelovalo 48 članova. Prvog dana na dnevnom redu bio je izvještaj Komisije za vodiče PSH, te Stanica vodiča Zagreb, Makarsku, Pulu i Osijek. Zboru su prisutstvovali predstavnici iz Stanice vodiča Split, Zadar, Rijeka i Ivanec. Podijeljene su i značke vodiča vodičima koji su tokom godine položili ispite. Radu se priključio i predsjednik PSH Vlado Miljević koji je pozdravio prisutne i naglasio važnost da se i vodička služba aktivnije uključi u zaštitu prirode. Komisija je održala sastanak i predložila zaključke koje je zbor i prihvatio. Prikazani su diapositivi ljetne vodičke škole. Drugi su dan sudionici izveli uz pomoć instruktora vježbe iz alpinističke tehnike. Nakon zajedničkog ručka krenuli su do Vilja gdje ih je dočekao autobus za povratak kućama. (Darko Luš)

● PD PTT „Učka“ Rijeka bilo je u 1989. godini vrlo aktivno. Izleti su priređivani svake nedjelje bez obzira na vremenske prilike. Odgadjanja nije bilo. U godinu dana prireden čak 51 izlet, kojima je prisustvovalo 1509 izletnika (u prosjeku 30). Bilo je prilika kada su u jednom danu organizirana tri izleta u tri pravca. Nastavljajući tradiciju, društvo se u velikom broju odazivalo svim planinarskim manifestacijama: Memorijal 26 smrznutih partizana, tradicionalni pohod za 8.

mart, Zimski uspon na Veliki Snežnik, proslava 1. maja, „Žene u planinu“ Zlobin – Fužine, 37. slet planinara PTT Jugoslavije na Lepenskom viru, Memorijalni pohod planinara Jugoslavije na vrh slobodarske Učke, 30. sastanak planinara PTT Hrvatske u Crikvenici. Tokom godine na 29 prikazivanja diapozitiva s predavanjima, četvrtkom, prisustvovao je 1297 planinara, odnosno u projeku 45. Posebno zahvaljujemo ing. Otmaru Radiću na

književnoj večeri. Na sastancima četvrtkom imamo i ustaljeni dnevni red: čitanje pošte, upoznavanje članstva s administracijom, tekuća pitanja i zadaci, naplata članarine, obavijesti o izletima, prijave i uplate za izlete autobusima i rad sekcija. Sekcija za markiranje obnovila je četiri staze: Lubanj – Kopica – Trnovica – Zoretići, Brašćine – Veliki vrh – Lubanj, Drivenik ž. st. Kobiljak – Lič, Meja – ž. st. Satničko – Zlobin. Sekcija za zaštitu pri-

KALENDAR AKCIJA

Susret planinara BiH u septembru na Ruištu (Prenj). Informacije: PD „Prenj“, Mostar.

Kup Avnoja, orientacijsko natjecanje, organizira PD „Čusine“ u novembru za Dan Republike. Isto društvo organizira obilazak Transverzale „Avnoj – Zavnobih“ u septembru, a početkom jula

Pohod na Prokletje i Šar-planinu. Informacije: PD „Čusine“, 70101 Jajce, pp 72.

„U susret zdravlju“, tradicionalna samoborska rekreativna akcija, ove godine vodi na Plesivici 8. travnja.

33. memorijal „Janko Mišić“, orientacijsko natjecanje, organizira PD „Japetić“. Za obje samoborske akcije informacije daje PD „Japetić“, Samobor, Starogradska 15.

Proljetni pohod na Žumberak, kao i svake godine, organizira PD „Monter“ iz Zagreba do svojeg doma u Sekulici, ove godine 27. svibnja. Osigurani vodiči i značke. Informacije: PD „Monter“, Zagreb, Demjonina 4, tel. 041–571–866.

Kapelski planinarski put obilazi PD „Japetić“ u dvije ture, prva je 30. 6.–1. 7. a druga 10.–12. 8.

rode brinula se da naši članovi ne oštećuju prirodu trgajući rijetke i zakonom zaštićene biljke i da na mjestu odmaranja ne ostaju ružni tragovi. Sekcija za fotodokumentaciju izradila je snimke s izleta, sletova, sastanaka. Sav materijal se spremi u arhivsku fotodokumentaciju. Komisija za posjet bolesnim članovima redovito je posjećivala bolesne planinare i njegovala tu humanost.

(Boris Bogević)

● **Memorijal „Vicko Krstulović“ na Mosoru.** Smrt druga Vicka Krstulovića duboko je potresla planinare Splita. Istopa dana planinari su istakli jugoslavensku zastavu sa crnim florom na „Vickov stup“. Puna tri dana lepisala se naša brobojka na pola kopljja. Tako je i Mosor, koji je Vicko neizmerno volio, sudjelovao u tijoh sahrani jednoga od velikana našeg revolucionarnog pokreta. Istopa dana u planinarskom skloništu otvorena je knjiga žalosti u koju su se upisivali svi oni koji su tada posjetili vrh Mosora. Na Godišnjoj skupštini Planinarskog kluba „Split“ održanoj 26. siječnja 1989. donesena je Odluka o uspostavljanju Memorijala „Vicko Krstulović“ kao oblika trajnog sjećanja na njegov lik i djelo. Održan je na Mosoru u planinarskoj koloni od sela Sitno Gornje do planinarskog skloništa „Vickov stup“. Toga sunčanog rujanskog dana uspelo se 180 sudionika na vrhu Mosora. To je bilo 24. rujna 1989. Okupljanje je bilo u Splitu, prevoz posebnim autobusima do Mosora, zatim u planinarskoj koloni „Vickovom stazom“ prema vrhu Mosora. Kolonu je pratila i osiguravala ekipa članova GSS Stanica Split. Komemoracija je održana ispred „Vickova stup“. Okupljenima se obratio Milan Sunko, predsjednik Odbora Memorijala „Vicko Krstulović“, podsjećajući prisutne na Vicka kao velikog prijatelja splitskih planinara. U predvečerje dana svu su se uputili na grob Vicka Krstulovića gdje su minutom šutnje još jedanput odali počast tom velikanu. U ime planinara Splita, planinarka Danka Bolanča položila je granu s crvenim plodovima na grob i time je Prvi memorijal bio završen. Organizator se zahvaljuje organizacijama koje su pomogle Memorijalu, u prvom redu Brodogradnjoj industriji „Split“ i Savezu za sportsku rekreaciju „Partizan“ Split. Pozivamo sve koji ubuduće žele sudjelovati na Memorijalu da se obrate Planinarskom klubu „Split“, Split, pp 45 ili na telefon 515-931. Prijave se primaju u prvoj polovini mjeseca rujna sva-ke godine. Organizator osigurava

Dnevnik Memorijala koji se ovjera-va na svakom usponu. Nakon pet odnosno nakon deset memorijalnih uspona, sudionicima će biti uruže-ne srebrne odnosno zlatne spomen-značke Memorijala.

(Milan Sukno)

● **Osnovan Planinarski savez Gor-skog kotara.** U goranskom mjestu Ravna Gora, u prostorijama PD „Višnjevica“, sastali su se delegati planinarskih društava iz Debića, Ravne Gore, Mrkoplja, Tršća, Brod Moravica i Vrbovskog da bi se za-jednički dogovorili i osnovali PSGK. Sastanak je otvorio predsjednik Andelko Ivančić. Sudionici osnivačkog sastanka razmotrili su i prihvitali Statut PSGK koji je pripremio mr. Ante Breljak iz Ravne Gore. U radu oko osnivanja Saveza bili su i dele-gati PSH Josip Stajduhar i Vlado Mihaljević. Prema statutu Savez bi djelovao u sastavu PSH i PSJ. Dogovoren je da svako društvo koje je član Saveza odabere po jednog de-legata u predsjedništvo. Sjedište bi bilo u Ravnoj Gori prve dvije godi-nje, a potom u nekom drugom mje-stu.

(D. Mamula)

● **Josip Sakoman**, član PD „Željezničar“ iz Zagreba, koji gotovo sva-ke nedjelje vodi neki planinarski izlet, javlja da je njegova skupina u posljednje vrijeme bila na Kozjaku, Čičariji, Oštrecu, Kalniku, Plesivici, Japetiću, Smeđeniku, Risanjaku, Arnovom selu, Tisju, Hunjki, Mace-lju, Pohorju, Lisci i Kumu. (ŽP)

● **Planinarske radio emisije.** Obav-ještavamo planinare da postoje tri redovne tjedne planinarske emisije na našim radio stanicama, i to petkom u 9,15 na Radio Sljemenu, sri-jedom u 8,45 na Radio Samoboru (93 MHz) i utorkom u 8,30 na Radio Zagrebu, II program. Svaki planinar koji ima što vrijedno saop-čiti javnosti može se izravno (u živo) uključiti u emisiju Radio Slje-mena telefonom 419-429. (ŽP)

● **„Planinarstvo i alpinizam“**, udžbenik planinarstva autora Zlatka Smerke, koji su prošle godine ob-javili kao suizdavači „Žrinski“ iz Čakovca i PSH, svećano je pred-stavljen uzvanicima 27. prosinca prilikom ispraćaja stare godine u Drustvenom domu PSH u Zagrebu. Iz tiskare „Žrinski“ prisutvovali su direktor mr. Zvonko Golub i vodi-telj izdavačkog odjela Franjo Bratić. Knjigu i njezina autora predsta-vio je dr. Željko Poljak. (ŽP)

● **Planinarska knjižnica** Planinarskog saveza Hrvatske u Kozačevoj 22 u Zagrebu dobro je opskrbljena knjigama i časopisima, našim i stra-nim. Knjige se posudjuju svakog po-nedjeljka od 17-19 sati, a časopisi se u to vrijeme mogu čitati u čita-o-nici ili fotokopirati (praksa je svih javnih biblioteka da se časopisi ne izdaju izvan kuće, jer gubitak jed-nog sveska obvezvreduje komplet go-dište).

(ŽP)

● **Obnovljena kuća na Čvrsnici.** Na pedesetogodišnjicu od kada je sagradena planinska kuća na Vilincu (1900 m) na Čvrsnici, marljivi planinari iz Jablanice dobrovoljnim ra-dom tokom 1989. obnovili su je (obložena limom, postavljeni metalni prozori, izvor pod domom ob-novljen, u kući lamperija postavljena i iznesen agregat). U radu su se istakli ovi planinari koji su na leži-ma iznijeli oko 3,5 t materijala: Zebić Enver, Salihagić Mirsad, Drež-njak Sadik, Krečinjčić Salko, Hale-bić Šemso, Žećo Enver, Efica Ib-rahim, Žebić Sanjin, Krunić Hazim, Malović Avdo, Burić Sead, Ivković Meho, Fejzagić Anes i Malović Ajdin. Mnogobrojni planinari i alpi-nisti svojim su novčanim prilozima doprinijeli obnovi, a posebno treba istaći industriju granita OOURE „Majdan“ i hidroelektrane na Ne-retvi, OOURE „Održavanje“, sa di-rektorom Omerom Macicom. Ujed-no obavještavamo alpiniste i planinare da se ključevi od kuće nalaze kod Avde Malovića, telefon 088/752-528.

(Redžep Grabus)

● **Sastanak predsjedništava PSH i Planiinske zveze Slovenije**, koji se tradicionalno održava svake godine, 1989. je održan 2. rujna u Planinarskom domu Jablanac, u okviru Dana planinara Hrvatske kojim je obilježena 20-godišnjica VPP-a. U delegaciji PSH bili su Mihaljević, Škerl, Bušljeta, Grubišić, Maksan i Aleksić. Predmet razgovora bila je zaštita prirode, rad PSJ, nastavak E-puteva kroz Jugoslaviju, jugosla-venske alpinističke ekspedicije i us-kladivanje satova o sportskom pe-njanju.

(ŽP)

● **Ako su vam vibrami dotrajali na planinarskim cipelama**, zamje-njuje ih stručno kvalitetnom gu-mom ručnim radom u roku od sedam dana „Čevljarsko Porle“, Ljubljana, Titova 86 ili 170, tel. (061) 344-084. Cipele možete po-slati poštom, a natrag ih dobiti pouzećem, uz otkupninu.

(ŽP)

PLANINARSKA OMLADINSKA KORAČNICA

kinel

music

Tempo di marcia

Muzika i tekst: **MARIO KINEL**

Sva - ke ne - dje - lje sve na - še že - lje u je-dnu
sa - mo la - ko sto-pe se: dru - štv o se stva - ra
i već u - da - ra po no - vom pu - tu tad na bre - go -
- ve. I sva - ka že - lja znak je ve - se - lja :
Svi i - du ta - mo u vi - si - nu sad, jer ste vi -
- si - ne zo - vu pla - ni - ne i knji - ma hr - li

Napisano i skladano 20. IV. 1938. u Sušaku

© New Copyright by Kinel-Music 1988.

Sva prava pridržana.

(Objavljeno dozvolom autora i izdavača)

E7 A E7
ra - do star i mlad. Mi o - mla - din - ci smo složna če - ta,

E7 D C♯m E7 A6 D6 D
a na - ši sno - vi br - da su, — i stog se diž' - mo

Hm E7 E7 E+5 A
sad iznad svije - ta: vi-di - ci no - vi svu - da tu ! —

A E7
U - ži - vat že - lim na svježem zra - ku i na vi-

Hm C♯m E7 A Hm
- si - ni ov - dje sad, — i slož - no pje - vat

D A E7 D C♯m E
po da-nu i mra - ku, jer na pla - ni - ni ' vijek smo

A C♯m A7 D A
rad'! — A na - ša če - ta, naj-bo - lja svije - ta,

A E7 F7 Hm7 E7 A
to su o - mla - din - ci Ha - Pe - De ! —